

Κύπρος και ΕΕ: Αξιολόγηση και Προκλήσεις

Jean-Francois DREVET και Ανδρέας ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

Πρόλογος από τον Ανδρέα Θεοφάνους

Επίλογος από την Aziliz Gouez

Κείμενο

58

Πολιτικής

Κύπρος και ΕΕ: Αξιολόγηση και Προκλήσεις

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Κυπριακό
Ζήτημα

Jean-François Drevet

Η Κυπριακή Δημοκρατία σε Προοπτική:
Επιδόσεις και Μελλοντικές Προκλήσεις
Ανδρέας Θεοφάνους

Πρόλογος από τον Ανδρέα Θεοφάνους

Επίλογος από την Aziliz Gouez

Μετάφραση: Γιάννης Τιρκίδης

Jean-François DREVET

Ο Jean-François Drevet είναι απόφοιτος του Γαλλικού École Normale Supérieure και είναι κάτοχος πανεπιστημιακού πτυχίου στην Γεωγραφία. Διετέλεσε Ανώτερος Αξιωματούχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (περιφερειακή πολιτική, διεύρυνση) μεταξύ 1988 και 2005, αφού προηγουμένως υπηρέτησε ως Σύμβουλος στο υπουργείο του Γάλλου Υπουργού για χερσαίο σχεδιασμό κι αναδιάρθρωση (1988-1989), αξιωματούχος της Γαλλικής Αποστολής για χερσαίο σχεδιασμό (DATAR; 1985-1988) και ειδικός της Γαλλικής τεχνικής συνεργασίας (1971-1984). Είναι συγγραφέας του βιβλίου *Chypre entre l'Europe et la Turquie*, Éditions Karthala, Paris, 2011.

Ανδρέας ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

Ο Ανδρέας Θεοφάνους σπούδασε Οικονομικά και Πολιτικές Επιστήμες (baccalaureate) στο Πανεπιστήμιο Susquehanna από όπου αποφοίτησε με το πτυχίο BA το 1983. Ακολούθησε μεταπτυχιακές σπουδές στο πανεπιστήμιο The Pennsylvania State από όπου απέκτησε τους τίτλους MA και PhD στα Οικονομικά το 1985 and 1988 αντίστοιχα. Υπηρέτησε ως Σύμβουλος του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας για οικονομικά θέματα από το 1990 μέχρι το 1993. Είναι Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας και Πρόεδρος του Τμήματος Ευρωπαϊκών Σπουδών και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, καθώς και του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων. Επισκέφθηκε σειρά Ευρωπαϊκών, Αμερικανικών και άλλων πανεπιστημίων και δεξαμενών σκέψης ως Επισκέπτης Καθηγητής, Ανώτερος Ερευνητής και/ή Ομιλητής. Ο Θεοφάνους είναι συγγραφέας πληθώρας βιβλίων και άρθρων.

Οι απόψεις που εκφράζονται σε αυτήν τη δημοσίευση είναι των συγγραφέων.

Notre Europe

Η Notre Europe είναι μια ανεξάρτητη δεξαμενή σκέψης αφοσιωμένη στην Ευρωπαϊκή ενοποίηση. Κάτω από την καθοδήγηση του ιδρυτή της, Jacques Delors, από το 1996, η Notre Europe έχει ως στόχο να 'διαλογισθεί για μια ενωμένη Ευρώπη'.

Φιλοδοξία μας είναι να συνεισφέρουμε στον υπό εξέλιξη δημόσιο διάλογο με την παραγωγή αναλύσεων και συναφών εισηγήσεων πολιτικής που στοχεύουν στη πιο στενή ένωση των λαών της Ευρώπης. Είμαστε εξίσου αφοσιωμένοι στην προαγωγή της ενεργούς δέσμευσης των πολιτών και της κοινωνίας στη διαδικασία της κοινοτικής οικοδόμησης και της δημιουργίας ενός Ευρωπαϊκού κοινού χώρου.

Μέσα σε αυτό το πνεύμα, το προσωπικό της Notre Europe κατευθύνει τα ερευνητικά του προγράμματα, παράγει και διαχέει αναλύσεις με τη μορφή σύντομων σημειώσεων, μελετών και άρθρων, και διοργανώνει δημόσιες συζητήσεις και σεμινάρια. Οι αναλύσεις και οι προτάσεις του επικεντρώνονται σε τέσσερις θεματικές ενότητες:

- *Ευρωπαϊκοί Οραματισμοί: Η Κοινοτική μέθοδος, η διεύρυνση και η εμβάθυνση της ΕΕ και του Ευρωπαϊκού προγράμματος ως σύνολο, είναι μια εργασία υπό συνεχή εξέλιξη. Η Notre Europe προσφέρει σε βάθος ανάλυση και κάνει προτάσεις που βοηθούν στην ανεύρεση μιας γραμμής πλεύσης διαμέσου της πληθώρας των πιθανών μελλοντικών προοπτικών της Ευρώπης.*
- *Ευρωπαϊκή Δημοκρατία σε Δράση: Η Δημοκρατία είναι μια καθημερινή προτεραιότητα. Η Notre Europe πιστεύει ότι η Ευρωπαϊκή ενοποίηση αποτελεί ζήτημα για τον κάθε πολίτη, κάθε παράγοντα της*

κοινωνίας των πολιτών και κάθε αρχής στο εσωτερικό της Ένωσης. Η *Notre Europe*, συνεπώς, επιζητά να προσδιορίσει και να προωθήσει τρόπους περαιτέρω δημοκρατικοποίησης της Ευρωπαϊκής διακυβέρνησης.

- *Ανταγωνισμός, Συνεργασία, Αλληλεγγύη*: 'Ο ανταγωνισμός που συνεγείρει, η συνεργασία που ενδυναμώνει, και η αλληλεγγύη που ενώνει'. Αυτό, στην ουσία, είναι το Ευρωπαϊκό συμβόλαιο όπως το όρισε ο *Jacques Delors*. Πιστή σε αυτή την προσέγγιση, η *Notre Europe* διερευνά και προάγει καινοτόμες λύσεις στους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής και πολιτικής της αειφόρου ανάπτυξης.
- *Η Ευρώπη και η Παγκόσμια Διακυβέρνηση*: Ως ένα πρότυπο μοντέλο διακυβέρνησης σε ένα όλο και πιο ανοικτό κόσμο, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ρόλο να διαδραματίσει στη διεθνή σκηνή και σε ζητήματα παγκόσμιας διακυβέρνησης. Η *Notre Europe* επιδιώκει να βοηθήσει στον προσδιορισμό αυτού του ρόλου.

Η *Notre Europe* επιδιώκει την πλήρη ελευθερία σκέψης και εργασιών στο πνεύμα του κοινού καλού. Είναι γι αυτό τον λόγο που οι δημοσιεύσεις της *Notre Europe* είναι διαθέσιμες δωρεάν από την ιστοσελίδα μας, στα Γαλλικά και στα Αγγλικά: www.notre-europe.eu
Πρόεδροι της υπήρξαν διαδοχικά ο *Jacques Delors* (1996-2004), ο *Pascal Lamy* (2004-2005), ο *Tommaso Padoa-Schioppa* (2005-2010) και ο *Antonio Vitorino* (από το 2011).

ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Το Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων (ΚΚΕΔΥ) είναι μια ανεξάρτητη και μη κερδοσκοπική δεξαμενή σκέψης, συνδεδεμένο με το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας. Από την ίδρυσή του το 1993, το Κέντρο (προηγουμένως γνωστό ως Κέντρο Ερευνών – Intercollege) αποσκοπεί στην προώθηση της έρευνας, σε αναλύσεις σημαντικών οικονομικών, πολιτικών, κοινωνικών και στρατηγικών θεμάτων που αφορούν την Κύπρο, την Ανατολική Μεσόγειο και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε αυτά τα θέματα περιλαμβάνονται η Ευρωπαϊκή πολιτική και οικονομική ενοποίηση, εθνικές διενέξεις και η διακυβέρνηση σε διεθνικές και πολυεθνικές κοινωνίες.

Το μεγαλύτερο βάρος των δραστηριοτήτων του Κέντρου επικεντρώνεται σε εθνικά, Ευρωπαϊκά και διεθνή ερευνητικά προγράμματα, τη διοργάνωση διεθνών συμποσίων, συνεδρίων, συζητήσεων στρογγυλής τραπέζης, σεμιναρίων καθώς επίσης και στη δημοσίευση βιβλίων, κειμένων πολιτικής, μελετών, συνεδριακών παρουσιάσεων, και ερευνητικών άρθρων. Το Κέντρο αποσκοπεί στην αναβάθμιση της στρατηγικής σκέψης στην Κύπρο, στην ενθάρρυνση του διαλόγου και ανάλυσης τρεχόντων ζητημάτων, στην προώθηση εποικοδομητικού διαλόγου και στη δημιουργία μακροχρόνιων συνεργασιών. Φιλοδοξεί επίσης να έχει μια αξιοσημείωτη συμβολή σε ζητήματα περιφερειακού, Ευρωπαϊκού και διεθνούς ενδιαφέροντος.

Επιπρόσθετα της στενής συνεργασίας του με το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας για το συντονισμό του προγράμματος ΒΑ στις Ευρωπαϊκές Σπουδές και Διεθνείς Σχέσεις, και του προγράμματος ΜΑ στις Διεθνείς Σχέσεις, το Κέντρο συνεργάζεται με άλλα διεθνή ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα. Σε αυτό το πλαίσιο συμπεριλαμβάνεται η συνεργασία με το ίδρυμα/δεξαμενή-σκέψης Notre Europe κάτω από τον συντονισμό του οποίου το Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων δραστηριοποιείται ενεργά μαζί με άλλα 15 Ευρωπαϊκά ιδρύματα/δεξαμενές-σκέψης, στο μεγαλεπήβολο έργο Think Global Act European (Σκέψου Παγκόσμια – Δράσε Ευρωπαϊκά).

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ από τον Ανδρέα Θεοφάνους	σελ. 1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ κειμένου του Jean-Francois Drevet	σελ. 4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ κειμένου του Ανδρέα Θεοφάνους	σελ. 6
ΜΕΡΟΣ 1 – Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Jean-Francois Drevet	σελ. 10
Εισαγωγή	σελ. 10
1. Το Παρελθόν: η Ένταξη της Κύπρου, ένα Λάθος της ΕΕ;	σελ. 13
1.1. Διαπραγματεύσεις για την Ένταξη	σελ. 13
1.2. Η Αποτυχία του Σχεδίου Ανάν	σελ. 15
2. Το Μέλλον: η Δυνατότητα Επανένωσης εντός του Ευρωπαϊκού Πλαισίου	σελ. 21
2.1. Οι Περιορισμοί της Κυριαρχίας	σελ. 21
2.1.1. Οι Άνισες Συνθήκες	σελ. 22
2.1.2. Η Τουρκική Κατοχή	σελ. 23
2.1.3. Οι Βρετανικές Βάσεις	σελ. 28
2.2. Εσωτερικά Ζητήματα: Ποιά Νέα Ομόσπονδη Πολιτεία;	σελ. 35
2.2.1. Πολιτικός Συμβιβασμός	σελ. 35
2.2.2. Η Οικονομική Δυνατότητα της Επανένωσης	σελ. 42
2.2.3. Ζητήματα Αδειών Διαμονής και Ιδιοκτησίας	σελ. 49
Συμπερασματικά Σχόλια	σελ. 54

ΜΕΡΟΣ 2 – Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΕ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ: ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ Ανδρέας Θεοφάνους	σελ. 56
Εισαγωγή	σελ. 56
1. Ιστορικό Υπόβαθρο και Πλαίσιο	σελ. 58
1.1. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας	σελ. 58
1.2. Το Γενικότερο Οικονομικό Περιβάλλον	σελ. 60
1.3. Τα Γεγονότα του 1974 και οι Ευρύτερες Μεταπτώσεις	σελ. 62
2. Το Οικονομικό και Γεωπολιτικό Τοπίο μετά το 1974	σελ. 65
2.1. Το Νέο Γεωπολιτικό Τοπίο Μετά το 1974	σελ. 65
2.2. Η Ανάκαμψη και το Οικονομικό Θαύμα	σελ. 69
2.3. Οι Πρωτοβουλίες των Ηνωμένων Εθνών και η Ένταξη στην ΕΕ	σελ. 70
3. Στρατηγικοί Στόχοι	σελ. 76
3.1. Πολιτικοί Στρατηγικοί Στόχοι	σελ. 76
3.2. Οικονομικοί Στρατηγικοί Στόχοι	σελ. 79
3.3. Ενεργειακοί Στρατηγικοί Στόχοι	σελ. 83
3.4. Η Κυπριακή Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ	σελ. 87
Συμπερασματικά Σχόλια	σελ. 89
ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ	σελ. 92
ΕΠΙΛΟΓΟΣ από την Aziliz Gouez	σελ. 93
ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ. 96
ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ <i>NOTRE EUROPE</i>	σελ. 101

Πρόλογος

από τον Ανδρέα Θεοφάνους

Για οποιαδήποτε μικρή χώρα η ανάληψη της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για πρώτη φορά είναι εξαιρετικής σημασίας. Για την Κύπρο αυτό αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σπουδαιότητα, δεδομένων των ειδικών περιστάσεων που υφίστανται και των προκλήσεων που έχει να αντιμετωπίσει. Δεν είναι μόνο η οικονομική κρίση και το γεγονός ότι η κυπριακή κυβέρνηση αναγκάστηκε να ζητήσει βοήθεια από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας. Πάνω απ' όλα είναι η συνεχιζόμενη κατοχή του βορείου τμήματος της επικράτειας της από την Τουρκία, και το γεγονός ότι η Άγκυρα δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα ύπαρξης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι η ίδια η Τουρκία, υποψήφια για ένταξη χώρα, είναι περισσότερο από 80 φορές μεγαλύτερη από την Κύπρο τόσο γεωγραφικά όσο και πληθυσμιακά. Ούτως ή άλλως, η Κυπριακή Δημοκρατία φιλοδοξεί να εργασθεί με τρόπο ώστε η Ευρωπαϊκή της Προεδρία να αποβεί επιτυχημένη.

Είναι ξεκάθαρο ότι η Κύπρος δεν επιθυμεί να συνδέεται μόνο με προβλήματα. Απεναντίας, η Κύπρος επιθυμεί να διαδραματίσει ένα εποικοδομητικό ρόλο στην περιοχή και να προωθήσει τους ευρύτερους στόχους της ΕΕ. Ειδικότερα, σε αυτή την πολύ ευαίσθητη περίοδο, όταν απαιτούνται πρωτοβουλίες για τη προώθηση δικτύων συνεργασίας, οικονομικής ανάπτυξης και ανεκτικότητας στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, η Κύπρος μπορεί να αξιοποιήσει τη γεωγραφική της θέση καθώς και τους ιστορικούς της δεσμούς με τις χώρες της περιοχής με θετικό τρόπο.

Η Κύπρος αναμένεται ότι θα αρθεί στο ύψος των περιστάσεων και θα ενεργήσει με τρόπους που θα προάγουν αυτό το δίκτυο πολλαπλών στόχων και συμφερόντων. Η επείγουσα πρόκληση που έχει να αντιμετωπίσει αφορά σε εσωτερικές μεταρρυθμίσεις που θα διευκολύνουν μια αποτελεσματική και αποδοτική κρατική δομή. Αυτό θα είναι υψίστης σημασίας επίσης και για την ΕΕ.

Είναι επίσης ουσιώδους σημασίας να γίνει αντιληπτό ότι το κυπριακό ζήτημα είναι ταυτόχρονα και ένα σημαντικό Ευρωπαϊκό θέμα. Είναι προβληματικό για την αξιοπιστία της ΕΕ όταν μια υποψήφια χώρα και ταυτόχρονα ένας σημαντικός εταίρος, η Τουρκία, κατέχει σημαντικό μέρος του εδάφους μιας χώρας μέλους. Και είναι το ίδιο αρνητικό για την Ένωση όταν η Τουρκία δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα ύπαρξης αυτής της χώρας μέλους. Αυτό μπορεί να είναι και ενδεικτικό της αδυναμίας της Ένωσης να καταστεί παγκόσμια πολιτική δύναμη.

Δύο μείζονα ζητήματα τα οποία συχνά εγείρονται σε διαβουλεύσεις για το μέλλον της ΕΕ είναι αυτά της αξιοπιστίας και της αλληλεγγύης. Η Κύπρος είναι σίγουρα ένα μέρος όπου αυτοί οι δύο στόχοι και αρχές δοκιμάζονται. Όταν η Κύπρος κατέθεσε αίτηση για ένταξη στην ΕΕ υπήρξε τεράστια ευφορία στο εσωτερικό. Με την πάροδο του χρόνου, πολλοί Κύπριοι διακατέχονται τώρα από σκεπτικισμό αναφορικά με το ρόλο της ΕΕ σε σχέση με το κυπριακό ζήτημα καθώς και με τις δυνατότητες της ως παγκόσμιου παίκτη.

Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό, είναι απαραίτητο να τονίσουμε ότι ένα από τα επείγοντα ζητήματα για ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα είναι το ζήτημα της διακυβέρνησης σε διεθνικά και πολυεθνικά κράτη και κοινωνίες. Επομένως, το αποτέλεσμα στην Κύπρο θα έχει προεκτάσεις

πολύ πέραν των εδαφικών ορίων αυτής της νήσου-κράτους. Όντως, είναι δυνατό να υπάρξει μια ενοποιημένη πολιτική, οικονομική και κοινωνική δομή στην Κύπρο που να ενθαρρύνει την ειρηνική συνύπαρξη και τη δημιουργική συνεργασία των Ελληνοκυπρίων Χριστιανών, των Τουρκοκυπρίων Μουσουλμάνων καθώς και των άλλων εθνικών και θρησκευτικών ομάδων στο νησί. Μια τέτοια εξέλιξη θα μπορούσε να εξυπηρετήσει σε μεγάλο βαθμό περιφερειακούς, Ευρωπαϊκούς και διεθνείς στόχους.

Περίληψη κειμένου του Jean-François Drevet

Αντίθετα με τις προσδοκίες, η **ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση τον Μάιο του 2004 δεν άνοιξε τον δρόμο για την επανένωση της**. Μετά την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν, το οποίο προνοούσε για σημαντικές εξαιρέσεις από το Κοινοτικό δίκαιο, **οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων δεν οδήγησαν πουθενά**. Από τότε η Ένωση είναι αναμειγμένη στη διαχείριση των προβλημάτων ενός διαιρεμένου νησιού μέρος του οποίου κατέχεται από μια άλλη χώρα, μια μοναδική κατάσταση στην Ευρώπη από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

Για να γίνει η Κύπρος μια Χώρα Μέλος όπως κάθε άλλη, θα πρέπει να ανακτήσει την πλήρη ενάσκηση της κυριαρχία της και να υιοθετήσει ένα εφικτό σχέδιο επανένωσης.

1. Ανακτώντας την πλήρη ενάσκηση κυριαρχίας

- Το βόρειο μέρος του νησιού συνεχίζει να **κατέχεται από 35,000 βαριά οπλισμένους Τούρκους στρατιώτες**.
- Επιπρόσθετα, **η κυριαρχία της περιορίζεται από 'άνισες συνθήκες'** οι οποίες επιβλήθηκαν τον καιρό της ανεξαρτησίας το 1960 την οποία εγγυήθηκαν η Ελλάδα, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Τουρκία, περιλαμβανομένου όμως του δικαιώματος παρέμβασης ξεχωριστά για την κάθε μια από αυτές τις τρεις δυνάμεις.
- Επιπρόσθετα από αυτούς τους περιορισμούς, υπάρχει η **παρουσία δύο Βρετανικών Βάσεων**, με πλήρη κυριαρχία και διάφορες διευκολύνσεις, πάνω στις οποίες η Κυπριακή κυβέρνηση δεν έχει κανένα έλεγχο.

2. Υιοθετώντας ένα εφικτό σχέδιο επανένωσης

- Οι τρέχουσες διαπραγματεύσεις για την επανένωση έχουν προσδιορίσει τις **κύριες πτυχές ενός πολιτικού συμβιβασμού**: η Ομόσπονδη Δημοκρατία της Κύπρου θα έχει εκ περιτροπής προεδρία, δύο εκλεγμένες συνελεύσεις βάσει του Γερμανικού μοντέλου και ένα Ανώτατο Δικαστήριο.
- Αν και η εφαρμογή του Κοινοτικού κεκτημένου, που τώρα βρίσκεται σε αναστολή στον Βορρά, εμπεριέχεται στην επανένωση, **οι οικονομικοί όροι της επανένωσης παραμένουν προβληματικοί**.
- Οι Κύπριοι πρέπει επίσης **να επιλύσουν το πρόβλημα της καταπάτησης του δικαιώματος ιδιοκτησίας** μετά το εθνικό ξεκαθάρισμα που διενεργήθηκε από τον Τουρκικό Στρατό το 1974 και **να προσδιορίσουν τις συνθήκες κατοίκησης σύμφωνα με το Κοινοτικό δίκαιο**.
- Τέλος, η ανακάλυψη σημαντικών υπεράκτιων αποθεμάτων φυσικού αερίου νοτίως της Κύπρου θα συμβάλει στην επαναξιολόγηση της γεωπολιτικής θέσης του νησιού και θα αποβεί **καθοριστικός παράγοντας στη χρηματοδότηση της επανένωσης**.

Περίληψη κειμένου του Ανδρέα Θεοφάνους

Πενήντα-δύο χρόνια μετά την εγκαθίδρυση της και μόλις οκτώ χρόνια μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), η Κυπριακή Δημοκρατία αντιμετωπίζει πολυδιάστατες προκλήσεις. Από την Τουρκική εισβολή του 1974 και μετά, το 38% του εδάφους της Κύπρου παραμένει υπό κατοχή. Υπήρξε σημαντική απορρύθμιση του συστήματος το 1974 όμως ακολούθως η οικονομία εισήλθε σε μια πορεία αξιολογής ανάπτυξης.

Στο παρόν στάδιο η Κύπρος βρίσκεται περιπλεγμένη σε ένα ειρηνικό απελευθερωτικό αγώνα (ενάντια στη Τουρκία), ο οποίος θυμίζει περισσότερο το ευρύτερο πλαίσιο του 19^{ου} αιώνα (καθώς περιλαμβάνει επίσης μια εθνοτική σύγκρουση), **ενώ έχει να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του 21^{ου} αιώνα**. Αυτά περιλαμβάνουν την αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την παγκόσμια οικονομική κρίση, την μετατόπιση της οικονομίας προς ένα νέο υπόδειγμα, την αντιμετώπιση των προκλήσεων της μοντέρνας κοινωνίας εντός του πλαισίου μιας πολύ-πολιτισμικής Ευρώπης, την αντιμετώπιση του προβλήματος της παράνομης μετανάστευσης, τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και του συστήματος υγείας, και πιο πρόσφατα το ζήτημα της εκμετάλλευσης των προσφάτως ανευρεθέντων ενεργειακών πόρων. Ωστόσο, **η πιο σημαντική πρόκληση μετά την ένταξη στην ΕΕ και την εισαγωγή του ευρώ είναι η αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας**.

1. Το κείμενο αυτό περιγράφει το **ιστορικό πλαίσιο της γέννησης της κυπριακής δημοκρατίας το 1960** μετά από τον ανταποικιακό αγώνα εναντίον της Βρετανικής διοίκησης. Δίδεται έμφαση στις

πρώτες διακοινοτικές και ενδοκοινοτικές διαμάχες και στις ξένες επεμβάσεις με αποκορύφωμα την Τουρκική εισβολή του 1974. Γίνεται επίσης μια σύντομη περιγραφή των κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων αυτής της πρώτης περιόδου.

2. Το κείμενο επίσης εξετάζει την **οικονομική και γεωπολιτική κατάσταση μετά το 1974**. Εξηγεί τους λόγους της διαπραγματευτικής αποτυχίας για την εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό πρόβλημα παρά τις επανειλημμένες πρωτοβουλίες των Ηνωμένων Εθνών. Γίνεται συγκεκριμένη αναφορά στην αποτυχία του Σχεδίου Ανάν και των δημοψηφισμάτων που το συνόδευαν, στις 24 Απριλίου 2004, καθώς και στην ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ. Το κείμενο επίσης αξιολογεί τις καταστροφικές κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της Τουρκικής εισβολής του 1974, την ανάκαμψη και το οικονομικό θαύμα που ακολούθησαν.
3. Γίνεται αναφορά επίσης στους **σημερινούς στρατηγικούς στόχους της Κυπριακής Δημοκρατίας για την επανένωση, την διαχείριση των οικονομικών προκλήσεων και της ανάπτυξης του τομέα της ενέργειας** μετά την ανακάλυψη αποθεμάτων φυσικού αερίου στην Αποκλειστική της Οικονομική Ζώνη. Παρά τις αποτυχίες του παρελθόντος, η **ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ σε συνδυασμό με την επιθυμία της Τουρκίας να ενταχθεί στην ΕΕ, ή, ακόμα, να επιτύχει μια συμφωνία στρατηγικού συνεταιρισμού με την ΕΕ, προσφέρει ένα πλαίσιο που επιτρέπει εν δυνάμει το σπάσιμο του αδιεξόδου**.

Σε μια εποχή πολλαπλών ταυτοτήτων, η ΕΕ προσφέρει το πλαίσιο εκείνο για μια κοινή Ευρωπαϊκή ταυτότητα που θα επέτρεπε σε μια ενωμένη Κύπρο να λειτουργήσει. Την ίδια στιγμή Έλληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι θα μπορούν επίσης να καλλιεργούν τις δικές τους

εθνικές και πολιτιστικές ταυτότητες. Με αυτή την έννοια η ΕΕ μπορεί να διαδραματίσει ένα σημαντικό συμφραζόμενο ρόλο, αν και δεν έχει ακόμα αποκτήσει την πλήρη δυναμική της για μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση σημαντικών περιφερειακών και διεθνών ζητημάτων.

Δεδομένου των πολύχρονων και αποτυχημένων προσπαθειών για μια συνολική διευθέτηση είναι σημαντικό να εξετάσουμε άλλες πιθανότητες: από το μοντέλο της διζωνικής δικαιοδικής ομοσπονδίας όπου η εξουσία συγκεντρώνεται στις δύο συνιστούντες πολιτείες, στο ενοποιημένο μοντέλο μιας λειτουργικής ομοσπονδίας. Για την πραγματοποίηση αυτού του σεναρίου όμως, επιπρόσθετα της συγκατάβασης της Τουρκοκυπριακής πλευράς, είναι υψίστης σημασίας η Τουρκία να αναγνωρίσει το δικαίωμα ύπαρξης της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η Κύπρος έχει επίσης να αντιμετωπίσει **νέες οικονομικές προκλήσεις** περιλαμβανομένων των κινδύνων που σχετίζονται με ένα δυσανάλογα μεγάλο τραπεζικό τομέα και της μεγάλης έκθεσης του στην Ελλάδα. Η τραπεζική κρίση που ακολούθησε την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους και οι εσωτερικές μακροοικονομικές ανισοσκελίες οδήγησαν την Κύπρο να καταθέσει αίτηση για οικονομική βοήθεια στον Ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης τον Ιούνιο του 2012. Είναι επίσης σημαντικό όπως η Κύπρος μετακινηθεί προς ένα νέο υπόδειγμα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο απαιτείται ο εξορθολογισμός των δημοσίων οικονομικών και η ανάπτυξη νέων πηγών οικονομικής δραστηριότητας. Ο αναδυόμενος τομέας της ενέργειας συνιστά μια σημαντική πρόκληση που εμπερικλείει και οικονομικές καθώς και πολιτικές διαστάσεις. Είναι σημαντικό η Κύπρος να τοποθετηθεί με τρόπο που θα της επιτρέψει να διαδραματίζει ένα διευρυμένο ρόλο στην περιοχή και στην ΕΕ.

Η ανάληψη της Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ τον Ιούλιο του 2012 αποτελεί ένα τεράστιο βήμα προς την κατεύθυνση της ‘ενηλικίωσης’ της Δημοκρατίας. Κάτω από δύσκολες περιστάσεις, βοηθά στην επαναβεβαίωση της κυριαρχίας και του κύρους της. Η κυβέρνηση έχει επανειλημμένα δηλώσει ότι το κυπριακό πρόβλημα δεν θα υπεισέλθει στην εκτέλεση των καθηκόντων της Προεδρίας και ότι θα διαχειρισθεί συγκεκριμένα θέματα που άπτονται της Τουρκίας με αντικειμενικότητα. Η Κύπρος, στα πλαίσια της Προεδρίας, θα ενασχοληθεί με τις διαπραγματεύσεις για το Πολυετές Χρηματοοικονομικό Πλαίσιο, την Στρατηγική Ευρώπη 2020, το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου, την Ενοποιημένη Ναυτιλιακή Πολιτική και την δημιουργία θέσεων εργασίας, ειδικότερα για τους νέους ανθρώπους. Η Κύπρος έχει πλήρη επίγνωση, ότι αν διαχειρισθεί την Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ αποτελεσματικά, αυτό θα της προσδώσει αξιοπιστία και μελλοντικά οφέλη και για τους δικούς της στόχους.

Μέρος 1

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Κυπριακό Ζήτημα

Jean-François DREVET

Εισαγωγή

Η Κυπριακή Δημοκρατία βρίσκεται στην Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την 1^η Ιουλίου 2012. Οκτώ χρόνια μετά την ένταξή της, ανάμεσα σε 12 νέες χώρες μέλη που προσχώρησαν στην ΕΕ το 2004-2007, έχει αναλάβει την εφαρμογή της Κοινοτικής νομοθεσίας χωρίς καμία δυσκολία.

Και όμως, είναι μια βαθειά διαιρεμένη χώρα. Ενώ όλοι οι Κύπριοι, ανεξάρτητα από το αν ζουν βορείως ή νοτίως της Πράσινης Γραμμής,¹ είναι Ευρωπαίοι πολίτες, η εφαρμογή του Κοινοτικού κεκτημένου αναστάληκε στο βόρειο μέρος, το οποίο αυτοανακηρύχθηκε ως η 'Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου' κατά παράβαση των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, και αναγνωρίζεται μόνο από την Τουρκία.

¹ Ουδέτερη ζώνη που δημιουργήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη τον Αύγουστο του 1974 μετά την Τουρκική εισβολή.

Η ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

	ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΕΔΑΦΟΥΣ		ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	
	χλμ ²	ΚΥΠ = 100%	ΚΑΤΟΙΚΟΙ	ΚΥΠ = 100%
ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ (ΒΟΡΡΑΣ) ²	3,254	35.2	257,000	24.8
ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ (ΝΟΤΟΣ) ³	5,497	59.4	773,000	74.5
ΠΡΑΣΙΝΗ ΓΡΑΜΜΗ (ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΖΩΝΗ)	246	2.7		
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΑΓΓΛΙΚΩΝ ΒΑΣΕΩΝ (SBAs)	255	2.8	7,500	0.7
ΣΥΝΟΛΟ ΚΥΠΡΟΥ	9,252	100.0	1,037,500	100.0

ΠΗΓΗ: ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.

Η κατάσταση στην Κύπρο, που θυμίζει την περίπτωση της Γερμανίας όταν υπογράφηκε η Συνθήκη της Ρώμης,⁴ προκαλεί πολλαπλές περιπλοκές για τους Ευρωπαϊκούς θεσμούς που πρέπει να διαχειρισθούν τη βοήθεια προς την Τουρκοκυπριακή κοινότητα κάτω από πολύ ειδικές συνθήκες, και να οργανώσουν ανταλλαγές κατά μήκος της Πράσινης Γραμμής, που *de facto* αποτελεί ένα από τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Για την εξωτερική πολιτική της ΕΕ η διαίρεση της Κύπρου αποτελεί επίσης ένα σημαντικό πρόβλημα το οποίο επηρεάζει τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας και το οποίο με τη σειρά του επηρεάζει την επιρροή της ΕΕ στην λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου. Σε αυτή τη δημοσίευση, η οποία δεν επιδιώκει τη συνολική ανασκόπηση του κυπριακού ζητήματος, θα εξετασθούν μόνο τα δύο κεντρικά ζητήματα τα οποία επηρεάζουν άμεσα στην Ευρωπαϊκή ενοποίηση:

- Σε σχέση με το παρελθόν: έκανε λάθος η ΕΕ αποδεχόμενη την ένταξη ενός διαιρεμένου νησιού, της Κύπρου; Πως ερμηνεύεται το γεγονός ότι ένα τέτοιο κρίσιμο σημείο διέφυγε των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, και ποιοί οι λόγοι για την

² Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου, ΤΔΒΚ'.

³ *De jure*, η Κυπριακή Δημοκρατία περιλαμβάνει ολόκληρο το έδαφος του νησιού εκτός των περιοχών των Κυρίαρχων Βρετανικών Βάσεων, *de facto όμως*, η κυριαρχία της περιορίζεται στον Νότο.

⁴ Η Ομόσπονδη Δημοκρατία της Γερμανίας εθεωρείτο ότι εκπροσωπούσε ολόκληρη τη Γερμανία, εφόσον οι Δυτικοί εταίροι της δεν ανεγνώρισαν την ΓΔΟ (Γερμανική Δημοκρατική Ομοσπονδία) που εθεωρείτο περιοχά κατεχόμενη από την ΕΣΣΔ.

αποτυχία του σχεδίου Ανάν, παρά ότι είχε υποστηριχθεί σθεναρά σε Ευρωπαϊκό επίπεδο;

- Σε σχέση με το μέλλον: στην περίπτωση επανένωσης, τι αλλαγές πρέπει να γίνουν στη διεθνή υπόσταση του νησιού και πως θα μπορεί να οικοδομηθεί ένα νέο κράτος στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής συμμετοχής και του σεβασμού του Κοινοτικού κεκτημένου;

1. Το Παρελθόν: η Ένταξη της Κύπρου, ένα λάθος της ΕΕ;

1.1. Διαπραγματεύσεις για την ένταξη

Πολλοί παρατηρητές διερωτώνται αν δεν θα ήταν σοφότερο να άφηναν το νησί εκτός της ΕΕ, ενόσω δεν θα κατάφερνε να ξεπεράσει το πρόβλημα του.⁵ Στην πραγματικότητα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και μετά το Συμβούλιο, παραδέχτηκαν, σχετικά γρήγορα, ότι θέτοντας την επανένωση του νησιού ως προϋπόθεση, θα οδηγούσε σε αόριστη αναστολή της ένταξης, δεδομένης της συμπεριφοράς της Τουρκίας. Ήταν ανεπιφύλακτα κατανοητό ότι το νησί δεν ήταν μόνο διαιρεμένο, αλλά επίσης και κατεχόμενο. Απορρίπτοντας την Κύπρο θα ισοδυναμούσε με δικαίωση του επιτιθέμενου και θα έδινε σε μια τρίτη χώρα, δηλαδή την Τουρκία, το δικαίωμα της αρνησικυρίας στη διεύρυνση της ΕΕ, κάτι το οποίο, σύμφωνα με τη Συνθήκη, μόνο ένα Κράτος Μέλος θα μπορούσε να κάνει.

Για το λόγο αυτό φάνηκε λογικό η ΕΕ να αποδεκτεί την αίτηση του νησιού, θεωρώντας ότι η ενταξιακή διαδικασία θα διευκόλυνε τη λύση, δεδομένης της προθυμίας της Τουρκίας να καταστεί υποψήφιο μέλος. Το στοίχημα αυτό δεν ήταν καθόλου αβάσιμο: θα μπορούσε κάποιος να υποθέσει ότι η Άγκυρα θα έβρισκε σε αυτό έναν έντιμο τρόπο να αποδεσμευτεί από το πρόβλημα το οποίο απομόνωνε τη χώρα για δεκαετίες, φέρνοντάς την πιο κοντά στην ΕΕ.

⁵ Αυτό το ζήτημα αντιμετωπίστηκε κατά στάδια: βάσει προτάσεως της Επιτροπής, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τοποθετήθηκε το 1995 (με την αποδοχή της Κυπριακής υποψηφιότητας), το 1997 (με την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων), και το 2002 (με την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων και την υπογραφή της Συνθήκης Προσχώρησης).

Εάν η Κύπρος ήταν η μόνη χώρα που διαπραγματευόταν την ένταξή της, θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι Χώρες Μέλη που δεν επιθυμούσαν την ένταξη ενός διαιρεμένου νησιού, θα έθεταν προϋποθέσεις. Όμως, στο πλαίσιο της διαδικασίας που ξεκίνησε με έξι χώρες το 1998, και ακολούθως εξελίχθηκε το 2000 σε μια 'κούρσα' που έθετε 12 χώρες σε ανταγωνισμό μεταξύ τους, αποδείχτηκε πιο δύσκολο να τεθούν προϋποθέσεις για την Κύπρο όταν ως υποψήφιο μέλος πάντα ερχόταν στην κορυφή της λίστας σε ό, τι αφορά τον αριθμό των κεφαλαίων που ολοκλήρωνε. Τέλος, καθώς η Συνθήκη Προσχώρησης είναι μοναδική, θα ήταν δυνατό να τεθεί στο Ελληνικό Κοινοβούλιο η επικύρωση μιας συμφωνίας που δεν θα περιελάμβανε τη χώρα με την καλύτερη προετοιμασία; Γι' αυτό τον λόγο, τον Δεκέμβριο του 1999, η Σύνοδος Κορυφής του Ελσίνκι αποφάσισε ότι η Κύπρος θα μπορούσε να ενταχθεί στην ΕΕ, ακόμα και στην απουσία μιας πολιτικής διευθέτησης του προβλήματός της.⁶

Η αδράνεια της τουρκικής πλευράς και οι παράλογες απαιτήσεις του 'προέδρου' της 'Βόρειας Κύπρου',⁷ ο οποίος αρνήθηκε να έχει επαφές με την ΕΕ ζητώντας πρώτα την αναγνώριση του ψευδό-κράτους, επίσης διεδραμάτησαν ένα ρόλο. Η Τουρκία, όχι μόνο δεν ήθελε ισοζυγισμένες διαπραγματεύσεις για την Κύπρο, αλλά ούτε αντιλήφθηκε τι σήμαινε για αυτήν η 'ενταξιακή διαδικασία' που προέκυπτε από τα κριτήρια της Κοπεγχάγης. Το τελικό αποτέλεσμα, δηλαδή η ένταξη στην ΕΕ ενός

⁶ Σημείο 9(b): 'Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογραμμίζει ότι μια πολιτική διευθέτηση θα διευκολύνει την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εάν δεν εξευρεθεί μια διευθέτηση μέχρι την ολοκλήρωση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, η απόφαση του Συμβουλίου θα ληφθεί χωρίς το πιο πάνω να αποτελεί προϋπόθεση.'

⁷ Ο Ραούφ Ντεκτάς 'απλώς δεν ήθελε ιδιαίτερα μια διευθέτηση του κυπριακού προβλήματος ή τουλάχιστον χωρίς την πλήρη συνθηκολόγηση των Ελληνοκυπρίων. (Αναφέρεται από David Hannay, σελ. 18, *Cyprus, The Search for a Solution*, I.B. Tauris, London & New York, 2007, 256 pp.).

νησιού του οποίου την κυβέρνηση η ίδια αρνείται να αναγνωρίσει, και η αναστολή της αίτησής της, είναι μερικώς δικό της επίτευγμα.

1.2. Η Αποτυχία του Σχεδίου Ανάν

Επιπρόσθετα, η ελπίδα για την επίτευξη μιας πολιτικής λύσης διατηρήθηκε μέχρι και μέρες πριν την προσχώρηση της Κύπρου στην ΕΕ.

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, τα Ηνωμένα Έθνη επανήρχισαν διαπραγματεύσεις με τις δύο κοινότητες στην Κύπρο με την υποστήριξη του Λονδίνου και της Ουάσινγκτον: τόσο το Λονδίνο όσο και η Ουάσινγκτον επιζητούσαν λύση στη διαίρεση της Κύπρου ώστε να ανοίξει ο δρόμος για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, την οποία είχαν ανάγκη για την εισβολή στο Ιράκ.

Σε ένα ιδανικό κόσμο, η εντολή των Ηνωμένων Εθνών θα προερχόταν άμεσα από τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης και του Συμβουλίου Ασφαλείας ζητώντας την αποκατάσταση της διεθνούς τάξης στην Κύπρο. Δεδομένου του υφιστάμενου ισοζυγίου δυνάμεων επί του εδάφους, είναι φανερό ότι η Τουρκία (ή οι Τουρκοκύπριοι προστατευόμενοι της) δεν είναι έτοιμοι να μπουν σε μια διαδικασία διαπραγματεύσεων πάνω σε αυτή τη βάση. Εάν η Τουρκία αποδεκτεί να διαπραγματευτεί θα είναι μόνο για να νομιμοποιήσει τα τετελεσμένα ή κάτι παρόμοιο. Τα Ηνωμένα Έθνη, αδύνατα να επιβάλουν σεβασμό για τον διεθνή νόμο, πρέπει να τείνουν προς μια λύση του Κυπριακού που να είναι αποδεκτή στους σκληροπυρηνικούς της Τουρκικής πλευράς. Οι διαδοχικές εκδόσεις του σχεδίου Ανάν έφεραν αλλαγές που στόχο είχαν να ικανοποιήσουν τον αυξανόμενο αριθμό των απαιτήσεων τους. Όμως, οι συνεχείς παραχωρήσεις προς την Τουρκία κατέστησαν το σχέδιο απαράδεκτο για τους Έλληνες.

Η ΕΕ, η οποία δεν έχει την αρμοδιότητα να κρίνει τις εσωτερικές πτυχές μιας πολιτικής διευθέτησης, καθόρισε από την αρχή ότι μια συμφωνία μεταξύ των δύο κοινοτήτων θα έπρεπε να 'ευθυγραμμίζεται με τις αρχές πάνω στις οποίες εδράζεται η ΕΕ',⁸ που περιλαμβάνουν την εφαρμογή του Κοινοτικού κεκτημένου το οποίο ήδη έχει αποδεκτεί η νόμιμη κυβέρνηση της Κύπρου στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις. Στην πραγματικότητα, αποκλίσεις από το κεκτημένο είναι πιθανές. Σύμφωνα με τους νομικούς εμπειρογνώμονες του Βρετανικού Υπουργείου Εξωτερικών, εάν οι αποκλίσεις αυτές υπάρχουν πριν από την ένταξη, τότε θα ενσωματώνονται στο πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ, γεγονός που θα τις καθιστούσε απρόσβλητες. Αυτό ήταν αποδεκτό από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως θέμα αρχής, ώστε να αποφύγει αρνητικές επιπτώσεις από το κυπριακό πρόβλημα σε ένα από τους κύριους στόχους της που ήταν η διεύρυνση και η ένταξη δώδεκα νέων μελών.

Σε αντίφαση με τις Ευρωπαϊκές αρχές της ελευθερίας εγκατάστασης και της μη διάκρισης, οι συνομιλητές των Ηνωμένων Εθνών το θεώρησαν ζωτικής σημασίας να περιορίσουν τη δυνατότητα των Ελληνοκυπρίων σε ό,τι αφορά την ελεύθερη χρήση των περιουσιών τους στον βορρά,⁹ καθώς επίσης και το δικαίωμα διαμονής (ώστε να μην γίνουν και πάλι πλειοψηφία εκεί). Στη χειρίστη περίπτωση οποιοσδήποτε πολίτης της ΕΕ θα μπορούσε να εγκατασταθεί στον βορρά, εκτός των Ελληνοκυπρίων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αποτελούν τους νόμιμους ιδιοκτήτες των περιουσιών.

⁸ Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Σεβίλλη, Ιούνιος 2002: 'Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα ενσωματώσει τους όρους μιας συνολικής διευθέτησης στη Συνθήκη Προσχώρησης σε συνάρτηση με τις αρχές πάνω στις οποίες εδράζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση: ως Χώρα Μέλος, η Κύπρος θα εκπροσωπείται με μία φωνή και θα διασφαλίζει την κατάλληλη εφαρμογή των νόμων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.'

⁹ Πριν από την Τουρκική εισβολή του 1974, το 80% της ιδιωτικής περιουσίας στο Βορρά ανήκε στους Ελληνοκύπριους.

Επιπρόσθετα η εύθραυστη φύση ενός πλαισίου πολιτικής και οικονομικής ενοποίησης είναι προβληματική. Σύμφωνα με την έκθεση ανεξάρτητων ειδικών,¹⁰ οι περιορισμοί των τεσσάρων ελευθεριών εκτιμάται ότι περιόρισαν τις δυνατότητες της Κύπρου για ανάπτυξη και εμπόδισαν το βόρειο τμήμα να επιτύχει τη σύγκλιση. Παρόλα αυτά οι περιορισμοί αυτοί συνεχίζουν να αποτελούν προτεραιότητα. Η έκθεση αναφέρεται στους περιορισμούς στην ελεύθερη διακίνηση και την καθολική εξαίρεση από τους κανόνες της Ενιαίας Αγοράς σε όφελος του βορείου τμήματος, ως παράγοντες οι οποίοι πιθανό να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη. Ακόμα πιο σοβαρό είναι το γεγονός ότι κανένας αξιόπιστος μηχανισμός δεν έχει σχεδιασθεί για τη διαχείριση πιθανών παραβάσεων της Κοινοτικής νομοθεσίας.¹¹ η ομόσπονδη κυβέρνηση της Κύπρου, η οποία πρέπει να είναι υπόλογη για αυτό στην Επιτροπή και τελικά στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν θα έχει τις αναγκαίες εξουσίες να εξαναγκάζει τα συνιστώσα Κράτη¹² να σέβονται το κεκτημένο.

Πιο σφαιρικά, οι ειδικοί κρίνουν ότι σε ομοσπονδιακό επίπεδο η κυβέρνηση δεν θα έχει τις αναγκαίες αρμοδιότητες και μέσα για να λειτουργεί: της έχουν ανατεθεί τεράστιες δημοσιονομικές ευθύνες (αποζημιώσεις για την απώλεια περιουσίας, χρηματοδότηση της δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο) χωρίς τον αντίστοιχο προϋπολογισμό. Με άλλα λόγια δεν υπάρχει δημοσιονομικός σχεδιασμός, οι διαθέσιμοι πόροι είναι απρόβλεπτοι και ελλοχεύουν κίνδυνοι φορολογικού ανταγωνισμού.

¹⁰ [Economic Aspects of the Annan Plan for the Solution of the Cyprus Problem](#), Report to the Government of the Republic of Cyprus by Barry Eichengreen, Riccardo Faini, Jürgen von Hagen and Charles Wyplosz, 17 February 2004, 73 pp.

¹¹ 'Η Ομοσπονδιακή εφαρμογή των κανόνων της ΕΕ θα είναι, στην καλύτερη περίπτωση, αδύνατη.' *ibid.*

¹² Το Κυπριακό, Ελληνικό και Τουρκικό Ομόσπονδο Κράτος.

Για την Claire Palley,¹³ το Σχέδιο Ανάν αποτελεί 'μία εκπληκτική εγκατάλειψη βασικών αρχών από τους πιο υπεύθυνους των Επιτρόπων κατά παράβαση των συμπερασμάτων της Σεβίλλης'. Αρνούμενοι τα διδάγματα του παρελθόντος, ειδικότερα την αποτυχία του Συντάγματος του 1960, οι συγγραφείς του Σχεδίου πρόσφεραν στην ΕΕ ένα δηλητηριασμένο δισκοπότηρο: δεν ήταν αναγκαίο να έχεις ουσιώδη θεσμική εμπειρία για να προβλέψεις τις ανυπέρβλητες διαφορές μεταξύ και των δύο μερών του νησιού, οι οποίες θα αναστάτωναν τη λειτουργία της ΕΕ, όπου η φωνή της κάθε χώρας μετρά.

Τέλος, αρκετές πρόνοιες που εισήχθησαν στην τελευταία έκδοση του Σχεδίου, κατ' εντολή της Τουρκίας, επιδείνωναν τους περιορισμούς επί της κυριαρχίας του νησιού όπως απορρέει από τις Συνθήκες του 1960. Αποδεχόμενοι από προηγουμένως την υποχρέωση υποστήριξης της Τουρκικής υποψηφιότητας για ένταξη, καθιστώντας την εκμετάλλευση αποθεμάτων πετρελαίου στην ηπειρωτική της υφαλοκρηπίδα υποκείμενη στη Συμφωνία της Άγκυρας, και εγκαταλείποντας το δικαίωμα χρήσης του νησιού για στρατιωτικές επιχειρήσεις χωρίς τη συγκατάθεση των εγγυητριών δυνάμεων, η Κύπρος θα αποτελούσε Χώρα Μέλος δευτέρας κατηγορίας, περίπου ένα 'Δούρειο Ίππο'¹⁴ της Τουρκίας εντός της ΕΕ.

Προφανώς, αυτοί οι περιορισμοί, οι οποίοι δεν έχουν τίποτα να κάνουν με την επίλυση του προβλήματος του νησιού, ισχύουν επίσης και για τις πολιτικές της ΕΕ. Προσφέρουν πλεονεκτήματα, για τα ούτω καλούμενα

¹³ Claire PALLEY, *An International Relations Debauch: the UN Secretary General's Mission of Good Offices in Cyprus 1999-2004*, Hart Publishing, Oxford & Portland Oregon 2005, 395 pp. Translation of quotation: *Notre Europe*

¹⁴ Ανδρέας Δ. Μαυρογιάννης, 'Κύπρος και Ευρώπη όμηροι της Τουρκίας', Εφημερίδα Καθημερινή, Αθήνα, 18 Απριλίου 2004, σελ. 8.

‘ζωτικά συμφέροντα’ της Τουρκίας, πιθανόν εις βάρος της ΕΕ, με τέτοιο τρόπο που θα έχουν μακροπρόθεσμη επίπτωση στην εξωτερική πολιτική της ΕΕ στη Λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΝ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΣΤΙΣ 24 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2004

ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙ	ΨΗΦΟΦΟΡΟΙ	ΨΗΦΙΣΑΝ	ΝΑΙ	ΌΧΙ
ΝΟΤΟΣ	77.0	89.3	77.6	24.2	75.8
ΒΟΡΡΑΣ	23.0	84.4	22.4	64.9	35.1
ΣΥΝΟΛΟ ΚΥΠΡΟΥ	100.0	88.1	100.0	33.3	66.7

ΠΗΓΗ: CLAIRE PALLEY, ΟΡ. ΣΥΓ.

Η καθολική ψηφοφορία καθόρισε και τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος. Όπως αναμενόταν, το νησί εντάχθηκε στην ΕΕ: όλοι οι Κύπριοι έγιναν Ευρωπαίοι πολίτες (συμπεριλαμβανομένων των Τουρκοκυπρίων), αλλά η εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου στον Βορρά αναστάληκε, γεγονός το οποίο προέτρεψε στο συμπέρασμα ότι οι Έλληνες ανταμείφτηκαν αδίκως, παρά την απόρριψη του σχεδίου Ανάν, και οι Τούρκοι, που το αποδέχτηκαν, τιμωρήθηκαν αδίκως. Μεταξύ αυτών που προκρίνουν ότι μια κακή συμφωνία θα ήταν καλύτερη από τη μη συμφωνία, και αυτών που πιστεύουν ότι ήταν δυνατό να πετύχουν καλύτερο αποτέλεσμα, ο διάλογος συνεχίζεται.

Χωρίς να υπεισεέλθουμε στα διατί και τα διότι που οδήγησαν τα δύο τρίτα των Κυπρίων να απορρίψουν το σχέδιο Ανάν, το σχέδιο δεν αποτελούσε καλή συμφωνία από απόψεως σεβασμού της Κοινοτικής νομοθεσίας. Είναι γι αυτό τον λόγο που ένας συγκεκριμένος αριθμός Ευρωπαίων ειδικών, που αρχικά ήταν υπέρ του σχεδίου, άλλαξαν γνώμη

μετά που το μελέτησαν και σήμερα είναι ανακουφισμένοι που απορρίφθηκε.

Παρόλα αυτά, πολλοί παρατηρητές θεωρούν ότι στην απουσία μιας συμφωνημένης λύσης, όλοι οι Κύπριοι βγαίνουν ζημιωμένοι: η απόρριψη αυτού του σχεδίου διότι ήταν ένα κακό σχέδιο δεν αποτελεί εγγύηση ενάντια σε ένα άλλο σχέδιο, το οποίο μπορεί να είναι χειρότερο. Η ιστορία της Κύπρου του 20^{ου} αιώνα είναι γεμάτη από τέτοια παραδείγματα. Επομένως, η αναζήτηση μιας λύσης συνεχίζει να αποτελεί προτεραιότητα.

2. Το Μέλλον: η Δυνατότητα Επανένωσης εντός του Ευρωπαϊκού Πλαισίου

Από το 2008 και μετά, η διαδικασία των ενδοκυπριακών συνομιλιών βρίσκεται σε εξέλιξη και καθοδηγείται συνεχώς από τα Ηνωμένα Έθνη, τα οποία διατηρούν ένα σημαντικό ρόλο στις συνομιλίες, αλλά και στη διαχείριση των περίπου 1,000 Κυανόκρανων στο νησί και στην εφαρμογή ενός προγράμματος βοήθειας (το οποίο χρηματοδοτείται μερικώς από την ΕΕ). Ωστόσο, οι συνομιλίες δεν οδήγησαν σε κανένα χειροπιαστό αποτέλεσμα.

Η επανένωση του νησιού παραμένει η ρητή επιδίωξη της διεθνούς κοινότητας. Η αποδοχή της Κύπρου ως πλήρες μέλος, υπονοεί τη θέσπιση νέου Συντάγματος, το τέλος στη *de facto* διαίρεση που ανατρέχει πίσω στο 1964¹⁵ και την αναθεώρηση των διεθνών συμφωνιών που επιβλήθηκαν στο νησί κατά την ανεξαρτησία. Πράγματι, οι Κύπριοι δεν συμμετείχαν στις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου.¹⁶ Οι συμφωνίες αυτές διατύπωσαν τις κατευθυντήριες γραμμές με τη μορφή συμφωνίας 27 σημείων, για το συνταγματικό πλαίσιο και το πλαίσιο των Συνθηκών Εγγυήσεως και Συμμαχίας οι οποίες περιορίζουν σοβαρά τη διεθνή κυριαρχία του νησιού.

2.1. Οι Περιορισμοί της Κυριαρχίας

Σε αντίθεση με άλλα μέλη της ΕΕ, η Κυπριακή Δημοκρατία επηρεάζεται από τρεις περιορισμούς στην κυριαρχία της: τις Συνθήκες του 1960, την

¹⁵ Μετά την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από τη δικαιοτική διοίκηση που δημιούργησε το Σύνταγμα του 1960.

¹⁶ Υπογράφηκαν τον Φεβρουάριο 1959 από το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ελλάδα και την Τουρκία.

κατοχή μέρους του νησιού για 40 περίπου χρόνια από μια ξένη δύναμη και την ύπαρξη δύο στρατιωτικών βάσεων υπό την πλήρη κυριαρχία του Ηνωμένου Βασιλείου (Κυρίαρχες Περιοχές των Βάσεων).

2.1.1. Οι Άνισες Συνθήκες

Η ανεξαρτησία που παραχωρήθηκε από τη Βρετανική αποικιοκρατική δύναμη περιοριζόταν από την υποχρέωση της νεαρής Δημοκρατίας να υπογράψει τις Συνθήκες Εγγυήσεως και Συμμαχίας με το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ελλάδα και την Τουρκία. Οι Συνθήκες αυτές περιελάμβαναν το δικαίωμα επέμβασης αυτών των δυνάμεων και τη μόνιμη στάθμευση μιας σαφώς περιορισμένης αριθμητικά ένοπλης δύναμης.

Δεν υπάρχει άλλη περίπτωση ανεξαρτησίας μιας χώρας που να την εγγυούνται τόσο έντονα στο χαρτί και να τη σέβονται τόσο λίγο στην πραγματικότητα. Το 1974, η κάθε μια από τις εγγυήτριες δυνάμεις παραβίασε τις Συνθήκες. Με τις ευλογίες της Ουάσινγκτον,¹⁷ οι Έλληνες συνταγματάρχες διενήργησαν πραξικόπημα για την προσάρτηση του νησιού στην Ελλάδα. Ακολούθησε η Τουρκική εισβολή, η οποία αποτέλεσε την απαρχή των τετελεσμένων της στρατιωτικής κατοχής και του εθνικού ξεκαθαρίσματος. Μη αποτρέποντας την Αθήνα και ακολούθως την Άγκυρα, οι εγγυήσεις δεν έτυχαν σεβασμού ούτε από τους Βρετανούς.¹⁸ Καμία από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις δεν νοιάστηκε για την 'αποκατάσταση της κατάστασης πραγμάτων που

¹⁷ Βλέπε Michael Attalides, *Cyprus, Nationalism and International Politics*, Q Press Ltd, Edimbourg, 1979, 226 pp.

¹⁸ 'Η Βρετανία είχε το νομικό δικαίωμα, την ηθική υποχρέωση και τη στρατιωτική δυνατότητα να παρέμβει στην Κύπρο κατά τον Ιούλιο και Αύγουστο 1974. Δεν παρενέβη για λόγους που η Κυβέρνηση αρνείται να δώσει.' (Report of the Parliamentary Select Committee on Foreign Affairs on Cyprus, published 8 April 1976).

δημιούργησε η Συνθήκη¹⁹ κάτι που έπρεπε να ήταν η μοναδική τους επιδίωξη.

Στην πραγματικότητα η Κύπρος υπόκειται σε ένα νέο-Μπρεζνεφικό Δόγμα περιορισμένης κυριαρχίας, που δεν έχει καμιά θέση στην Ευρωπαϊκή τάξη πραγμάτων, όπου οι Χώρες Μέλη είναι νομικά κυρίαρχες και επομένως ίσες. Η λογική υπαγορεύει ότι, ανεξάρτητα των παραβιάσεων της Συνθήκης Εγγυήσεως, δεν υπάρχει κανένας λόγος μια τέτοια κατάσταση να είναι μέρος μιας Ένωσης που ιδρύθηκε στη βάση της εξουσίας του νόμου και όπου η αλληλεγγύη μεταξύ των χωρών μελών καθορίζεται από τις Συνθήκες.

Ωστόσο, η ανάκληση αυτών των “Άνισων Συνθηκών” δεν είναι αναγκαία: η Κρατική Συνθήκη του 1955 για παράδειγμα, η οποία αποκατάστησε την ανεξαρτησία της Αυστρίας, επίσης περιλαμβάνει ορισμένους περιορισμούς οι οποίοι θεωρητικά παραμένουν σε ισχύ, αλλά δεν υπάρχει πια ζήτημα αναφοράς σε αυτούς. Μια διακήρυξη από τις εγγυήτριες δυνάμεις, υποδεικνύοντας ότι θα ασκήσουν το προνόμιο τους μόνο στα πλαίσια της Χάρτας των Ηνωμένων Εθνών, θα μπορούσε να αποφύγει περαιτέρω παραβιάσεις.

2.1.2. Η Τουρκική Κατοχή

Σχεδόν 40 χρόνια μετά την εισβολή, η επικυριαρχία της Τουρκίας διατηρείται με διάφορους τρόπους. Πρώτον, είναι η δύναμη της

¹⁹ Άρθρο 4 της Συνθήκης Εγγυήσεως: ‘Στην περίπτωση ρήξης των διατάξεων της παρούσης Συνθήκης, η Ελλάδα, η Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο αναλαμβάνουν να διαβουλευτούν μαζί αναφορικά με τις αναγκαίες παραστάσεις ή μέτρα που θα διασφαλίζουν την τήρηση εκείνων των διατάξεων. Στο μέτρο που κοινή ή συντονισμένη δράση μπορεί να αποδεικτεί μη δυνατή, η κάθε μια από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις διατηρεί το δικαίωμα να αναλάβει δράση με τη μόνη επιδίωξη την αποκατάσταση της κατάστασης πραγμάτων που δημιουργήθηκε από την παρούσα Συνθήκη.’

στρατιωτικής κατοχής. Δεύτερο, είναι ο απόλυτος έλεγχος από την Τουρκία των διοικητικών αρχών στον Βορρά, τις οποίες το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο θεωρεί ως μια 'ήσσονα τοπική διοίκηση προς την ανταποκρίτρια χώρα', δηλαδή την Τουρκία.²⁰ Τέλος, μακροπρόθεσμα, μεταμορφώνει την ταυτότητα του νησιού ενθαρρύνοντας τη μετανάστευση Τούρκων υπηκόων, που επίσης θεωρούνται ως παράνομοι, κάτι που τείνει να καθιστά τους Τουρκοκύπριους 'μια μειοψηφία εντός μιας μειοψηφίας'.²¹

Στα άδυτα της διεθνούς σκηνής, η Τουρκία χρησιμοποιεί δύο επιχειρήματα για να δικαιολογήσει την παρουσία της στο νησί: την ανάγκη προστασίας της Τουρκικής κοινότητας, την οποία μπορεί να διασφαλίσει μόνο μέσω μιας μόνιμης στρατιωτικής παρουσίας, και την ασφάλεια της Ανατολίας έναντι πιθανής ξένης απειλής.

Η κυβέρνηση της Άγκυρας ποτέ δεν παραλείπει να ανακαλεί το γεγονός ότι αυτή η ίδια η ύπαρξη της Τουρκικής κοινότητας στην Κύπρο βρισκόταν υπό απειλή από τις αρχές της δεκαετίας του 1950, μέχρι την επέμβασή της το 1974. Επομένως, η επέμβαση δικαιολογείται. Θεωρεί ότι η Τουρκική μειονότητα είναι δημογραφικά και οικονομικά αδύναμη έναντι των Ελλήνων, και δεν δύναται να επιβιώσει χωρίς την προστασία της Τουρκίας. Αυτή την προστασία έχει ιερό καθήκον να προσφέρει ως η 'μητέρα-πατρίδα' (*ana vatan*), για την οποία οι Τουρκοκύπριοι αποτελούν το 'παιδί-πατρίδα' (*yanru vatan*).

²⁰ ECHR, the Case of Cyprus v. Turkey, 25781/94, Judgment of 10 May 2001.

²¹ Βάσει της απογραφής πληθυσμού του 2006, ο Mete Hatay υπολογίζει το ποσοστό των Τουρκοκυπρίων στο 46% του πληθυσμού των μεταναστών (*Is the Turkish Cypriot population shrinking? An Overview of the Ethno-Demography of Cyprus in the Light of the Preliminary Results of the 2006 Turkish-Cypriot Census*, International Peace Research Institute (PRIO), Oslo 2007, 65 pp.)

Στην Ευρώπη, η επίκληση της προάσπισης εθνικών μειονοτήτων, ειδικότερα όταν αυτό αφορά μια μεγάλη χώρα που πιέζει μια μικρή χώρα, αφυπνίζει τραγικές αναμνήσεις: κανείς δεν ξεχνά πως η ναζιστική Γερμανία κατεύθυνε τις Γερμανικές μειονότητες στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και τι απέγινε από το κράτος της Τσεχοσλοβακίας, στο όνομα της προάσπισης των Sudeten Γερμανών.

Η ΕΕ, για να αποφύγει αυτά τα προβλήματα ή για να μειώσει την έκτασή τους, ζήτησε όπως οι νέες Χώρες Μέλη υπογράψουν συμφωνίες αμοιβαίας αναγνώρισης των συνόρων τους και σεβασμού των μειονοτήτων. Αυτό σε μεγάλο βαθμό έθεσε τέλος στις διαφορές του παρελθόντος. Επιπρόσθετα, τα δικαιώματα των μειονοτήτων τα εγγυώνται συμβάσεις που κατοχυρώθηκαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Στην πράξη, εκτός από μερικές εξαιρέσεις, οι μειονότητες στην Ευρώπη απολαμβάνουν αρκετά πλεονεκτήματα: την χρήση τοπικών γλωσσών, διοικητική αυτονομία, εγγυημένη απασχόληση στη διοίκηση, κλπ.

Σε γενικές γραμμές, οι Χώρες Μέλη αποφεύγουν να παρεμβαίνουν στα μειονοτικά ζητήματα άλλων χωρών. Μήπως η Γαλλία, η Ολλανδία ή η Γερμανία, απαιτούν το δικαίωμα να αναμειγνύονται στις υποθέσεις των Βέλγων που μιλούν τη γλώσσα τους, όπως η Τουρκία απαιτεί στην περίπτωση της Κύπρου; Αποδεχόμενη τη δικαιοδοσία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Τουρκία παραδέχεται ότι αυτά τα προβλήματα πρέπει να αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο του νόμου. Αυτό σημαίνει ότι αναγνωρίζει τις ενέργειες διεθνών οργανισμών ως ικανές να προστατεύσουν τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων. Επιπλέον, η στήριξη της ΕΕ για μια λύση που πιθανότατα θα τους έδινε πολύ περισσότερα δικαιώματα από εκείνα

που απολαμβάνουν άλλες Ευρωπαϊκές μειονότητες, θα ήταν μια επιπρόσθετη εγγύηση.

Επομένως, η Τουρκική απαίτηση για μόνιμο δικαίωμα επέμβασης στην Κύπρο αποτελεί αναχρονισμό που πρέπει να τελειώνει. Η Άγκυρα δεν θα πρέπει να επεμβαίνει στις υποθέσεις του νησιού, μετά από μια πιθανή επανένωση, αν θα αποφύγει την υποψία ότι θέλει να διατηρήσει την επιρροή της, έτσι ώστε να υλοποιήσει τον τελικό της στόχο τον οποίο εξήγγειλε από καιρό, που είναι η οριστική διαίρεση του νησιού με την προσάρτηση του βόρειου τμήματος.

Από τότε που η Τουρκοκυπριακή κοινότητα άρχισε να αποστασιοποιείται από την Άγκυρα,²² η Τουρκική κυβέρνηση έθεσε ξανά το γεωπολιτικό της επιχείρημα: θα ήταν ζήτημα 'ζωτικού συμφέροντος' για την Τουρκία η διατήρηση στρατευμάτων στην Κύπρο, ως ουσιώδη όρο για την δική της ασφάλεια,²³ ώστε να αποτρέψει μια εχθρική χώρα να εγκατασταθεί τόσο κοντά γεωγραφικά στην Ανατολία. Προς υποστήριξη αυτής της θεωρίας δίδεται το Βρετανικό παράδειγμα: αν το νησί κρίνεται ότι στρατηγικά είναι ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια του Ηνωμένου Βασιλείου, αν και είναι πέραν των 5,000 Χλμ μακριά, γιατί να μην είναι ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια της Τουρκίας;

²² Βλέπε διαδηλώσεις του 2003 (που οδήγησαν στη πτώση του Ντενκτάς) και του 2011.

²³ '...Και αν ακόμα δεν υπήρχαν Μουσουλμάνοι Τούρκοι στην Κύπρο, η Τουρκία είναι υποχρεωμένη να αντιμετωπίζει ένα κυπριακό ζήτημα. Καμία χώρα δε μπορεί να παραμένει αδιάφορη προς ένα τέτοιο νησί που βρίσκεται στην καρδιά μιας τόσο ζωτικής περιοχής.' (Danutoğlu, *Στρατηγικό Βάθος*, σελ. 179).

Η έννοια του ζωτικού συμφέροντος φέρνει πίσω και πάλιν, τραγικές αναμνήσεις: ήταν θέμα 'ζωτικών συμφερόντων' για την Γερμανία να κατακτήσει 'το Διάδρομο του Dantzig', για τη Γαλλία να κατέχει την αριστερή όχθη του Ρήνου ποταμού και της Ρωσίας να ελέγχει τα λιμάνια της Βαλτικής.

Μήπως αυτή καθαυτή η ύπαρξη του νησιού θα αποτελούσε θανάσιμη απειλή για την ασφάλεια της Ανατολίας; Θα πιστεύαμε κάτι τέτοιο την εποχή του Ψυχρού Πολέμου. Σήμερα, κανείς δεν πιστεύει σοβαρά ότι η Κύπρος θα μπορούσε να αποτελέσει απειλή για την Τουρκία, ειδικότερα όταν πια αποτελεί μέρος της ΕΕ. Σε απόσταση λιγότερο των 100 χιλιομέτρων από τη Φλώριδα, οι ίδιοι οι Αμερικανοί συμβιβάστηκαν με ένα εχθρικό δικτατορικό καθεστώς για μισό αιώνα, κάτι που δεν είναι η Κύπρος.

Στο όνομα ενός υποκειμενικού συμπλέγματος που την περικυκλώνει,²⁴ η Τουρκία νοιώθει ότι είναι ουσιώδες να διατηρεί στρατιωτικές δυνάμεις σε μια περιοχή που δεν της ανήκει, αλλά η οποία αποτελεί μέρος μιας αυθαίρετα καθορισμένης περιμέτρου. Πάνω σε αυτή την βάση, η Γαλλία μήπως θα έπρεπε να εγκαθιδρύσει φρουρά στα Channel Islands και η Ιταλία στην Κορσική; Η Ρωσία, που θα είχε ισχυρότερα επιχειρήματα να τοποθετήσει στρατεύματα στις Βαλτικές χώρες, (την προάσπιση του Kaliningrad με μεγαλύτερες αριθμητικά Ρωσόφωνες μειονότητες) αποκήρυξε αυτή την πιθανότητα: όπως διακήρυξε ο Mikhail Gorbachev

²⁴ Προς Δυσμάς, η ένωση της Ρόδου και των άλλων νησιών της Δωδεκανήσου με την Ελλάδα (1947), μετά Νοτίως, η πιθανότητα ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα (που διεβλέπετο κατά τις δεκαετίες 1950 και 1960), ενέτειναν την πίεση από τις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας από τον Βορρά, και έδιναν την εντύπωση στον Τουρκικό στρατό ότι περικυκλώνετο από εχθρικές χώρες.

στην εποχή του, 'δεν εξαγοράζεις τη δική σου ασφάλεια εις βάρος των γειτόνων σου.'

Σύμφωνα με τα Ευρωπαϊκά δεδομένα, τα τουρκικά επιχειρήματα, αναφορικά με την προστασία των Τουρκοκυπρίων και της ζωτικής φύσης των στρατηγικών της συμφερόντων, δεν ευσταθούν. Εφ' όσον η Τουρκία είναι μια υποψήφια για ένταξη χώρα, πρέπει να το κατανοήσει αυτό και οι Χώρες Μέλη που υποστηρίζουν την ένταξή της στην ΕΕ πρέπει να προσπαθήσουν να την πείσουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Εν ολίγοις, μια πολιτική διευθέτηση στην Κύπρο είναι αδιαχώρητη από την δέσμευση της Τουρκίας να αποσύρει τα στρατεύματά της εντός μιας λογικής χρονικής περιόδου και να σταματήσει να αναμειγνύεται στις υποθέσεις του νησιού. Δεν υπάρχει κανένας άλλος πιθανός δρόμος εάν η Άγκυρα θέλει να θέσει τον εαυτό της σε μια Ευρωπαϊκή διάσταση.

Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, καμία Ευρωπαϊκή χώρα δεν κατέχεται από άλλη ούτε φιλοξενεί ξένες βάσεις χωρίς την έγκρισή της. Ως όρο για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων για παράδειγμα, θα ήταν λογικό να ζητηθεί από την Τουρκία να αποδεκτεί την απομάκρυνση των στρατευμάτων της από την Κύπρο (η Ρωσία για παράδειγμα, αποδέχτηκε να αποχωρήσει από τις Βαλτικές χώρες σε μια περίοδο τριών ετών). Το 2005 η Βρετανική Προεδρία έχασε την ευκαιρία να το κάνει μη θέτοντάς το ως προϋπόθεση για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας.

2.1.3. Οι Βρετανικές Βάσεις

Αν και αποτελεί μια άλλη μορφή περιορισμού κυριαρχίας, το καθεστώς των Βρετανικών Βάσεων επίσημα δεν συνδέεται με το πρόβλημα του

νησιού, καθώς τα εδάφη αυτά δεν αποτελούν μέρος της ΕΕ και οι Κύπριοι δεν έχουν ζητήσει την αναθεώρηση των συμφωνιών.

Το μέλλον τους όμως είναι ουσιαστικής σημασίας για την Κύπρο, για τη Βρετανία, και εμμέσως για την ΕΕ, λόγω της γεωπολιτικής θέσης του νησιού και του ρόλου τον οποίο οι βάσεις είναι δυνατό να διαδραματίσουν στα πλαίσια της παρούσας Άγγλο-αμερικάνικης συνεργασίας, ή ακόμα σε μελλοντικά αμυντικά συστήματα (στην περίπτωση διεύρυνσης του NATO ή εφαρμογής μιας *ad hoc* αμυντικής πολιτικής της ΕΕ).

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η στρατηγική αξία της Κύπρου ουδόλως μειώθηκε. Αυτό οφείλεται στην εμφάνιση νέων πηγών αστάθειας στη Μέση Ανατολή μετά από δύο πολέμους, και την ανάμειξη των Ηνωμένων Πολιτειών στο Ιράκ.

Οι Βρετανοί διέθεσαν τις βάσεις τους στους Αμερικανούς στα πλαίσια της 'ειδικής σχέσης' που ανέπτυξαν με την Ουάσινγκτον. Αυτή η σχέση χαρακτηρίζεται από έντονη ανισότητα εις βάρος του Ηνωμένου Βασιλείου, επιτρέπει όμως στους Βρετανούς να 'κτυπούν πέραν του μεγέθους τους', στα πλαίσια ενός κοινού αμυντικού συστήματος.

Με την εξέλιξη της τεχνολογίας, πιο σημαντικά ακόμα και από τα αεροδρόμια είναι τα συστήματα παρακολούθησης τα οποία είναι ζωτικής σημασίας για το ECHELON.²⁵ Παρόλο που οι Ηνωμένες Πολιτείες διαθέτουν πολλές άλλες εγκαταστάσεις στην Εγγύς Ανατολή,

²⁵ Παγκόσμιο σύστημα υποκλοπής ιδιωτικών και δημόσιων επικοινωνιών ([SIGINT](#)), που αναπτύχθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο, τον Καναδά, την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία.

εντούτοις ενδιαφέρονται για τις βρετανικές στρατιωτικές βάσεις (Κυρίαρχες Περιοχές Βάσεων), αφού μπορούν να κάνουν ότι θέλουν, κάτι που δεν είναι δυνατόν για παράδειγμα στη γειτονική βάση του Incirlik κοντά στα Άδανα. Εκεί είναι οι Τουρκικές αρχές που αποφασίζουν για πολλά ζητήματα, και σε σχέση με τα δικά τους συμφέροντα, όπως διαφάνηκε κατά τη διάρκεια της εισβολής στο Ιράκ το 2003. Σε πολλές χώρες είναι απλώς ανάδοχοι των βάσεων και πρέπει να προσαρμόζονται στις απαιτήσεις των τοπικών κυβερνήσεων: στην Κύπρο ισχύει το αντίθετο.

Οι συγκεκριμένες σκοπιμότητες του Ηνωμένου Βασιλείου δεν είναι αρκετές για να δικαιολογήσουν τη διατήρηση των βάσεων: ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο έχει συγκεκριμένα συμφέροντα στη Μέση Ανατολή (πολύ περισσότερα από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες δεδομένων του αποικιακού παρελθόντος των Βρετανών και του ρόλου τους στον τομέα του πετρελαίου), δεν έχει ανάγκη στρατιωτικών βάσεων για την προάσπιση αυτών των συμφερόντων περισσότερο από άλλες Χώρες Μέλη. Το Πεντάγωνο όμως ξεκαθάρισε τις προτιμήσεις του, οι οποίες ακολουθούνται πιστά.²⁶ Πιο πρόσφατα η Βρετανική κυβέρνηση όταν αναθεωρούσε την αμυντική της πολιτική, δεν έκρινε σκόπιμο να μειώσει τον αριθμό των στρατευμάτων της στο νησί.²⁷

Οι Κύπριοι δεν έχουν και πολλούς λόγους να γιορτάζουν για τη στρατηγική σπουδαιότητα που αποδίδεται στο νησί τους. Στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα η ζωή τους θα ήταν ευκολότερη αν ορισμένες δυνάμεις επιβουλεύονταν λιγότερο το νησί τους. Σε αντίθεση με τη Μάλτα, η

²⁶ Δες William Mallinson, *Cyprus, Diplomatic History and the Clash of Theory in International Relations*, I.B. Tauris, London & New York, 2009, 228 pp.

²⁷ [‘Securing Britain in an Age of Uncertainty: Strategic Defence and Security Review \(SDSR\)’](#), October 2010.

οικονομική συνδρομή των βάσεων σε χρήματα και απασχόληση δεν είχε ποτέ μεγάλη σημασία. Το νησί αναπτύχθηκε παρά την παρουσία τους και παρά τις συνακόλουθες διεθνείς περιπλοκές.

Υπάρχουν αρκετοί λόγοι για την απουσία δημοτικότητας των δυνάμεων των βάσεων: πρώτον, δεν προστάτευσαν τους Ελληνοκύπριους το 1974 και ενδεχομένως να αποτελούν ακόμα και σήμερα πηγή κινδύνου για το νησί, όταν οι βάσεις χρησιμοποιούνται εναντίον χωρών της Μέσης Ανατολής όπως στην περίπτωση του Ιράκ. Δεύτερον, ο τρόπος λειτουργίας τους μερικές φορές αναστατώνει τη ζωή του τοπικού πληθυσμού. Πολλές φορές στο παρελθόν διοργανώθηκαν διαδηλώσεις για τερματισμό των στρατιωτικών ασκήσεων στη χερσόνησο του Ακάμα (με επιτυχία), και ενάντια στην εγκατάσταση τεράστιων αντενών στο Ακρωτήριο το 2001, (χωρίς επιτυχία) οι οποίες κρίθηκαν επιβλαβείς για την υγεία των κατοίκων της περιοχής.

Πολλοί Κύπριοι διασυνδέουν επίσης τη διατήρηση των βάσεων με τη συνεχιζόμενη Τουρκική κατοχή, με την έννοια ότι δημιουργεί μια αντικειμενική αλληλεγγύη μεταξύ Λονδίνου, Ουάσινγκτον και Άγκυρας γεγονός το οποίο οδηγεί τους Άγγλο-Σάξονες να υποστηρίζουν τη συνεχιζόμενη διαίρεση του νησιού, μια κατηγορία που απορρίπτουν οι Βρετανοί.

Θα ήταν λογικό αν η επιθυμία των κατοίκων για την απομάκρυνση των βάσεων²⁸ γινόταν πραγματικότητα, όπως στις περιπτώσεις πολλών

²⁸ Σύμφωνα με το Κέντρο Μελετών Ευρωπαϊκής Πολιτικής (Centre for European Policy Studies), το 74% των Ελληνοκυπρίων είναι ενάντια στη διατήρηση των βάσεων, όπως είναι και το 57% των Τουρκοκυπρίων (Αλέξανδρος Λόρδος, Erol Kaymak and Nathalie Tocci, [A people's peace in Cyprus: testing public opinion for a comprehensive settlement](#), Centre for European Policy Studies, Brussels, 2003-2004.

χωρών που αποτίναξαν τον αποικιοκρατικό ζυγό, περιλαμβανομένου του Παναμά όπου η περιοχή του καναλιού βρισκόταν κάτω από την κυριαρχία των Ηνωμένων Πολιτειών.

Κατά τη διάρκεια της ακρόασής της με την Εκλεκτή Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων της Βρετανικής Βουλής των Κοινοτήτων,²⁹ η Claire Palley χαρακτήρισε το καθεστώς των Βάσεων 'αβέβαιο' στο διεθνή νόμο. Θεωρεί ότι καθώς το Ηνωμένο Βασίλειο δεν σεβάστηκε τη Συνθήκη Εγγυήσεως, μη υπερασπιζόμενο την ακεραιότητα του νησιού το 1974, η Κύπρος δύναται να αποχωρήσει από τη Συνθήκη και να ζητήσει τη κατάργηση των βάσεων. Όπως και να έχει όμως, οι βάσεις θα είναι δύσκολο να λειτουργήσουν χωρίς τη συγκατάθεση ή ακόμα χωρίς την ενεργή συνεργασία των Κυπριακών αρχών, οι οποίες μπορούν να γίνουν πιο περιοριστικές, ειδικότερα σε ό,τι αφορά δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός της περιμέτρου τους, όπως ο Σταθμός Ραντάρ του Τροόδους και των Ακρωτηρίων Κίτι και Γκρέκο.

Η ρίζα του προβλήματος στη Λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου όπως και στη Μέση Ανατολή, είναι ότι οι μεγάλες δυνάμεις πάντοτε έθεταν τις δικές τους γεωπολιτικές προτεραιότητες υπεράνω του σεβασμού του διεθνούς νόμου και των δημοκρατικών αξιών. Αυτό συνέβαινε στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, όταν η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών των Ηνωμένων Πολιτειών (CIA) υποστήριξε το Ελληνικό πραξικόπημα του 1967 και την ανατροπή του Μακαρίου το 1974. Αυτή η πολιτική συνέχισε και μετά το 1989: στις σχέσεις της με την Τουρκία καθώς και με άλλες χώρες στην περιοχή, οι Ηνωμένες Πολιτείες, παρά τον διακηρυγμένο στόχο της οικοδόμησης μιας δημοκρατικής

²⁹ House of Commons, Foreign Affairs, [Second report](#) (22 February 2005): [Written evidence submitted by Dr Claire Palley](#).

‘Ευρύτερης Μέσης Ανατολής’, διατήρησαν τις γεωστρατηγικές τους προτεραιότητες.

Παρόλο που η Κύπρος έγινε μέλος της ΕΕ, εντούτοις παραμένει ακόμα θύμα αυτών των προτεραιοτήτων. Η στάση της Ουάσινγκτον είναι τέτοια ώστε το μέλημα για μεταχείριση της Τουρκίας με το γάντι και κατά συνέπεια της ανοχής της κατοχής, υπερισχύει του σεβασμού του διεθνούς νόμου, έστω και αν η μετατόπιση της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας κατέδειξε την αφέλεια της προσέγγισης των Ηνωμένων Πολιτειών.

Ο σκοπός της Ευρωπαϊκής ενοποίησης είναι ακριβώς να μειώσει τη σημασία αυτών των σκοπιμοτήτων, ή ακόμα και να τις καταστήσει περιττές, όπως φάνηκε στη διάρκεια του μισού αιώνα (1935-1985) που πέρασε από την κατασκευή της Γραμμής Μαζινό και της υπογραφής των Συμφωνιών Σένγκεν.

Στην πραγματικότητα, η καλύτερη γεωστρατηγική προσέγγιση είναι η οικοδόμηση διαρκούς ειρήνης με τους γείτονες. Αυτό είναι ακριβώς που έγινε με επιτυχία σε ένα μεγάλο μέρος της Ευρώπης. Γιατί τότε, μια διεύρυνση της ΕΕ προς τη Λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου να μη οδηγήσει σε παρόμοιο αποτέλεσμα; Αυτό λογικά θα πρέπει να είναι ένας από τους στόχους των μεγάλων δυνάμεων, ειδικότερα του Ηνωμένου Βασιλείου ως μέλους της ΕΕ, και της Τουρκίας ως υποψήφιας χώρας.

Μέχρι τώρα, οι γεωστρατηγικές προτεραιότητες των ξένων δυνάμεων βρίσκονταν σχεδόν σε πλήρη αντίθεση με τα συμφέροντα του ενός εκατομμυρίου κατοίκων που ζούν στο νησί σήμερα. Εάν η Κύπρος

υπήρξε δημιουργός ασφάλειας για άλλες χώρες, αυτό έγινε εις βάρος της ίδιας. Παρόλα αυτά η κατάσταση στο νησί σε ό,τι αφορά την επαφή με την Εγγύς Ανατολή δεν πρέπει να παραβλέπεται: είναι δυνατό σήμερα να συμβιβάζονται οι στρατηγικές ανησυχίες των ξένων δυνάμεων, και πιθανόν της ΕΕ αύριο, με τα συμφέροντα των κατοίκων του νησιού;

Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα η Μέση Ανατολή δεν έπαψε ποτέ να αποτελεί κύρια έγνοια, διαδραμάτιζε όμως διαφορετικό ρόλο κατά περιόδους. Στην αρχή οι κύριες δυνάμεις επιδίωξαν να εγκατασταθούν εκεί ώστε να κατοχυρώσουν την ηγεμονία τους. Λίγο αργότερα η επιδίωξή τους ήταν να διασφαλίσουν τις εισαγωγές πετρελαίου για τις χώρες τους. Σήμερα, η επιδίωξή τους είναι η προστασία τους από κυβερνήσεις που ενθαρρύνουν την τρομοκρατία ή που επιδιώκουν να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα: οι δυνάμεις αυτές μετακινήθηκαν από μια βλέψη επιθετικής κατάκτησης και ελέγχου σε μια αμυντική προσέγγιση προστασίας της επικράτειας και των πολιτών τους. Πιθανότατα η 'Αραβική Άνοιξη' θα εντείνει αυτή την τάση.

Μήπως είναι δίκαιο για μια χώρα μέλος της ΕΕ όπως η Κύπρος, να είναι επ' αόριστο τοποθετημένη σε μια τέτοια υποτελή θέση, εκτός και αν το ήθελε, που δεν είναι έτσι σε αυτή την περίπτωση; Μήπως οι χώρες που εκμεταλλεύονται αυτή την κατάσταση – αρχίζοντας από το Ηνωμένο Βασίλειο – είναι έτοιμες να διαπραγματευτούν τους όρους τους αντί να τους επιβάλλουν;

Αντί να προσπαθούν απεγνωσμένα να διατηρήσουν την ισχύουσα κατάσταση πραγμάτων, μια βραχυπρόθεσμη πολιτική που ενδυναμώνει την Τουρκική κατοχή και καθιστά το κυπριακό πρόβλημα δυσεπίλυτο, οι

Βρετανοί είναι σε θέση να διαπραγματευτούν όρους συμβατούς με την ανεξαρτησία του νησιού και την υπόστασή του ως Χώρας Μέλους της ΕΕ. Αυτή η ευκαιρία μπορεί να αποβεί αναγκαιότητα με την εμφάνιση μιας Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας: το γεγονός ότι στο παρόν στάδιο μια τέτοια πολιτική δεν υφίσταται δε σημαίνει πως δε θα υπάρξει ποτέ και ότι δεν θα αποβεί χρήσιμη για τη σταθερότητα στην περιοχή.

Αυτό το πρόβλημα, το οποίο παρακάμφθηκε προσεκτικά στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για το Σχέδιο Ανάν, θα επιστρέψει κάποια μέρα στο προσκήνιο και θα απαιτεί τη συνεργασία μεταξύ των αντιπάλων μερών: ως μέλη του ΝΑΤΟ, της ΕΕ και ως οι δικαιούχοι των βάσεων, οι Βρετανοί είναι οι πιο ανήσυχοι. Θα ήταν λογικό γι αυτούς να επαναδιαπραγματευθούν την παρουσία τους στην Κύπρο, ακριβώς όπως έκαναν στον Παναμά οι Ηνωμένες Πολιτείες, συμφιλιώνοντας τις στρατηγικές τους ανάγκες, τις οποίες κανείς δεν είναι αρκετά αφελής ώστε να αγνοεί, με τις επιθυμίες των κατοίκων του νησιού.

2.2. Εσωτερικά Ζητήματα: Ποια Νέα Ομόσπονδη Πολιτεία;

2.2.1. Πολιτικός Συμβιβασμός

Όπως άλλωστε και για κάθε Χώρα Μέλους της ΕΕ, στους Κύπριους εναπόκειται να οικοδομήσουν τη πολιτική οργάνωση που ταιριάζει στις ανάγκες τους. Ωστόσο η ΕΕ δε μπορεί να παραμένει αδιάφορη στο μέτρο που μια τελική διευθέτηση θα έχει σημαντική επίδραση στον τρόπο λειτουργίας της ίδιας.

Το 2004, το Σχέδιο Ανάν επιδίωκε να επανεντάξει τη Βόρεια Κύπρο στη διεθνή έννομη τάξη, εντάσσοντας τις 'διοικήσεις' στον Βορρά και στον Νότο εντός μια χαλαρής ομοσπονδίας, χωρίς να νοιάζεται και πάρα πολύ για τη λειτουργία των θεσμών που δημιουργούσε.

Για την ΕΕ, η επανένωση του νησιού δεν θα πρέπει να καταλήγει σε μια τεχνητή ή πλασματική Πολιτεία, όπως στην περίπτωση της Βοσνίας Ερζεγοβίνης, ανήμπορης να εκπληρώνει τα καθήκοντα της ως Χώρα Μέλος, όταν σήμερα το κάνει τόσο καλά. Η ομόσπονδη κυβέρνηση πρέπει να ασκεί τη δικαιοδοσία της σε ολόκληρη την επικράτεια του νησιού και να συμμετέχει πλήρως στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων της Κοινότητας, χωρίς να εξάγει τις οποιοσδήποτε πιθανές εσωτερικές προστριβές της στις Βρυξέλλες. Το νέο θεσμικό πλαίσιο δεν θα πρέπει να αφήνει περιθώρια για μια νέα απόσχιση, κάτι που θα προέκυπτε από μια επανάληψη της κατάρρευσης του 1963,³⁰ κάτι που δεν αναμένεται αυτή την φορά, και όπου οι Τουρκοκύπριοι θα έπαιρναν τη μισή κυριαρχία μαζί τους.

Σε ένα νησί όπου η επιφάνεια του εδάφους καλύπτει μόλις 9,250 τετραγωνικά χλμ και το σύνολο των κατοίκων μόλις που ξεπερνά το ένα εκατομμύριο, η σοφία της δημιουργίας μιας δικαιοδικής ομοσπονδίας δεν είναι αυταπόδεικτη. Οι σύνθετοι μηχανισμοί που απαιτούνται σε αυτή την περίπτωση δημιουργούν τον κίνδυνο πολλαπλασιασμού των διοικητικών σωμάτων που μια μικρή πολιτεία δε μπορεί κατανάγκη να αντέξει.

³⁰ Τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 1963 οδήγησαν στο τέλος του δικαιοδικού καθεστώτος που εγκαθίδρυσε το Σύνταγμα του 1960.

Αλλού, μια τέτοια επιλογή ομοσπονδίας ήταν αποτέλεσμα είτε γεωγραφίας είτε ιστορίας: στις χώρες του Νέου Κόσμου, 'η πολλή γεωγραφία' (όπως ειπώθηκε για τον Καναδά), και συνεπώς η δυσκολία στη διοίκηση και διαχείριση μεγάλων και μακρινών περιοχών από το κέντρο, οδήγησε σε μια πολιτική οργάνωση όπου τα συνιστούντα μέρη απολάμβαναν μεγάλης αυτονομίας. Στην Ευρώπη ήταν το βάρος της ιστορίας, δηλαδή η ύπαρξη κοσμικών ιδιαιτεροτήτων ειδικότερα στις γερμανικές χώρες, που αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο των ομοσπονδιών της Ελβετίας, της Γερμανίας και της Αυστρίας. Η περίπτωση της Κύπρου είναι λίγο διαφορετική, αλλά είναι γενικώς παραδεκτό ότι μια λύση ομοσπονδίας αποτελεί την καλύτερη απάντηση, δεδομένου ότι οργανώνεται με τρόπο που να είναι λειτουργική.

Όλα τα ομόσπονδα συστήματα διασφαλίζουν την υπέρ-εκπροσώπηση μιας κατηγορίας πληθυσμού, που στόχο έχει κανονικά, να αντισταθμίσει μια μειονεκτική κατάσταση ή μια εθνική, γλωσσική ή θρησκευτική ιδιαιτερότητα: στις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Γερμανία, η κάθε μια από τις Πολιτείες έχει ίση εκπροσώπηση στην Άνω Βουλή (Γερουσία/*Bundesrat*), ανεξαρτήτως πληθυσμού. Είναι σημαντικό αυτή η ανισομέρεια να μην θέτει σε κίνδυνο τη συνολική αποτελεσματικότητα του κράτους. Γι αυτό έχει αναγνωρισθεί ότι μια ομοσπονδία αποτελούμενη από πολλές μονάδες (από 9 περιφέρειες ή *Länder*, στην Αυστρία μέχρι 50 Πολιτείες στη Αμερική), προσφέρει καλύτερη προστασία έναντι πιθανών συγκρούσεων παρά ένα διμερές σύστημα, ειδικότερα αν το ένα μέρος έχει και τον μεγαλύτερο πληθυσμό και την πλουσιότερη οικονομία, όπως στην περίπτωση του Βελγίου σήμερα και αύριο της Κύπρου.

Η προθυμία των συμμετεχόντων μερών να συνεργαστούν είναι κρίσιμο στοιχείο συνεκτικότητας και συνοχής: πολλές ομοσπονδίες στηρίζονται σε ασταθή ή μεταβαλλόμενα θεμέλια και λειτουργούν όχι λόγω ενός εξαιρετικού νομικού πλαισίου αλλά λόγω της θέλησης όλων για μια κοινή ύπαρξη. Όπως αναλύει ο Γλαύκος Κληρίδης τόσο καλά στο βιβλίο του 'Η Κατάθεση Μου',³¹ ενώ το Σύνταγμα του 1960 είχε πολλά μειονεκτήματα, πάνω απ' όλα ήταν η απουσία προθυμίας για συνεργασία που οδήγησε στο αδιέξοδο του 1963. Πολλοί παρατηρητές νοιώθουν ότι αυτή η απουσία προθυμίας και θέλησης είναι ακόμα και σήμερα πρόβλημα.

Είναι συνεπώς ζωτικής σημασίας όπως η νέα θεσμική διευθέτηση διασφαλίζει τον λειτουργικό συνδυασμό των δύο βασικών αρχών ενός ομοσπονδιακού συστήματος: του ισοζυγίου μεταξύ των μερών (ισότιμος συνεταιρισμός στην Κύπρο) και της συνεργασίας. Χρειάζεται να δοθεί σημαντική ώθηση σε αυτό, το οποίο είναι ακριβώς ότι έλειπε από το Σύνταγμα του 1960 και το Σχέδιο Ανάν. Και τα δύο προνοούσαν για πάρα πολύ ισοζύγιο αλλά όχι αρκετή συνεργασία.

Η έννοια του ίσου συνεταιρισμού πρέπει να χρησιμοποιείται με ρεαλιστικό τρόπο: στον Καναδά, ενώ υπάρχουν δύο 'ιδρυτικοί λαοί', οι Γαλλοκαναδοί (23% του συνολικού πληθυσμού το 2001) δεν απαιτήσουν για αυτό τον λόγο θεσμική επιρροή ίση με αυτή του αγγλόφωνου Καναδά, όπως απαιτούσαν οι Τουρκοκύπριοι μέχρι τώρα.

³¹ Γλαύκος κληρίδης, *Κύπρος: η Κατάθεσή Μου*, Τόμοι 1, 2, 3, 4, Εκδοτικός Οίκος Αλήθεια Λτδ, Λευκωσία, 1989.

Η έννοια της διζωνικότητας προσφέρει νέες ευκαιρίες νοουμένου ότι οικοδομείται σωστά. Φέρνει την Κύπρο πιο κοντά σε ομοσπονδιακά συστήματα στα οποία υπάρχουν εθνικές ή γλωσσικές πλειοψηφίες στο επίπεδο ενός ή πολλών ομόσπονδων οντοτήτων, όπως συμβαίνει στην Ινδία. Το κάθε ομόσπονδο μέρος έχει ποικίλου βαθμού αυτονομία στο έδαφός του και μπορεί να τη χρησιμοποιήσει για να αναπτύξει και να εφαρμόσει πολιτικές για την υπεράσπιση της εθνικής και πολιτιστικής του ταυτότητας. Αν αυτή η αυτονομία διατυπώνεται με σαφήνεια στο ομοσπονδιακό επίπεδο, μπορεί να επιτύχει τους στόχους της που είναι να αντισταθμίσει το δημογραφικό ή οικονομικό έλλειμμα της μειονεκτούσης κοινότητας.

Οι Ελληνοκύπριοι θα προτιμούσαν ένα ενιαίο Κράτος το οποίο θα εγγυάτο τα δικαιώματα της μειοψηφίας μέσω ειδικών ρυθμίσεων, πιθανότατα παγιωμένα σε μια διεθνή συμφωνία. Αποδέχτηκαν όμως την ομοσπονδία.

Μετά τις διαδηλώσεις των Τουρκοκυπρίων του πρώτου εξαμήνου του 2011, οι θέσεις της διοίκησης στον Βορρά δε μπορούν πια να εκλαμβάνονται ως να εκφράζουν τους πραγματικούς πολιτικούς στόχους των Τουρκοκυπρίων. Ενώ είναι ξεκάθαρο ότι η Τουρκία θέλει ένα σύστημα όσο γίνεται πιο αποσχιστικό, δεν είναι το ίδιο ξεκάθαρο σε πιο βαθμό ο εγχώριος πληθυσμός ευνοεί κάτι τέτοιο.

Μήπως έχουν αντιληφθεί οι Τουρκοκύπριοι τα πλεονεκτήματα μιας λειτουργικής ομόσπονδης εξουσίας; Η εμπειρία της αυτό-απομόνωσής τους μετά το 1963, θα πρέπει να τους έχει πείσει ότι το μέγεθος του γκέτο δεν έχει καμιά επίπτωση πάνω στο ζήτημα. Αυτοί που είναι η μειοψηφία (δημογραφικά) και μειονεκτούν (οικονομικά και κοινωνικά)

χρειάζονται οικονομική στήριξη πιο πολύ από άλλους. Επομένως χρειάζεται να δεχτούν μια ομόσπονδη εξουσία που να είναι ικανή να πραγματοποιήσει κάτι τέτοιο.

Το Σύνταγμα του 1960 είχε δημιουργήσει ένα ισχυρό εκτελεστικό Πρόεδρο, δεν ήταν όμως καλή ιδέα να δοθούν στον (Τουρκοκύπριο) Αντιπρόεδρο δικαιώματα αρνησικυρίας. Δεν είναι βέβαιο αν αυτό το μειονέκτημα θα μπορεί να αντιμετωπιστεί με την εκ περιτροπής προεδρία. Το σύστημα αυτό λειτουργεί στην Ελβετία όπου το αποδέχτηκαν και τα δύο μέρη. Θα ήταν σωστό η ομοσπονδιακή κυβέρνηση να επιλέγεται από μια πλειοψηφία βουλευτών που προέρχονται και από τις δύο κοινότητες στη βάση αρτιότητας γνώσεων με ένα 'α-φύλο'/αδύνατο Πρόεδρο.³²

Αναφορικά με τη νομοθετική εξουσία, το Σχέδιο Ανάν και οι τρέχουσες συνομιλίες έχουν επιτύχει περισσότερα από ότι το Σύνταγμα του 1960 προβλέποντας ένα Γερμανικού-τύπου σύστημα: μια Άνω Βουλή (η Γερουσία) όπου οι δύο κοινότητες είναι ίσες, και μια Κάτω Βουλή που εκλέγεται με βάση την αναλογία πληθυσμού, όπου οι Ελληνοκύπριοι συνεπώς θα έχουν την πλειοψηφία. Ωστόσο, είναι επικίνδυνο να απαιτούνται ξεχωριστές πλειοψηφίες για συνήθη ζητήματα (ειδικότερα τα ζητήματα του προϋπολογισμού, της διαχείρισης των υδάτινων πόρων, και της μετανάστευσης), δίδοντας το δικαίωμα αποτροπής στα δύο πέμπτα των γερουσιαστών και από τις δύο κοινότητες. Είναι ξεκάθαρο ότι κάτι τέτοιο θα ενθαρρύνει τακτικές παρεμπόδισης όπως εκείνες που βίωσε η Κύπρος την περίοδο 1960-1963. Μια τέτοια

³² Στο Βέλγιο ο Πρωθυπουργός είναι γνωστός ως 'γλωσσικά ά-φύλος' (linguistically a-sexual) ώστε να διατηρεί τη δυνατότητα του να επιδιαιτητεύει.

δυνατότητα πρέπει να περιορίζεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις ή για την αναθεώρηση του Συντάγματος.

Σε αρκετές χώρες η εμπειρία με το ομοσπονδιακό σύστημα κατέδειξε τη σημασία του θεσμού του ανεξάρτητου Ανωτάτου Δικαστηρίου. Το Σχέδιο Ανάν υποστηρίζει μερικώς τον θεσμό αυτό, δίδοντας στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να επιβάλλει τις αποφάσεις του ακόμα και στις περιπτώσεις ανεπάρκειας της εκτελεστικής εξουσίας. Δεν στηρίζει όμως τον θεσμό με τα μέσα που απαιτούνται για να λειτουργεί αποτελεσματικά. Το πρόβλημα δεν είναι η ισοτιμία μεταξύ των δικαστών από τις κοινότητες (αν και ένας ανισομερής αριθμός δικαστών θα ήταν προτιμότερο), αλλά η άρνηση της κατοχύρωσης του ομοσπονδιακού νόμου ως κυρίαρχου. Το παράδειγμα του Βελγίου, όπου μια τέτοια κατάσταση οδηγούσε συχνά στην παράλυση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, επιχειρηματολογεί υπέρ του καθορισμού αυστηρών προτεραιοτήτων μεταξύ των νομοθεσιών των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης. Αν αυτό δεν συμβαίνει το Δικαστήριο δεν θα μπορεί να επιδιαιτητεύει και η εκτελεστική εξουσία θα παραλύει.

Σε ό,τι αφορά την κατανομή των θέσεων στη δημόσια υπηρεσία, η αναζήτηση ενός ισοζυγίου ανάμεσα στις κοινότητες, κάτι που είναι επιθυμητό, δεν θα πρέπει να προηγείται του στόχου για τη δημιουργία μιας ομόσπονδης δημόσιας υπηρεσίας που θα επιλέγεται μέσω ανταγωνιστικών εξετάσεων έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η πλήρης ανεξαρτησία της, που θα της επιτρέπει να ασκεί τις εξουσίες της υπέρ του δημοσίου συμφέροντος.

2.2.2. Η Οικονομική Δυνατότητα της Επανένωσης

Υπάρχει από πολλού μια οικονομική ανισότητα ανάμεσα στις δύο κοινότητες, η οποία συνδέεται με την καθυστέρηση που παρατηρείται στην ανάπτυξη της Τουρκοκυπριακής κοινότητας. Το 1960, το κατά κεφαλή εισόδημα των Τουρκοκυπρίων υπολογιζόταν στο 86% εκείνου των Ελληνοκυπρίων. Το χάσμα αυτό διευρύνθηκε μέσα στη δεκαετία του 1960. Μέχρι το 1973, το κατά κεφαλή εισόδημα στις Τούρκο-διοικούμενες περιοχές εκτιμάτο στο 50% του αντίστοιχου των Ελληνοκυπρίων. Ενάντια σε κάθε προσδοκία, το 1974, οι Τουρκοκύπριοι όχι μόνο δεν μείωσαν αυτό το χάσμα αλλά στην πραγματικότητα το διέυρυναν περαιτέρω παρά το σημαντικό παραγωγικό δυναμικό το οποίο κατέλαβαν: στις αρχές της δεκαετίας του 2000 το κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν τους ήταν λιγότερο από το ένα τρίτο ή και ακόμα λιγότερο από το ένα τέταρτο του αντίστοιχου των Ελληνοκυπρίων. Η ραγδαία άνοδος των ακινήτων που ακολούθησε μετά το 2004 βοήθησε στη μείωση αυτού του οικονομικού χάσματος. Μετά το 2008 όμως το οικονομικό χάσμα μεταξύ των δύο κοινοτήτων άρχισε και πάλι να διευρύνεται.

Σε μια μικρή οικονομία η οποία είναι πολύ καλά ενσωματωμένη στην Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά, η επανενσωμάτωση του Βορρά, που αντιπροσωπεύει περίπου το 10% του συνόλου του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος του νησιού, δεν πρέπει να είναι ένας ανυπέρβλητος στόχος. Στην πραγματικότητα η επανένωση του νησιού φαντάζει ως ένας δύσκολος στόχος για δύο λόγους τουλάχιστο. Πρώτον, η οικονομία του Βορρά είναι εξαιρετικά εξαρτώμενη των Τουρκικών επιδοτήσεων και οι μηχανισμοί της αγοράς εκεί δε λειτουργούν αποτελεσματικά. Δεύτερον, καθώς το πολιτικό περίγραμμα

της επανένωσης είναι ακόμα αρκετά αβέβαιο, έτσι επίσης και η διαδικασία σύμπτυξης των δύο οικονομιών είναι το ίδιο αβέβαιη.

Η επανένωση της Γερμανίας και η επανένωση της Κύπρου φαίνονται σχετικά συγκρίσιμες περιπτώσεις: η περίπτωση της Δυτικής Γερμανίας (Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας), επίσης αφορούσε την ενσωμάτωση του ενός τετάρτου του πληθυσμού και του 10% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Παρά τη διαφορετική φύση της, η καθυστέρηση στην ανάπτυξη του Βορρά είναι το ίδιο εμφανής όπως και στην περίπτωση της Ανατολικής Γερμανίας (Γερμανικής Λαϊκής Δημοκρατίας) το 1989. Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει μια τεχνητή οικονομία η οποία πρέπει και πάλι να αντιμετωπίσει τους περιορισμούς της αγοράς. Το 1990 όμως, η Γερμανική κυβέρνηση, είχε ένα ασύγκριτο φάσμα επιλογών τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά, που δεν είναι το ίδιο στην περίπτωση της Κύπρου.

Προφανώς η κατάσταση στην Κύπρο παρουσιάζει πολιτικές δυσκολίες που παρόμοιες τους δεν είχε να αντιμετωπίσει η Γερμανία. Δε πρόκειται να υπάρξει καμιά συμφωνία για τη διάλυση των θεσμικών οργάνων στον Βορρά όπως έγινε στη Ανατολική Γερμανία. Επομένως η πορεία για την ενοποίηση θα είναι μια επιχείρηση διπλού-ελέγχου για την Τουρκοκυπριακή Συνιστώσα Πολιτεία και την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, όπου η Τουρκοκυπριακή κοινότητα θα επωφελείται από υπέρτερη εκπροσώπηση σε σχέση με τη δημογραφική της βαρύτητα και δυσανάλογη με την οικονομική της ισχύ.

Παρόλα αυτά οι διαφορές στην πορεία ανάπτυξης και των δύο κοινοτήτων δημιουργούν ένα πλαίσιο πιθανών αλληλοσυμπληρώσεων. Ο Νότος χρειάζεται εργατικό δυναμικό από τον Βορρά και ως εκ τούτου

ο Βορράς θα μπορούσε να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης του. Ο Βορράς χρειάζεται πάρα πολύ να εξέλθει από τη ληθαργική του κατάσταση μέσω ενοποίησης του με μια ανοικτή οικονομία, όπου θα μπορούσε να αναπτύξει τις δυνατότητες και την προοπτική του. Ωστόσο, η ευμάρεια στο Νότο όπως και η οικονομική στασιμότητα στον Βορρά παρεμποδίζουν αυτή την εξέλιξη. Κάνοντας τους Ελληνοκύπριους τόσο δυνατούς ώστε να μην χρειάζονται να αναγνωρίσουν τα τετελεσμένα, και τους Τουρκοκύπριους τόσο αδύναμους ώστε να μην μπορούν να δεχτούν την επανένωση και τη σφοδρότητα των επιπτώσεων της, η οικονομική ανάπτυξη τοποθετεί και τις δύο κοινότητες έτσι ώστε να θέτουν απαιτήσεις που να είναι απαράδεκτες για την άλλη πλευρά.

Ενώ οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των Κυπρίων από το 2008 έως το 2010 έχουν αποδώσει κάποια θετικά αποτελέσματα, ο τελικός συμβιβασμός θα είναι δύσκολο να επιτευχθεί. Όπως και με το σχέδιο Ανάν, υπάρχει μεγάλος κίνδυνος ότι όποια συμφωνία και αν επιτευχθεί δεν θα είναι λειτουργική.³³

Η επανένωση της Κύπρου θα λάβει χώρα εντός του Ευρωπαϊκού πλαισίου λειτουργίας. Οι ομοσπονδιακές αρχές απλώς θα χρειασθεί να ειδοποιήσουν τις Βρυξέλλες για το πέρας της αναστολής της εφαρμογής του Κοινοτικού κεκτημένου στον Βορρά. Αυτό το πλαίσιο μπορεί να παράσχει λύσεις σε αμφιλεγόμενα προβλήματα: η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας αποφεύγει την ευαίσθητη και επίπονη αναζήτηση ενός δύσκολου και εφήμερου ίσως συμβιβασμού. Στην Κεντρική Ευρώπη οι υποψήφιες χώρες ευνοούσαν την άμεση υιοθέτηση

³³ 'Η Τιμή για κακά σχεδιασμένες πολιτικές θα είναι ψηλή', Υπουργός Οικονομικών της Κυπριακής κυβέρνησης, Σεπτέμβριος 2008.

της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας και ήταν γενικά πολύ ικανοποιημένοι από αυτό. Στην περίπτωση της Κύπρου, το μικρό μέγεθος της χώρας αποκλείει μόνιμες αποκλίσεις από το κεκτημένο ή ακόμα και μακρές μεταβατικές περιόδους. Αυτό όμως δεν έχει γίνει κατανοητό από τους Τουρκοκύπριους που αναλογίζονται τις αδυναμίες της οικονομίας τους.

Πράγματι, η οικονομία στο βόρειο τμήμα του νησιού λειτουργεί πέραν των δυνατοτήτων της. Η αναποτελεσματικότητα και η πολιτική εύνοια την τοποθετούν σε απραξία και στασιμότητα.³⁴ Αυτός είναι ο λόγος που ο Ραούφ Ντεκτάς, τέως 'πρόεδρος' της 'Τουρκικής Δημοκρατίας Βορείου Κύπρου', δεν έβλεπε εναλλακτική επιλογή από την αόριστη συντήρηση της υπάρχουσας κατάστασης πραγμάτων, ακριβώς όπως ο Έριχ Χόνεκερ, που κυβέρνησε την Ανατολική Γερμανία την δεκαετία του 1980, χρειαζόταν το 'Τοίχος' για να κρατηθεί στην εξουσία.

Από το 1960, με την παρακίνηση της Τουρκίας, η Τουρκοκυπριακή κοινότητα ακολουθούσε μια αποσχιστική στάση που την οδηγούσε να απαιτεί και συχνά να αποκτά προνόμια για τα οποία δεν είχε τα μέσα να εξασκήσει. Αυτή η στάση, η οποία επανειλημμένως οδήγησε σε πολιτικές αποτυχίες, είναι επίσης αντιπαραγωγική και στον οικονομικό τομέα. Η επανένωση προσφέρει την ευκαιρία να αλλάξουν όλα αυτά σε ένα θετικό πλαίσιο. Η Τουρκική πλευρά όμως, φαντάζεται μια άλλη ενταξιακή διαδικασία που θα μπορούσε να της διασφαλίσει εξαιρέσεις από τους κανόνες της Κοινής Αγοράς και άλλα συγκεκριμένα πλεονεκτήματα, τα οποία κυρίως στερούνται οικονομικού ορθολογισμού.

³⁴ Διεθνής Τράπεζα, [World Development Report 2006](#).

Με αυτό τον τρόπο, τέθηκαν αιτήματα και απαιτήσεις, που στόχο είχαν τον διαμελισμό του τραπεζικού συστήματος (όταν ακόμα η Διεθνής Τράπεζα είχε σοβαρές αμφιβολίες για την ισορροπία και βιωσιμότητά του) ή ακόμα την κυκλοφορία της Τουρκικής λίρας σε ανταγωνισμό με το ευρώ, ενώ μια συνεκτική πολιτική ελέγχου ελλειμμάτων είναι πιο αναγκαία από ποτέ, και αποτελεί προϋπόθεση για τις Ευρωπαϊκές αρχές. Η διοίκηση του βόρειου τμήματος επίσης επιθυμεί να διατηρήσει ένα ανεξάρτητο στατιστικό σύστημα, το οποίο είναι ασυμβίβαστο με την εφαρμογή ενός μεταβιβαστικού μηχανισμού προς όφελος της.

Στην πραγματικότητα, η ρεαλιστική αντίληψη για μια σωστή αναπτυξιακή στρατηγική απουσιάζει ακόμα από τον Βορρά. Στις υπό εξέλιξη διαπραγματεύσεις, οι Τουρκοκύπριοι απαιτούν όπως η πολιτική ανάπτυξης παραμείνει εντός του πλαισίου των συνιστούντων κρατών, ενώ το μέγεθος της διαφοράς σε επίπεδο ανάπτυξης υπονοεί ότι θα πρέπει να αποτελεί ομοσπονδιακή προτεραιότητα. Με τον ίδιο τρόπο, η γρήγορη εφαρμογή των κανόνων της Κοινής Αγοράς δεν θα πρέπει να αποτελεί επιλογή, αλλά μάλλον ένα μέσον για γρήγορη οικονομική σύγκλιση. Ο πειρασμός να έχουν το χαμηλότερο επίπεδο φορολογίας δεν πείθει ούτε αυτός, δεδομένου του τεράστιου ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Επομένως δεν υπάρχει εναλλακτική επιλογή στη συνεργασία ή στην ενοποίηση. Όμως η διοίκηση του βόρειου τμήματος δεν επιθυμεί κάτι τέτοιο για πολιτικούς λόγους.

Η έκθεση της Διεθνούς Τράπεζας κατέδειξε καθαρά αυτό που χρειάζεται για τον μετασηματισμό μιας οπισθοδρομικής και εξαρτώμενης οικονομίας σε ένα αξιόπιστο οικονομικό εταίρο. Ένα σημαντικό μέρος του Τουρκοκυπριακού πληθυσμού, ειδικότερα αυτοί που ζουν στη

διοικητική σφαίρα, γνωρίζουν ότι η διαδικασία θα είναι επώδυνη, όπως ήταν και οι οικονομικοί μετασχηματισμοί στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Αυτές οι χώρες όμως δεν είχαν ένα 'εθνικό πρόβλημα' να επιλύσουν.

Στον Νότο, οι ειδικοί του Υπουργείου Οικονομικών ευνοούν μια ισχυρή ομοσπονδιακή εξουσία που θα διασφαλίζει μια όσο πιο ολοκληρωμένη ενοποίηση των δύο μισών του νησιού γίνεται, κάτω από μια ισχυρή, δυναμική και αποτελεσματική ομοσπονδιακή διοίκηση, και με ένα προϋπολογισμό ο οποίος θα είναι αρκούντως ικανοποιητικός ώστε να μειώνει τις ανισότητες μεταξύ των δύο μερών. Θεωρούν ότι αυτή η στρατηγική είναι η πλέον κατάλληλη για την επίτευξη μιας πραγματικής και γνήσιας συγχώνευσης της πολιτικής ένωσης, η οποία θα πάρει λίγο περισσότερο χρόνο.

Έχουν αντιληφθεί όμως ότι εξ αιτίας των αποσχιστικών βλέψεων του βορείου τμήματος, η διαδικασία της επανένωσης θα διεξαχθεί στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο. Ως εκ τούτου η έφεσή τους θα είναι να διασφαλίσουν την ελευθερία δράσης τους και του προϋπολογισμού τους: καθώς ο Βορράς επιθυμεί να πορευθεί μόνος του, αυτό θα έχει το πλεονέκτημα ότι θα στοιχίζει λιγότερα στους φορολογούμενους του Νότου. Η ενοποίηση των οικονομιών θα επιτευχθεί αυθόρμητα και αυτόβουλα μέσω της ανάπτυξης των μηχανισμών της αγοράς, οι οποίοι θα θέσουν τέλος στο πλεονέκτημα τοποθεσίας που τώρα απολαμβάνουν οι επιχειρήσεις στον Βορρά. Καθώς ο ιδιωτικός τομέας στον Νότο είναι ανταγωνιστικός σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, θα συνεχίσει να αναπτύσσεται χωρίς τον Βορρά, ενώ το αντίθετο δεν συμβαίνει.

Η επανένωση θα διευκολύνεται από την εκμετάλλευση σημαντικών κοιτασμάτων φυσικού αερίου σε οικόπεδο 51,000 τετραγωνικών χλμ στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη η οποία αναγνωρίζεται ότι ανήκει στην Κύπρο, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών και του Δικαίου της Θαλάσσης. Σύμφωνα με τη Γεωλογική Επισκόπηση των Ηνωμένων Πολιτειών, εκτιμάται ότι υπάρχουν μέχρι 3,500 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανακτήσιμων αποθεμάτων φυσικού αερίου στη Λεκάνη της Λεβαντίνης τα οποία θα μπορούν να μοιραστούν μεταξύ του Ισραήλ, του Λιβάνου, της Αιγύπτου και της Κύπρου. Αναφορικά με την Κύπρο, και με βάσει εκτιμήσεις που χρονολογούνται από τον Φεβρουάριο του 2011, περίπου 283 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανακτήσιμων αποθεμάτων μπορούν να αναμένονται από το 2016. Αυτό συγκρίνεται με δύο Ισραηλινά πεδία που έχουν ήδη αναγνωρισθεί και τα οποία είναι το Leviathan (453 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα) και το Tamar (244 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα). Η Αμερικάνικη εταιρεία Noble Energy είναι αναμεμιγμένη και στις δύο πλευρές του Ισραηλινό-κυπριακού θαλάσσιου συνόρου και άρχισε ήδη εξορύξεις στην κυπριακή πλευρά περί τα τέλη του 2011.

Η Κύπρος έχει υπογράψει συμφωνίες οριοθέτησης αποκλειστικής οικονομικής ζώνης με το Ισραήλ, την Αίγυπτο και τον Λίβανο. Δεν αποτελεί έκπληξη η ανακάλυψη ότι δεν υπάρχει μια τέτοια συμφωνία με την Τουρκία η οποία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της Συνθήκης για το Δίκαιο της Θαλάσσης. Η Τουρκία αρνείται στην Κυπριακή κυβέρνηση το δικαίωμα να συνάγει συμφωνίες και εναντιώνεται σε κυπριακή εξόρυξη αν και τα αποθέματα φυσικού αερίου βρίσκονται καθαρά στη νότια πλευρά του νησιού γεγονός που τα καθιστά ανακτήσιμα ανεξάρτητα από τις επιθυμίες της Τουρκίας.

Αυτή η προοπτική του φυσικού αερίου εισάγει ένα νέο πολιτικό στοιχείο: η Κύπρος, όχι μόνο θα μπορούσε να ικανοποιήσει τις ενεργειακές της ανάγκες, αλλά θα μπορούσε επίσης να εξάγει φυσικό αέριο γεγονός που θα δικαιολογούσε την κατασκευή σταθμού υγροποίησης ο οποίος θα μπορούσε επίσης να χρησιμοποιηθεί και από τους Ισραηλινούς. Ως εκ τούτου η Κύπρος θα μπορούσε να έχει ένα χρήσιμο διαμετακομιστικό ρόλο για ολόκληρη την περιοχή και για πρώτη φορά θα εκμεταλλευόταν τη γεωπολιτική της θέση.

Όχι μόνο θα αποκτήσει το νησί ενεργειακή ανεξαρτησία, αλλά ακόμα οι χρηματοοικονομικοί πόροι από τις εξαγωγές θα είχαν σημαντική συνεισφορά στον προϋπολογισμό. Ως θέμα αρχής αυτά τα χρήματα θα κατανέμονταν στον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό γεγονός που θα επέτρεπε στους Τουρκοκύπριους να επωφεληθούν. Θα μπορούσε επίσης να αποτελέσει σημαντική συνεισφορά στη χρηματοδότηση της επανένωσης και στην επίλυση των περιουσιακών ζητημάτων.

2.2.3. Ζητήματα Αδειών Διαμονής και Ιδιοκτησίας

Αντί να αξιοποιήσει την ευκαιρία της στρατιωτικής της επέμβασης του Ιουλίου του 1974 για να αποσπάσει μια πλεονεκτική θέση για τους Κύπριους προστατευόμενους της (θα ήταν εντός των δικαιωμάτων της να ζητήσει την αποκατάσταση του Συντάγματος του 1960) η Τουρκία προκάλεσε μια δημογραφική αναστάτωση η οποία επηρέασε το 40 έως 50% του πληθυσμού του νησιού. Για να επανεγκαταστήσει περίπου 50,000 Τουρκοκύπριους εκδίωξε πάνω από 150,000 Ελληνοκύπριους. Έτσι όχι μόνο δημιούργησε σημαντική απόσταση μεταξύ της *de facto* κατάστασης και του νόμου, αλλά προσέδωσε στο πρόβλημα τεράστιες διαστάσεις σε σχέση με το μέγεθος του νησιού.

Οι περιουσίες που βρίσκονται υπό αμφισβήτηση αφορούν περίπου 200,000 εκτάρια στον Βορρά, η αξία των οποίων εκτιμάται στα €28.5 δισεκατομμύρια το 2002 και περίπου 55,000 εκτάρια στον Νότο που εκτιμούνται στα €2.7 δισεκατομμύρια το 2002. Εδώ βλέπουμε την ανισομέρεια: η διοίκηση του Βορρά έχει καταλάβει μια περιοχή σχεδόν τέσσερις φορές μεγαλύτερη από αυτήν που οι Τουρκοκύπριοι εγκατέλειψαν στο Νότο. Η ανισομέρεια αυτή είναι ακόμα μεγαλύτερη σε αξία: η Τουρκοκυπριακή περιουσία στον Νότο αντιπροσωπεύει περίπου το ένα δέκατο της περιουσίας που απώλεσαν οι Ελληνοκύπριοι στον Βορρά.

Από νομικής πλευράς, οι απαιτήσεις της Τουρκοκυπριακής πλευράς που σκόπευαν στη νομιμοποίηση των τετελεσμένων του 1974 (εκτός των περιοχών που θα αποδεχόταν να αποκαταστήσει στο Ελληνικό συνιστών κράτος) ήρθαν αντιμέτωπες με ένα διπλό εμπόδιο, του σεβασμού των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και την ελευθερίας εγκατάστασης.

Από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ο διεθνής νόμος εγγυάται την ιδιοκτησία, γεγονός που επιβεβαιώθηκε και από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) στην υπόθεση Λοϊζίδου εναντίον Τουρκίας. Το Δικαστήριο Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΔΕΕ) στο Λουξεμβούργο πήγε ακόμα ένα βήμα παρακάτω, ανακηρύσσοντας τις αποφάσεις των Ελληνοκυπριακών δικαστηρίων προς τον σκοπό αυτό (υπόθεση Αποστολίδη εναντίον Όραμς) ως εφαρμόσιμες σε ολόκληρη την ΕΕ (στο όνομα της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης).

Κοινοτικές πρόνοιες στο πεδίο της ελευθερίας εγκατάστασης, περιλαμβάνονται στη Συνθήκη της Ρώμης ως σημαντικό στοιχείο μη διάκρισης μεταξύ των Ευρωπαίων πολιτών, οι οποίοι πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας τους. Στη διάρκεια του περασμένου μισού αιώνα αυτές οι πρόνοιες έτυχαν περαιτέρω εμβάθυνσης μέσω αρκετών οδηγιών και ενισχύθηκαν από τον νόμο των υποθέσεων του Δικαστηρίου Δικαιοσύνης, ο οποίος συχνά καταδίκασε Χώρες Μέλη, ακόμα και για μικρές παραβάσεις.

Δεν είναι ασύνηθες για κυβερνήσεις ή περιφερειακές και τοπικές αρχές να προσπαθούν να παρακάμψουν Κοινοτικούς κανονισμούς για να αποτρέψουν ανεπιθύμητους πληθυσμούς να εγκαθίστανται στις περιοχές τους. Στο Βέλγιο, με τον καλούμενο 'Wooncode',³⁵ η Φλαμανδική διοίκηση επιδιώκει να αποθαρρύνει την έλευση ομάδων που δεν μιλούν τα φλαμανδικά στις περιοχές της. Σε άλλες χώρες, οι περιφερειακές και τοπικές αρχές πέρασαν περιοριστική νομοθεσία συγκαλυμμένη σε αστικό σχεδιασμό, για να εμποδίσουν κόσμο που δεν προέρχεται από την πόλη ή την περιοχή τους να αποκτήσει δεύτερη κατοικία.

Καθώς ο Κοινοτικός Νόμος δεν προβλέπει για την προστασία της περιφερειακής ή ακόμα της εθνικής ταυτότητας, δεν υπάρχει νομική βάση για μόνιμες παρεκκλίσεις³⁶ οι οποίες θα καθιστούσαν τους ελληνοκύπριους πολίτες δευτέρας κατηγορίας, στους οποίους θα επιτρέπεται να εγκαθίστανται οπουδήποτε στην Ευρωπαϊκή Ένωση

³⁵ Κώδικας Κατοικίας: διάταγμα που υιοθετήθηκε από την Φλαμανδική περιφερειακή κυβέρνηση τον Δεκέμβριο του 2006 στο οποίο η αγορά ή η απόδοση κοινωνικής κατοικίας υπόκειται στη γνώση της φλαμανδικής γλώσσας.

³⁶ Δεν είναι αποδεδειγμένο ότι η περίπτωση των νησιών Åland, που συχνά εγείρεται από τους Τουρκοκύπριους, θα ήταν εφαρμόσιμες γι αυτές.

εκτός από το βόρειο τμήμα της χώρας τους όπου ακόμα είναι οι νόμιμοι ιδιοκτήτες.

Στην Τουρκία η σκέψη για πολύ καιρό ήταν ότι το πρόβλημα θα επιλυνόταν μέσω της νομιμοποίησης των τετελεσμένων σε συνάρτηση με αποζημιώσεις διαφόρων ποσών, που θα ήταν αδύνατο να υλοποιηθούν χωρίς σημαντική εξωτερική χρηματοδότηση, δεδομένης της δυσαναλογίας μεταξύ του τι χάθηκε από τους Ελληνοκύπριους και τι από τους Τουρκοκύπριους. Επιπρόσθετα, οι Τουρκοκύπριοι ζητούν μόνιμη παρέκκλιση από το δικαίωμα της εγκατάστασης (ή επανεγκατάστασης) στον Βορρά, για να εμποδίσουν τους Ελληνοκύπριους να επιστρέψουν και πιθανόν να ανακτήσουν το μέγιστο των περιουσιών τους, περιλαμβανομένων μερικών χωριών.

Βάσει της ισχύος του νομικού τους πλεονεκτήματος, οι Ελληνοκύπριοι ζητούν την αποκατάσταση των περιουσιών τους στους νόμιμους ιδιοκτήτες τους. Σε αυτούς εναπόκειται να αποφασίσουν τι θα κάνουν με τις περιουσίες τους. Έπειτα, υπάρχουν διάφορες πιθανές λύσεις σε σχέση με την κατάσταση επί του εδάφους: αποκατάσταση για όσους επιθυμούν να κατοικήσουν στον Βορρά, υπογραφή μακροχρόνιων ενοικιαστηρίων για όσους επιθυμούν να παραμείνουν ιδιοκτήτες, ή αποζημίωση αναφορικά με τα συμφέροντα των νόμιμων ιδιοκτητών και των ενοίκων. Θεωρούν ότι το Κοινοτικό κекτημένο θα πρέπει να εφαρμόζεται πλήρως στην Κύπρο όπως και στην υπόλοιπη ΕΕ αναφορικά με την ελευθερία διακίνησης και εγκατάστασης.

Με τη σημαντική εξαίρεση των κατοίκων των Βαρωσίων, οι Ελληνοκύπριοι που εκδιώχθηκαν το 1974 ήταν κυρίως κάτοικοι της υπαίθρου. Σχεδόν τέσσερις δεκαετίες μετά οι επιβιώσαντες και οι

απόγονοι τους έχουν αστικοποιηθεί. Ζουν σε μοντέρνες κοινωνίες με μέσα και υπηρεσίες που δεν θα βρουν στα αυτόχθονα χωριά τους. Η προοπτική επανεγκατάστασης σε ένα πλήρως ‘Τουρκοποιημένο’ περιβάλλον δεν ενδιαφέρει και πολύ την μεγάλη πλειοψηφία αυτών των ανθρώπων. Έχοντας το ‘δικαίωμα επιστροφής’ δεν σημαίνει ότι θα το χρησιμοποιήσουν, ακόμα και στην περίπτωση καθημερινής διέλευσης από την Πράσινη Γραμμή που θα τους επιτρέψει να κρατήσουν τις δουλειές τους στον Νότο. Επομένως είναι πολύ πιθανό ότι ο πληθυσμός που θα επιθυμεί να κάνει κάτι τέτοιο θα παραμείνει μειοψηφία. Οι Τουρκοκύπριοι όμως έχουν άλλη πεποίθηση, και αυτό παρεμποδίζει τις συνομιλίες.

Συμπερασματικά Σχόλια

Παρά τη σοβαρή φύση των γεγονότων του 1974, το Κυπριακό ζήτημα, έως σήμερα, αποτελεί μια 'παγωμένη διένεξη' η οποία πρακτικά δεν έχει προκαλέσει απώλειες. Η διάνοιξη της Πράσινης Γραμμής, η οποία είχε παρουσιασθεί αρχικά στην Τουρκική πλευρά ως μη λειτουργική, δεν έχει οδηγήσει σε κανένα επεισόδιο εδώ και σχεδόν δέκα χρόνια. Επομένως είναι πιθανόν να εργασθούν τα μέρη για μια λύση και να σχεδιάσουν τα βήματα που θα τη λειτουργήσουν στην πράξη.

Για να γίνει αυτό, οι Κύπριοι πρέπει να ξανακτίσουν ένα ελάχιστο επίπεδο εμπιστοσύνης μεταξύ τους που θα τους επιτρέψει να δουλέψουν μαζί για την οικοδόμηση μιας λειτουργικής ομόσπονδης Πολιτείας ικανής να διαχειρίζεται το βαρύ τίμημα της διαμάχης του παρελθόντος. Για τους Ελληνοκύπριους, οι οποίοι είναι πλουσιότεροι, πιο πολυπληθείς και οι οποίοι απολαμβάνουν διεθνή αναγνώριση, αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να αντισταθούν σε 'ηγεμονικούς πειρασμούς'. Για τους Τουρκοκύπριους σημαίνει ότι θα πρέπει να μετακινηθούν μακριά από τον 'πειρασμό της απόσχισης' που τους κράτησε για τόσο καιρό σε μια εξαθλιωτική απομόνωση.

Πριν, όπως επίσης και μετά, το Σχέδιο Ανάν, η Τουρκία συνεχίζει να παρουσιάζεται ως η κύρια αιτία του αδιεξόδου. Η άρνηση της να αναγνωρίσει την κυβέρνηση της Κύπρου και η εξεζητημένη της συμπεριφορά να υπαγορεύει την επιλογή της προεδρεύουσας χώρας στην ΕΕ δείχνουν ότι δεν έχει εγκαταλείψει την πολιτική των τετελεσμένων. Και όμως, η Άγκυρα θα πρέπει να θέσει ένα τέλος στην

στρατιωτική της κατοχή της Κύπρου και να πάψει να αναμειγνύεται στις υποθέσεις του νησιού, περισσότερο από ότι οι γείτονες χώρες του Βελγίου αναμειγνύονται στα εσωτερικά του προβλήματα.

Λονδίνο και Ουάσινγκτον θα πρέπει να πεισθούν ότι ο διεθνής νόμος είναι εφαρμόσιμος στην Κύπρο και ότι μπορεί να υπερισχύσει των γεωπολιτικών ζητημάτων. Ή τουλάχιστο, ότι αυτά τα ζητήματα και έγνοιες μπορούν να αντιμετωπισθούν με άλλο τρόπο μέσω μια νέας αμυντικής συμφωνίας που θα τύχει διαπραγμάτευσης με τους Κύπριους αντί να αποδέχεται κανείς μοιρολατρικά τη διαίρεση και κατοχή του νησιού.

Τέλος, η προοπτική της ανακάλυψης αποθεμάτων φυσικού αερίου, προλειάνει το έδαφος για την επαναξιολόγηση της γεωπολιτικής θέσης της Κύπρου και για περισσότερη χρηματοδότηση που θα διασφαλίζει την επανένωση της.

Μέρος 2

Η Κυπριακή Δημοκρατία σε Προοπτική: Επιδόσεις και Μελλοντικές Προκλήσεις

Ανδρέας Θεοφάνους

Εισαγωγή

Η Κύπρος είναι ένα μικρό νησί (9.263 Χλμ²) στην Ανατολική Μεσόγειο. Απέκτησε την ανεξαρτησία της από την Βρετανική αποικιακή κυριαρχία το 1960. Στο τέλος του 2011 ο πληθυσμός στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση περιοχές ανερχόταν στις 862.000.¹

Πενήντα-δύο χρόνια μετά την εγκαθίδρυσή της και οκτώ χρόνια μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), η Κυπριακή Δημοκρατία αντιμετωπίζει πολυδιάστατες προκλήσεις. Από τη μια διεξάγει ένα ειρηνικό απελευθερωτικό αγώνα (ενάντια στην Τουρκία) που θυμίζει εποχές του 19^{ου} αιώνα (καθ' όσον εμπερικλείει μια εθνοτική σύγκρουση). Από την άλλη έχει να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του 21^{ου} αιώνα στα οποία περιλαμβάνονται: οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η μετατόπιση του οικονομικού υποδείγματος, οι προκλήσεις μιας μοντέρνας κοινωνίας στα πλαίσια μιας πολύ-πολιτισμικής Ευρώπης, το πρόβλημα της παράνομης μετανάστευσης, η βελτίωση του επιπέδου παιδείας και των ιατροφαρμακευτικών

¹ Ο πληθυσμός στις ελεγχόμενες από το κράτος περιοχές στα τέλη του 2011, ανερχόταν στις 862.000. <http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf>. Αυτός ο αριθμός δεν περιλαμβάνει τους Τουρκοκυπρίους (που εκτιμούνται γύρω στις 100.000) και τους εποίκους (που εκτιμούνται γύρω στις 180.000) στις κατεχόμενες περιοχές.

υπηρεσιών, και πιο πρόσφατα το ζήτημα της εκμετάλλευσης των ευρημάτων υδρογονανθράκων στην Αποκλειστική της Οικονομική Ζώνη.

Το μέρος 1 της μελέτης αναφέρεται στις συνθήκες και τα δεδομένα της δημιουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας και εξετάζει επίσης τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις της περιόδου που ακολούθησε. Αναφέρεται επίσης στα γεγονότα του 1974 και τις ευρύτερες συναφείς προεκτάσεις.

Το μέρος 2 αξιολογεί το νέο γεωπολιτικό τοπίο το οποίο αναπτύχθηκε/προέκυψε στη μετά-1974 περίοδο. Υπογραμμίζεται η σημασία της ανάκαμψης και του οικονομικού θαύματος που ακολούθησε μετά την καταστροφή του 1974. Αποδίδεται μεγάλη σημασία στις συνεχείς και επαναλαμβανόμενες πρωτοβουλίες των Ηνωμένων Εθνών για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος με καταληκτικό τρόπο, καθώς επίσης και στην αυξανόμενη βαρύτητα της ΕΕ.

Το μέρος 3 αναφέρεται στους πολιτικούς, οικονομικούς και ενεργειακούς στρατηγικούς στόχους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αυτοί περιλαμβάνουν την επίλυση του κυπριακού προβλήματος κατά τρόπο που να αποκαθιστά την εδαφική ακεραιότητα της χώρας καθώς επίσης και την αναβάθμιση του ρόλου της στο πλαίσιο της ΕΕ. Τονίζεται ακόμα η ανάγκη ενός νέου οικονομικού υποδείγματος. Εξετάζεται επίσης η ανάληψη της Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ από τον Ιούλιο 2012.

Τέλος κατατίθενται συμπερασματικά σχόλια και εγείρονται ορισμένες ερωτήσεις σε σχέση με τις μελλοντικές επιλογές και προκλήσεις.

1. Ιστορικό Υπόβαθρο και Πλαίσιο

1.1. Η Γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας

Όταν δημιουργήθηκε το Κυπριακό κράτος ήταν, όπως περιγραφόταν συχνά, “η απρόθυμη Δημοκρατία.”² Ο κύριος σκοπός του αντιαποικιακού αγώνα της ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών) εναντίον των Βρετανών καθόλη την περίοδο 1955-59 ήταν η ένωση με την Ελλάδα.³ Οι Ελληνοκύπριοι, που αποτελούσαν περίπου το 80% του πληθυσμού του νησιού, πίστευαν ότι αυτός ήταν ένας δίκαιος σκοπός. Η τουρκοκυπριακή μειονοτική κοινότητα, που αποτελούσε το 18% του πληθυσμού, υποστήριζε τη διχοτόμηση του νησιού (*taksim*). Ακόμα, ένα εξτρεμιστικό κομμάτι της τουρκοκυπριακής κοινότητας υποστήριζε ότι η Κύπρος θα έπρεπε να δοθεί στην Τουρκία. Το υπόλοιπο 2% του πληθυσμού αποτελείτο από Αρμένιους, Μαρωνίτες, και Λατίνους οι οποίοι συνταυτίζονταν με την ελληνοκυπριακή κοινότητα. Το Σύνταγμα του 1960 βασιζόταν στη συναινετική δημοκρατία (*consociationalism*),⁴ σχεδιάσθηκε από τις εγγυήτριες δυνάμεις – Βρετανία, Τουρκία και Ελλάδα – και κατατέθηκε ως ένας συμβιβασμός. Το γεγονός είναι ότι αναπόφευκτα, το Σύνταγμα του 1960 αντανάκλούσε το ανισοζύγιο δυνάμεων στην περιοχή.⁵

² G. S. Xydis, *Cyprus: Reluctant Republic*, Mouton Press, The Hague/Paris, 1973.

³ R. Holland, *Britain and the Revolt in Cyprus 1954-1959*, Oxford University Press, Oxford, 1998.

⁴ Η συναινετική δημοκρατία (*consociationalism*), ως σύστημα διακυβέρνησης σε διεθνικά και πολυεθνικά κράτη, τονίζει τη σημασία της συναίνεσης ανάμεσα στα συμβαλλόμενα εθνικά, θρησκευτικά, ή/και γλωσσικά μέρη ή ομάδες. Απορρίπτει επίσης την αρχή της πλειοψηφίας. Για μια θεωρητική επεξήγηση και περαιτέρω ανάλυση δεσ Lijphart (1977).

⁵ Η Ελλάδα, ως εγγυήτρια δύναμη, ήταν το πιο αδύνατο μέρος στην Ανατολική Μεσόγειο. Από την άλλη, η σχετική ισχύς και θέση τόσο της Τουρκίας όσο και της Βρετανίας αντίστοιχα ήταν σαφώς εδραιωμένες.

Η αρχική περίοδος της Κυπριακής Δημοκρατίας χαρακτηρίστηκε από διακοινοτικές και ενδοκοινοτικές διαμάχες. Η απουσία πολιτικής ωριμότητας και εμπειριών δεν συνέβαλε σε μια ομαλή πολιτική ζωή. Επιπρόσθετα η συνταγματική δομή αφ' εαυτής δεν ενεθάρρυνε τη δημιουργία κοινών στόχων και κοινού οράματος μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Οι συνεχείς επεμβάσεις ξένων δυνάμεων καθόλου δεν διευκόλυναν τη κατάσταση. Για τους Τουρκοκυπρίους η περίοδος 1963-64 ήταν σημαδιακή καθώς αποχώρησαν από την κυβέρνηση ενώ δημιουργήθηκε η ούτω καλούμενη "πράσινη γραμμή". Την ίδια περίοδο επίσης, δημιουργήθηκαν περισσότερες εθνικά ομοιογενείς τουρκοκυπριακές περιοχές.⁶ Για τους Ελληνοκύπριους οι εξελίξεις αυτές αποτελούσαν μέρος ενός ευρύτερου Τουρκικού σχεδίου για την διχοτόμηση της Κύπρου. Αντιστρόφως, οι Τουρκοκύπριοι αισθάνονταν ότι υπήρχε ένα πραγματικό ζήτημα ασφάλειας για τους ίδιους.⁷

Τα γεγονότα του 1963-64 επέφεραν μεγαλύτερη πικρία και δυσπιστία ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Μετά την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από την κυβέρνηση και τη δημόσια υπηρεσία, η Κυπριακή Δημοκρατία διοικείτο ουσιαστικά από τους Ελληνοκυπρίους. Η Τουρκία ασκούσε απόλυτο έλεγχο στους Τουρκοκυπρίους των οποίων η πρωταρχική πίστη και νομιμοφροσύνη δεν ήταν προς την Κυπριακή Δημοκρατία. Την ίδια στιγμή οι τουρκοκυπριακές εθνικά ομοιογενείς περιοχές άρχισαν να αναπαράγουν τον σπόρο της διχοτόμησης.

⁶ Λίγο μετά που ο Πρόεδρος Μακάριος, ο πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, κατέθεσε, στις 30 Νοεμβρίου 1963, 13 σημεία ως εισηγήσεις για την αναθεώρηση του συντάγματος του 1960, ξέσπασαν εχθροπραξίες μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

⁷ S. Kyriakides, *Cyprus: Constitutionalism and Crisis Government*, Univ. of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1968, pp. 157-162.

Η Κύπρος διερχόταν μιας κοινωνικό-οικονομικής μεταμόρφωσης η οποία δημιουργούσε νέα δεδομένα (δες την ενότητα 1.2 πιο κάτω). Αυτό, σε συνδυασμό με το στρατιωτικό πραξικόπημα στην Ελλάδα στις 21 Απριλίου 1967, οδήγησαν σε ένα θεμελιώδη επαναπροσδιορισμό των ελληνοκυπριακών στόχων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ο Πρόεδρος Μακάριος διακήρυξε ότι "εκείνο που είναι εφικτό δεν συμπίπτει πάντα με το ευκαίιο." Μια νέα πολιτική, αυτή της εγκατάλειψης της *ένωσης* και πρόκρισης του ενιαίου κράτους, υιοθετήθηκε ακολούθως, από μια τεράστια πλειοψηφία στις προεδρικές εκλογές στις αρχές του 1968. Η Κύπρος εμφανιζόταν ως κινούμενη στα όρια του πραγματισμού και προβλεπόταν ένα λαμπρό και πολλά υποσχόμενο μέλλον. Κατά τραγικό τρόπο, το πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 1974 ανέτρεψε αυτή την ιστορική προοπτική.

1.2. Το Γενικότερο Οικονομικό Περιβάλλον

Το 1960, όταν η Κύπρος απέκτησε την ανεξαρτησία της, η οικονομία ήταν υπανάπτυκτη. Το ήμισυ περίπου του εργατικού δυναμικού απασχολείτο στη γεωργία που αντιστοιχούσε στο 17% της ολικής προστιθέμενης αξίας σε πραγματικούς όρους. Οι υποδομές της χώρας ήταν περιορισμένες και το βιοτικό επίπεδο ήταν πού χαμηλό. Η Κύπρος δεν είχε κληροδοτήματα φυσικών πόρων και το μέγεθος της εγχώριας αγοράς ήταν εξαιρετικά μικρό. Το σύνολο του πληθυσμού στα τέλη του 1960 ήταν 580.000.

Η Κύπρος υιοθέτησε το μοντέλο της ελεύθερης αγοράς συμπληρούμενο με ενδεικτικό σχεδιασμό του δημόσιου τομέα. Από την αρχή η Κύπρος εισήλθε σε μια διαδικασία γρήγορης οικονομικής μεγέθυνσης. Μεταξύ του 1960 και 1973, το ΑΕΠ αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 7.3% σε πραγματικούς όρους. Το κατά κεφαλή εισόδημα σε ονομαστικούς όρους

αυξήθηκε από 91.6 κυπριακές λίρες το 1960 στις 330 κυπριακές λίρες το 1973. (Κατά μέσο όρο την περίοδο αυτή η συναλλαγματική ισοτιμία ήταν περίπου £1:\$2.68). Οι τομείς με τους ψηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης ήταν η βιομηχανία, οι κατασκευές και οι κοινωφελείς οργανισμοί. Η Κύπρος μετατρεπόταν, επίσης με γρήγορους ρυθμούς, σε τουριστικό προορισμό. Σημαντική πρόοδος σημειώθηκε επίσης στους τομείς των χρηματοοικονομικών και επιχειρηματικών υπηρεσιών. Η Κεντρική Τράπεζα Κύπρου ιδρύθηκε το 1963 και λειτουργούσε σε συντονισμό με το Υπουργείο οικονομικών. Ο τραπεζικός τομέας είχε αρχίσει να αναπτύσσεται και η αναλογία δανείων προς ΑΕΠ αυξήθηκε από 35% το 1960 στο 51% το 1973.

Κατά την περίοδο 1960-1973 ο ρόλος και η συνεισφορά του κράτους στην οικονομία ήταν αποφασιστικής σημασίας. Τα Γραφείο Προγραμματισμού κατάρτιζε πενταετή σχέδια ενώ ο προϋπολογισμός της κεντρικής κυβέρνησης περιελάμβανε ειδικό προϋπολογισμό αναπτύξεως για τη κατασκευή έργων υποδομής. Σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα η κυβέρνηση εφάρμοσε μια μετριοπαθή δημοσιονομική και νομισματική πολιτική. Ο ρυθμός πληθωρισμού κυμάνθηκε στο 2% κατά μέσο όρο την περίοδο αυτή, με τις πληθωριστικές πιέσεις να εντείνονται προς το τέλος της περιόδου. Ο προϋπολογισμός ήταν συνήθως πλεονασματικός και το συνολικό δημόσιο χρέος σχεδόν ανύπαρκτο αφού από 3.7% του ΑΕΠ το 1960 ανήλθε στο 4.7% του ΑΕΠ το 1973. Συνοπτικά, η πρώτη περίοδος της νεαρής Δημοκρατίας κατέγραψε θεαματική ανάπτυξη εν μέσω συνθηκών μακροοικονομικής σταθερότητας, ωθούμενη κυρίως από επενδύσεις σε έργα υποδομής και παραγωγικού δυναμικού.

1.3. Τα Γεγονότα του 1974 και οι Ευρύτερες Προεκτάσεις

Η κρίση του 1974 ήταν το αποκορύφωμα ξένων επεμβάσεων στη Κύπρο. Στις 13 Ιουλίου 1974, οι Μ. Δεκλερής και Ο. Αλντικαστί, δύο ειδήμονες επί συνταγματικών θεμάτων από την Ελλάδα και την Τουρκία αντίστοιχα, ολοκλήρωσαν ένα προσχέδιο για συνολική διευθέτηση του κυπριακού προβλήματος το οποίο θα επικυρωνόταν στις 16 Ιουλίου 1974 από τους δύο διαπραγματευτές, Γ. Κληρίδη και Ρ. Ντενκτάς.⁸ Αυτή η συμφωνία βασιζόταν στο ενιαίο κράτος με στοιχεία τοπικής και κοινοτικής αυτοδιοίκησης σε θέματα χαμηλής πολιτικής και αποσκοπούσε στην παράκαμψη του αδιεξόδου που δημιουργήθηκε μετά τη συνταγματική και διακοινοτική κρίση του 1963-64. Όμως η προσοχή του διεθνούς παράγοντα και η δημόσια γνώμη στο εσωτερικό δεν ήταν στραμμένες στη άμεση προοπτική επίλυσης του κυπριακού προβλήματος, αλλά στην σύγκρουση μεταξύ του Προέδρου Μακαρίου και της Ελληνικής Χούντας.

Στις 15 Ιουλίου 1974 η Ελληνική Χούντα ανέτρεψε τον Μακάριο. Για την Άγκυρα αυτό ήταν μια ανεπανάληπτη ευκαιρία καθώς τόσο η Ελληνική Χούντα όσο και το πραξικοπηματικό καθεστώς Σαμψών στη Λευκωσία τελούσαν υπό διεθνή απομόνωση. Κάποιοι αναλυτές υποστήριξαν ότι το πραξικόπημα της Ελληνικής Χούντας εναντίον του Μακαρίου είχε τη στήριξη ή τουλάχιστον την ανοχή της Αμερικάνικης Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, της CIA.⁹

⁸ Μ. Δεκλερής, *Κυπριακό 1972-1974: Η Τελευταία Ευκαιρία*, Εστία, Αθήνα 1981, σελ. 266-273, Μ. Χριστοδούλου, *Η Πορεία μιας Εποχής: Ελλάδα, η Κυπριακή Ηγεσία και το Κυπριακό Πρόβλημα*, Ιωάννης Φλώρος, Αθήνα 1987.

⁹ Β. O'Malley and I. Craig, *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion*, I.B. Tauris, London/New York, 1999.

Στις 20 Ιουλίου 1974 η Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο. Η Άγκυρα δήλωσε ότι “η επέμβαση είχε σκοπό την αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης και την προστασία της τουρκοκυπριακής [μειονοτικής] κοινότητας”. Στις 23 Ιουλίου 1974 η Ελληνική Χούντα κατέρρευσε και ο Κ. Καραμανλής επέστρεψε στην Αθήνα ώστε να ηγηθεί της χώρας για την αποκατάσταση της δημοκρατίας.¹⁰ Το πραξικοπηματικό καθεστώς στη Λευκωσία κατέρρευσε και ο Γ. Κληρίδης – ως Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων – ανέλαβε καθήκοντα Προεδρεύοντος της Δημοκρατίας σύμφωνα με το Σύνταγμα. Αμέσως εισηγήθηκε στον Τουρκοκύπριο ηγέτη Ρ. Ντενκτάς την επιστροφή στο Σύνταγμα του 1960.¹¹ Ο Ρ. Ντενκτάς και η Άγκυρα αρνήθηκαν.¹²

Με την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα και της συνταγματικής τάξης στην Κύπρο, η διεθνής κοινή γνώμη μεταβλήθηκε. Τόσο ο Καραμανλής όσο και ο Κληρίδης απολάμβαναν σεβασμού και αξιοπιστίας σε ολόκληρο τον κόσμο. Παρόλα αυτά η Τουρκία συνέχισε τις στρατιωτικές επιχειρήσεις παρά τις διαπραγματεύσεις που διεξάγονταν (μεταξύ της Ελλάδας, της Τουρκίας, της Βρετανίας, των Ελληνοκυπρίων, των Τουρκοκυπρίων και των Ηνωμένων Εθνών) για μια ειρηνική διευθέτηση. Στις 14 Αυγούστου η Τουρκία εξαπέλυσε μια δεύτερη μαζική επίθεση μετά την απόρριψη τελεσιγράφου της προς τη Κυπριακή Δημοκρατία να παραδώσει περίπου το 34% του εδάφους της. Αναμενόταν ότι οι Ελληνοκύπριοι κάτοικοι των περιοχών αυτών θα τις εκκένωναν για να μπορέσει ο Τουρκικός στρατός να αναπτυχθεί

¹⁰ O'Malley and Craig, *op. cit.*, σελ. 87-119.

¹¹ Στις 15 Νοεμβρίου 1983 ο Ρ. Ντενκτάς ανακήρυξε μονομερώς την ούτω καλούμενη «Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου» η οποία είχε αναγνωρισθεί και συνεχίζει να αναγνωρίζεται μόνο από την Τουρκία. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. καταδίκασε αυτή την ενέργεια.

¹² Γλ. Κληρίδης, *Η Κατάθεση μου*, (Τόμος 4), Εκδόσεις «Αλήθεια» Λευκωσία 1991, σελ. 38-39.

αντίστοιχα. Μέχρι τις 16 Αυγούστου 1974 η Τουρκία είχε κατακτήσει το 38% των εδαφών της Κυπριακής Δημοκρατίας έχοντας διαπράξει ωμότητες και κατάφωρες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹³ Την περίοδο μετά τις 20 Ιουλίου είχαν αναφερθεί ενέργειες βίας εναντίον Τουρκοκυπρίων από Ελληνοκυπριακά ακραία στοιχεία. Αυτές οι ενέργειες γίνονταν ως αντίδραση προς τις ωμότητες των Τουρκικών στρατευμάτων καθώς και των Τουρκοκυπριακών δυνάμεων εναντίον Ελληνοκυπρίων πολιτών. Οι Τουρκοκύπριοι που ήταν κατανεμημένοι σε ολόκληρο το νησί μεταφέρθηκαν σταδιακά στις κατεχόμενες περιοχές.

¹³ Ch. Hitchens, *Hostage to History: Cyprus from the Ottomans to Kissinger*, Verso Press, London/New York, 1997, O'Malley and Craig, *op. cit.*, V. Coufoudakis, *International Aggression and Violations of Human Rights: The Case of Turkey in Cyprus*, Minnesota Mediterranean and East European Monographs, Modern Greek Studies, University of Minnesota, 2008.

2. Το Οικονομικό και Γεωπολιτικό Τοπίο μετά το 1974

2.1. Το Νέο Τοπίο μετά το 1974

Αν η Τουρκία σταματούσε τις στρατιωτικές της επιχειρήσεις στις 23 Ιουλίου 1974 και συνέδραμε στην αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης στη βάση των συμφωνιών του 1960, λίγοι θα ήταν εκείνοι που θα αμφισβητούσαν τους λόγους που διακήρυξε για να υποστηρίξει την "επέμβαση" της. Εκ των υστέρων όμως, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Τουρκία διέπραξε εθνικό ξεκαθάρισμα στην Κύπρο, δεν αποκατάστησε τη συνταγματική τάξη, κατέκτησε το 38% του εδάφους, διαμόρφωσε ένα πλήρως ελεγχόμενο καθεστώς στις κατεχόμενες περιοχές, και εφάρμοσε μια πολιτική αποικισμού και δημογραφικής αλλοίωσης. Μέχρι το τέλος του 2011 ο πληθυσμός της αυτό-ανακηρυχθείσας "Τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείου Κύπρου" ("ΤΔΒΚ") ανερχόταν περίπου στις 280.000 (180.000 έποικοι, 95.000 Τουρκοκύπριοι και 5.000 άλλοι) σύμφωνα με εκτιμήσεις. Αυτοί οι αριθμοί δεν περιλαμβάνουν τα τουρκικά στρατεύματα κατοχής που εκτιμάται ότι ανέρχονται στις 40.000. Επιπρόσθετα, υπήρξε μια συστηματική καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και μαζική εκμετάλλευση και σφετερισμός των ελληνοκυπριακών περιουσιών.¹⁴ Κατέστη σαφές ότι ο στόχος της Άγκυρας ήταν να θέσει την Κύπρο υπό τον στρατηγικό της έλεγχο.

Παρά την αρχική κατακραυγή και τα διάφορα ισχυρά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και άλλων διεθνών οργανισμών, στην ουσία κανένα πρακτικό μέτρο δεν πάρθηκε εναντίον της Τουρκίας. Το Νοέμβριο του

¹⁴ Ch. P. Ioannides, *In Turkey's Image: The Transformation of Occupied Cyprus into a Turkish Province*, Aristide D. Caratzas, New Rochelle NY, 1991, Coufoudakis, *op. cit.*

1974, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε ομόφωνα το ψήφισμα 3212 για τον σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας, κυριαρχίας και ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας και για την αποχώρηση όλων των ξένων στρατευμάτων. Αποτελεί ειρωνεία το ότι η Τουρκία ψήφισε υπέρ του ψηφίσματος αυτού. Στη συνέχεια τα Ηνωμένα Έθνη ενθάρρυναν τη διεξαγωγή διακοινοτικών διαπραγματεύσεων για την επίλυση του προβλήματος παρά το γεγονός ότι το πρόβλημα είναι πολυδιάστατο και το διακοινοτικό στοιχείο δεν είναι το πιο σημαντικό. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι διαδοχικοί κύκλοι διακοινοτικών συνομιλιών δεν οδήγησαν σε κανένα αποτέλεσμα.

Μετά τα γεγονότα του καλοκαιριού του 1974 υπήρξαν καινούργιες σκέψεις σε ό,τι αφορά την πορεία που έπρεπε να ακολουθηθεί για την εξεύρεση τελικής λύσης στο κυπριακό πρόβλημα. Αρχικά οι Ελληνοκύπριοι συζητούσαν για την προοπτική μιας πολυπεριφερειακής ομοσπονδίας. Η τουρκοκυπριακή πλευρά αμέσως αποκάλυψε την προτίμηση της για ό,τι κατέστη γνωστό ως διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία. Οι συμφωνίες υψηλού επιπέδου του 1977 και 1979 περιελάμβαναν μια εντελώς καινούργια προσέγγιση σε σχέση με τις συνομιλίες του Κυπριακού πριν από το 1974. Για την τουρκοκυπριακή πλευρά αυτές οι συμφωνίες ανταποκρίνονταν περίπου στις μαξιμαλιστικές τους θέσεις ενώ για τους Ελληνοκύπριους αποτελούσαν επώδυνες παραχωρήσεις.¹⁵

¹⁵ T. Bahcheli, "Searching for a Cyprus Settlement: Considering Options for Creating a Federation, a Confederation, or Two Independent States", *Publius: The Journal of Federalism*, 30(1-2), 2000, pp. 203-216, A. Theophanous, "Prospects for Solving the Cyprus Problem and the Role of the European Union", *Publius, The Journal of Federalism*, 30(1-2), 2000, pp. 217-241.

Για τους Ελληνοκύπριους, το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, της επιστροφής των προσφύγων στις εστίες τους, το δικαίωμα εγκατάστασης όλων των Κυπρίων σε ολόκληρο το νησί, ήταν (και παραμένουν) αναφαίρετα. Ήταν λογικό για τους Ελληνοκύπριους να απαιτούν την επιστροφή των περιουσιών τους. Την ίδια στιγμή το αίτημα των Τουρκοκυπρίων να ζουν κάτω από τη δική τους διοίκηση μπορούσε να ικανοποιηθεί χωρίς να παραβιάζονται τα δικαιώματα των Ελληνοκυπρίων. Η Κυπριακή Δημοκρατία θα μπορούσε να οικοδομήσει πάνω σε κρατική γη, καινούργιες κατοικίες για τους Τουρκοκύπριους που ζούσαν σε κατοικίες Ελληνοκυπρίων. Μπορούσαν να γίνουν διευθετήσεις ώστε και αν ακόμα όλοι οι Ελληνοκύπριοι επέστρεφαν κάτω από τουρκοκυπριακή διοίκηση, να υπήρχε τουρκοκυπριακή πλειοψηφία στο βόρειο μέρος της Κύπρου.

Οι τουρκοκυπριακές θέσεις πάνω σε αυτά τα ζητήματα ήταν εντελώς αντίθετες. Υποστήριζαν την καθολική ανταλλαγή περιουσιών και αποζημιώσεις και ότι η περιοχή υπό τη διοίκηση της κάθε κοινότητας θα έπρεπε να ήταν εθνικά ομοιογενής. Επιπρόσθετα, ο τρόπος με τον οποίο οι Τουρκοκύπριοι ερμήνευαν τη δομή του νέου κράτους είχε πολυδιάστατες συνέπειες. Στην ουσία η κεντρική κυβέρνηση θα ήταν πολύ αδύναμη και η εξουσία θα αντλείτο από τις δύο εθνικά ομοιογενείς οντότητες. Αυτές οι οντότητες αργότερα ονομάστηκαν "Συνιστώντα Κράτη" στο Σχέδιο Ανάν 5 του 2004, το οποίο κατατέθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη μετά από παρατεταμένες συνομιλίες.¹⁶

¹⁶ C. Palley, *An International Relations Debate: The UN Secretary-General's Mission of Good Offices in Cyprus 1999-2004*, Hart Publishing, Oxford and Portland Oregon, 2005.

Οι διευθετήσεις για τη λύση του Κυπριακού που οραματιζόταν η τουρκοκυπριακή πλευρά θα καθιστούσαν δύσκολη την ύπαρξη μιας ενιαίας οικονομίας, κοινωνίας και πολιτείας. Η αυστηρή, σχεδόν απόλυτη διζωνικότητα που απαιτούσε η τουρκοκυπριακή πλευρά, αναίρουσε την ιδέα μιας ενωμένης οικονομίας. Παρ' όλα αυτά η τουρκοκυπριακή πλευρά απαιτούσε σύγκλιση του βιοτικού επιπέδου – χωρίς μια ενωμένη οικονομία και χωρίς την ελεύθερη διακίνηση των μέσων παραγωγής. Επίσης, δεν υπήρχε καμία αναφορά στη σύγκλιση των επιπέδων παραγωγικότητας.

Υπήρχαν επίσης διαφορετικές αντιλήψεις για τις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων. Ήταν ένα ζήτημα για τους Τουρκοκυπρίους να έχουν αυτονομία στην περιοχή υπό τη δική τους διοίκηση. Και ήταν ένα άλλο ζήτημα να απαιτούν την κατανομή εξουσιών 50-50 στην κεντρική κυβέρνηση. Οι Ελληνοκύπριοι συμφωνούσαν ότι θα μπορούσε να υπάρχει αποτελεσματική τουρκοκυπριακή συμμετοχή στην κυβέρνηση, αλλά αυτό δεν μεταφραζόταν αριθμητικά σε συμμετοχή στη βάση 50-50. Οι Ελληνοκύπριοι τόνιζαν την υπεροχή της κεντρικής κυβέρνησης σε αντίθεση με την τουρκοκυπριακή θέση ότι η εξουσία πρέπει να πηγάζει κυρίως από τις δύο περιοχές οι οποίες θεωρούνταν ως ίσες πολιτικές οντότητες έχοντας καθεστώς σχεδόν κυρίαρχων κρατών.

Δεδομένων των πολιτικών και γεωστρατηγικών παραγόντων στο Κυπριακό, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι δεν υπήρξε διάσπαση του αδιεξόδου όλα αυτά τα χρόνια. Η πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων αντικρίζουν τις τουρκοκυπριακές ιδέες για τη λύση του προβλήματος ως να προνοούν για "απόλυτο έλεγχο στον βορρά" και "μια συνεταιριστική διευθέτηση στον νότο". Αυτό το θεωρούν ως χειρότερο και από τη διχοτόμηση.

2.2. Η Ανάκαμψη και το Οικονομικό Θαύμα

Η τουρκική εισβολή του 1974 επέφερε ένα σημαντικό πλήγμα στην Κυπριακή οικονομία. Σχεδόν το 40% του εδάφους της Μεγαλονήσου τέθηκε κάτω από τον έλεγχο του Τουρκικού στρατού. Αυτές οι περιοχές περιελάμβαναν τις περισσότερες καλλιέργειες εσπεριδοειδών, την πιο ανεπτυγμένη τουριστική υποδομή και το 70% των κεφαλαιακών και φυσικών πόρων του νησιού. Η Κύπρος απώλεσε το 65% των τουριστικών κλινών, το 83% των υποδομών εκφόρτωσης, το 55% των ακτογραμμών, το 56% της παραγωγής μεταλλείων και λατομείων, το 48% των γεωργικών εξαγωγών και το 46% των φυτό-καλλιεργειών.¹⁷ Η Κύπρος απώλεσε επίσης το λιμάνι της Αμμοχώστου, το οποίο χειριζόταν πέραν του 80% των εμπορευμάτων εξαγωγών-εισαγωγών, και το μόνο πολιτικό αεροδρόμιο της Λευκωσίας.

Περίπου 200.000 Ελληνοκύπριοι, το ένα τρίτο του πληθυσμού του νησιού, απώλεσαν τα σπίτια και τις περιουσίες τους και κατέστησαν πρόσφυγες στην ίδια τους την χώρα. Το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στο 30% μέσα στο δεύτερο μισό του 1974.¹⁸ Το πραγματικό ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 17% το 1974 και περαιτέρω κατά 19% το 1975. Ο όγκος των εξαγωγών μειώθηκε κατά 20.8% το 1974 και κατά 11.4% το 1975. Οι αφίξεις τουριστών μειώθηκαν κατά 43.6% το 1974 και κατά 57.9% το 1975. Επιπλέον, πολλές χιλιάδες Ελληνοκυπρίων αντιμετώπιζαν το ενδεχόμενο να φύγουν από την Κύπρο και πολλοί από αυτούς το έπραξαν.

¹⁷ A. Theophanous, "Economic Growth and Development in Cyprus 1960-1984", *Modern Greek Studies Yearbook*, 7, 1991, p. 111.

¹⁸ Department of Statistics and Research, Ministry of Finance, *Historical Data on the Economy of Cyprus 1960-1991*, Republic of Cyprus, Nicosia, 1994, p. 187.

Οι προσπάθειες ανάκαμψης επικεντρώνονταν στην τόνωση της ιδιωτικής δραστηριότητας με τον σωστό συνδυασμό νομισματικών και δημοσιονομικών κινήτρων. Το επίκεντρο της δραστηριότητας ήταν οι ανακατασκευές, τα έργα υποδομής και οι εξαγωγές. Ο ρόλος της κυβέρνησης ήταν αποφασιστικός για τη δημιουργία ενός σωστού πλαισίου επεκτατικών οικονομικών πολιτικών και κινήτρων.

Μέχρι το 1978 το πραγματικό ΑΕΠ ανέκαμψε στα προ της εισβολής επίπεδα. Η ουσία του “οικονομικού θαύματος” ήταν η επιβίωση και η συνέχεια της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μέχρι τις αρχές τις δεκαετίας του 1980 μερικοί Ελληνοκύπριοι που είχαν μεταναστεύσει μετά την εισβολή άρχισαν να επιστρέφουν. Αναπόφευκτα το “οικονομικό θαύμα” είχε τις αδυναμίες του όπως, για παράδειγμα, η απρογραμμάτιστη ανάπτυξη των αστικών περιοχών και του τουριστικού τομέα με δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Χωρίς όμως αυτό η Κύπρος θα κατέρρεε.

2.3. Οι Πρωτοβουλίες των Ηνωμένων Εθνών και η Ένταξη στην ΕΕ

Στις 4 Ιουλίου 1990 η Κυπριακή Δημοκρατία κατέθεσε αίτηση για ένταξη στην τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η πεποίθηση ήταν ότι η προοπτική της ένταξης θα διευκόλυνε την επίλυση του κυπριακού προβλήματος. Η τουρκική πλευρά δεν αντίκρισε θετικά αυτή την εξέλιξη. Οι διακοινοτικές διαπραγματεύσεις υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών συνεχίστηκαν. Το καλοκαίρι του 1993 ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, με την ενθάρρυνση των Ηνωμένων Πολιτειών και του Ηνωμένου Βασιλείου, υπέβαλε πλαίσιο λύσης του κυπριακού προβλήματος, που έγινε γνωστό ως “Ιδέες Γκάλι”. Αυτές οι ιδέες αποτέλεσαν το επίκεντρο και το κατ’ εξοχήν ζήτημα στις προεδρικές εκλογές του 1993.

Ο Γλ. Κληρίδης, ο νεοεκλεγείς Πρόεδρος, σε συνεργασία με την Αθήνα, απέδιδε μεγαλύτερη σημασία από ότι οι προκάτοχοί του στην Ευρωπαϊκή προοπτική της Κύπρου. Το φθινόπωρο του 1999, ενάμιση χρόνο μετά την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Κύπρου με την ΕΕ (τον Μάρτιο 1998), ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών Κ. Ανάν, με την ενθάρρυνση των Ηνωμένων Πολιτειών και του Ηνωμένου Βασιλείου, ξεκίνησε μια νέα διαδικασία διαπραγματεύσεων για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος. Αυτή την φορά το διακύβευμα ήταν πολύ μεγαλύτερο. Στην Ουάσινγκτον η κρατούσα στρατηγική σκέψη ήταν ότι η ΕΕ θα μπορούσε να προσφέρει κίνητρα που θα επέτρεπαν την αντιμετώπιση διαφόρων σημαντικών πτυχών του προβλήματος ταυτόχρονα και αποτελεσματικά. Τρεις από τους κυριότερους στόχους ήταν οι ακόλουθοι: (α) η επίλυση του κυπριακού προβλήματος και η ένταξη στην ΕΕ μιας ενωμένης Κύπρου εντός του 2004, (β) η απόδοση καθεστώτος υποψήφιας χώρας για την Τουρκία και μετέπειτα η έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με στόχο την ένταξη της στην ΕΕ ως πλήρες μέλος και (γ) η επίλυση όλων των ελληνοτουρκικών διαφορών μέχρι το 2004 προωθώντας έτσι την ειρήνη, την ασφάλεια και συνεργασία στην Ανατολική Μεσόγειο.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι τον Δεκέμβριο 1999, επετεύχθη συμφωνία βάσει της οποίας η Ένωση ενεθάρρυνε την επίλυση του κυπριακού προβλήματος πριν την ένταξη χωρίς όμως να θέτει τη λύση ως προϋπόθεση για την ένταξη. Ταυτόχρονα η Τουρκία πήρε το καθεστώς της υποψήφιας χώρας. Η Άγκυρα αναμενόταν να συνδράμει προς την κατεύθυνση της επίλυσης του κυπριακού προβλήματος και της επίλυσης επίσης των διαφορών με την Ελλάδα μέχρι τον Δεκέμβριο 2004. Οι αποφάσεις στο Ελσίνκι τον Δεκέμβριο του 1999 θεωρήθηκαν

ως ένα εν δυνάμει κομβικό σημείο στην πορεία αναζήτησης λύσης στο κυπριακό πρόβλημα.

Παρά τις δυσκολίες, η διαδικασία των Ηνωμένων Εθνών συνεχίστηκε. Το τελικό Σχέδιο, Ανάν 5, το οποίο υποβλήθηκε σε ταυτόχρονα δημοψηφίσματα προς τις δύο κοινότητες στις 24 Απριλίου 2004, δεν θεωρήθηκε ως ισοζυγισμένο. Αναπόφευκτα αυτό αντανακλούσε στο αποτέλεσμα: το 76% των Ελληνοκυπρίων ψήφισε “Όχι” και το 65.9% των Τουρκοκυπρίων (και των εποίκων) ψήφισε “Ναι”. Και αυτό παρά το γεγονός ότι καθ’ όλη τη διάρκεια των συνομιλιών μετά την εισβολή, ήταν η ελληνοκυπριακή πλευρά εκείνη που αναζητούσε την επανένωση ενώ η τουρκοκυπριακή πλευρά διατηρούσε έντονες επιφυλάξεις και ακολουθούσε μια πιο διαιρετική προσέγγιση.

Η τουρκοκυπριακή πλευρά ισχυριζόταν ότι οι Ελληνοκύπριοι δεν ήθελαν να μοιραστούν εξουσία και πλούτο με τους Τουρκοκυπρίους. Στην πράξη όμως οι Ελληνοκύπριοι απέρριψαν ένα σχέδιο το οποίο θα νομιμοποιούσε το αποτέλεσμα της εισβολής του 1974 και το οποίο θα μετέτρεπε την Κύπρο σε τουρκικό προτεκτοράτο με την πιθανότητα δραματικών δημογραφικών αλλοιώσεων, καθότι το σχέδιο προνοούσε για την παραμονή των περισσότερων εποίκων. Οι Ελληνοκύπριοι επίσης διαισθάνονταν ότι οι πρόνοιες του Σχεδίου Ανάν αντέστρεφαν πολλά από τα οφέλη της επικείμενης ένταξης στην ΕΕ και ότι δεν υπήρχαν επαρκείς εγγυήσεις εναντίον της μεταφοράς επιπρόσθετων Τούρκων εποίκων. Η Τουρκία παρέμενε επίσης ως εγγυήτρια δύναμη. Επιπλέον το Σχέδιο στην ουσία του διέλυε την Κυπριακή Δημοκρατία δημιουργώντας μια νέα κρατική οντότητα. Δεδομένων επίσης των όρων αυστηρής διζωνικότητας που περιελάμβανε το Σχέδιο, η προώθηση μιας ενωμένης οικονομίας και κοινωνίας θα ήταν πολύ δύσκολη αν όχι

αδύνατη. Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι το Σχέδιο προέβλεπε για ένα Ανώτατο Δικαστήριο που θα αποτελείτο από 9 μέλη: 3 Ελληνοκύπριους, 3 Τουρκοκύπριους και 3 ξένους δικαστές. Αυτό θα επέτρεπε στους ξένους δικαστές, σε περιπτώσεις αδιεξόδων, να ασκούν μεγάλη επιρροή σε ζητήματα και υποθέσεις.

Παρά το γεγονός ότι η απόρριψη του Σχεδίου Ανάν ήταν νόμιμη και δικαιολογημένη, η ηθική υπεροχή της Κυπριακής Δημοκρατίας αμφισβητήθηκε ως συνέπεια του δημοψηφίσματος. Υπήρχαν πολλοί παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτό: (α) η αποτελεσματική Τουρκική επικοινωνιακή εκστρατεία που ενοχοποιούσε τους Ελληνοκυπρίους για την αρνητική τους ψήφο, (β) η απουσία, από πλευράς της Κυπριακής Δημοκρατίας, μιας στρατηγικής μετά τα δημοψηφίσματα, και (γ) η στάση των στρατηγικών συμμάχων της Τουρκίας που στην ουσία ήθελαν να απαλλαγεί η Άγκυρα των ευθυνών της έναντι της Κύπρου έτσι ώστε να ανοίξει ο δρόμος για ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την ΕΕ.

Αν τα Ηνωμένα Έθνη, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η ΕΕ επιδίωκαν μια ισοζυγισμένη προσέγγιση την άνοιξη του 2004, πολύ πιθανό να μην είχαμε την αποτυχία της διαδικασίας. Μέρους μόλις μετά τα δημοψηφίσματα η Κυπριακή Δημοκρατία εντάχθηκε στην ΕΕ ως πλήρες μέλος χωρίς την επίλυση του προβλήματος. Ενώ οι Ελληνοκύπριοι κατηγορήθηκαν ότι εμπόδισαν μια πιθανή λύση του προβλήματος με την αρνητική τους ψήφο στις 24 Απριλίου 2004, στην ουσία και σταδιακά έγινε σαφές ότι το Σχέδιο Ανάν 5 αντανάκλούσε την τουρκική φιλοσοφία και στρατηγικά συμφέροντα. Αν το προτεινόμενο Σχέδιο γινόταν αποδεκτό θα δημιουργούσε μια σειρά από προβλήματα για την

Κύπρο και πέραν αυτής. Πράγματι η εφαρμογή ενός τέτοιου Σχεδίου λύσης θα μετέτρεπε την Κύπρο σε τουρκικό προτεκτοράτο.¹⁹

Η νίκη του αριστερού υποψηφίου Δ. Χριστόφια στις προεδρικές εκλογές του Φεβρουαρίου του 2008, αύξησε τις προσδοκίες για ταχεία πρόοδο προς την κατεύθυνση επίλυσης του κυπριακού προβλήματος. Ο νέος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας επικεντρώθηκε στη διαδικασία των διακοινοτικών συνομιλιών και καλούσε για “κυπριακή λύση”.²⁰ Παρά όμως την ευελιξία του κ. Χριστόφια και πάλιν δεν υπήρξε διάσπαση του αδιεξόδου.

Παρά τη συνέχιση της κατοχής του βορείου τμήματος της Κύπρου από την Τουρκία και παρά τη διαιώνιση των προβλημάτων με την Ελλάδα (σε αντίθεση με τις δεσμεύσεις της Άγκυρας για επίλυση των διαφορών της μέχρι τον Δεκέμβριο του 2004), στις 17 Δεκεμβρίου 2004, η ΕΕ παρέσχε στην Τουρκία ημερομηνία έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων (3 Οκτωβρίου 2005). Η Άγκυρα αναμενόταν να υπογράψει και να εφαρμόσει το Πρωτόκολλο Τελωνειακής Ένωσης με τις δέκα νέες χώρες μέλη της ΕΕ, περιλαμβανομένης και της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η Τουρκία ουδέποτε ανταποκρίθηκε σε αυτή της την υποχρέωση σε πλήρη συνέπεια με την παλιά της πολιτική.

Τον Ιανουάριο του 2008 η Κύπρος εντάχθηκε στην Ευρωζώνη και υιοθέτησε το ευρώ. Η υιοθέτηση του ευρώ κατείχε εξέχουσα σημασία για την Κύπρο καθώς θα σήμαινε μια ενωμένη πολιτικά και οικονομικά

¹⁹ Palley, *op. cit.*, A. Theophanous, *The Cyprus Question and the EU: The Challenge and the Promise*. Nicosia: Intercollege Press, 2004.

²⁰ Ένα παράγωγο αποτέλεσμα αυτής της προσέγγισης ήταν ότι ελαχιστοποιούσε την ευθύνη της Τουρκίας για το από δεκαετιών πολιτικό αδιέξοδο στο νησί. Εξυπηρετούσε επίσης τον στόχο μείωσης των παραβιάσεων από την Τουρκία, των θεμελιωδών δικαιωμάτων των Κυπρίων και του διεθνούς νόμου.

διάρθρωση στην περίπτωση επίλυσης του κυπριακού προβλήματος. Πράγματι, αν πρόκειται μια ενωμένη Κύπρος να ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις της ως μέλος της Ευρωζώνης πρέπει να ακολουθεί ενιαία και συνεπή οικονομική πολιτική. Αυτό απαιτεί συντονισμό και συνεργασία. Επιπλέον, θα πρέπει κανείς να λαμβάνει υπ' όψιν τις προσδοκίες και φιλοδοξίες των νέων Κυπρίων και στις δύο πλευρές. Μια δυναμική και ενωμένη οικονομία αποτελεί προϋπόθεση για τη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας και ευκαιριών.

Την ίδια στιγμή ένας αριθμός ζητημάτων που εγείρει η τουρκοκυπριακή πλευρά, όπως για παράδειγμα ο στόχος για ξεχωριστές Κεντρικές Τράπεζες και καινούργιο νόμισμα στο ομοσπονδιακό κράτος, πέραν από την κυπριακή λίρα, ακυρώνονται λόγω της εισαγωγής του ευρώ. Πράγματι, το ευρώ έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει ένα ενοποιητικό εργαλείο στη Κύπρο, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά.

Σε ομοσπονδιακά συστήματα είναι κρίσιμης σημασίας η προώθηση ενός κοινού συστήματος αξιών, κοινών στόχων και κοινών θεσμών. Το ευρώ εξυπηρετεί αυτούς τους στόχους με πολλούς τρόπους. Την ίδια στιγμή το ευρώ εμπερικλείει ευθύνες σε σχέση με τη δημοσιονομική πειθαρχία και εγείρει το ζήτημα του ευρύτερου οικονομικού συντονισμού. Εν κατακλείδι, η υιοθέτηση του ευρώ από την Κύπρο επηρεάζει επίσης και το είδος της λύσης του κυπριακού προβλήματος: η επανένωση προϋποθέτει μια ενωμένη κοινωνία, οικονομία και πολιτική διάρθρωση.

3. Στρατηγικοί Στόχοι

3.1. Πολιτικοί Στρατηγικοί Στόχοι

Το 2012 η Κύπρος βρίσκεται σε μια μοναδική θέση. Έχει να αντιμετωπίσει την υπαρξιακή απειλή της Τουρκίας καθότι η χώρα αυτή εξακολουθεί να κατέχει το 38% περίπου των εδαφών της και συνεχίζει μια επιθετική πολιτική ενθάρρυνσης Τούρκων πολιτών να εγκαθίστανται στο βόρειο μέρος της Μεγαλονήσου μεταβάλλοντας έτσι τη δημογραφική του δομή. Επιπλέον, η Τουρκία δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα ύπαρξης της Κυπριακής Δημοκρατίας και δεν έχει εκπληρώσει τα ελάχιστα απαιτούμενα για τα οποία έχει δεσμευθεί έναντι της ΕΕ. Η Κύπρος έχει επίσης έχει δει την ηθική της υπεροχή να διαβρώνεται. Αυτό ήταν αποτέλεσμα σειράς παραγόντων περιλαμβανομένων των αντιλήψεων για τη γεωστρατηγική και γεωπολιτική σημασία της Τουρκίας και κατ' επέκταση της υποστήριξης που τυγχάνει από μεγάλες δυνάμεις, και της αποτελεσματικής επικοινωνιακής εκστρατείας της Άγκυρας σε σύγκριση με την αδέξια προσέγγιση της Κύπρου.

Ο κύριος στόχος της Κυπριακής Δημοκρατίας παραμένει η αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας και ενότητας της χώρας. Το μεγάλο ανισοζύγιο δυνάμεων στην περιοχή οδήγησε τους Ελληνοκύπριους από παραχώρηση σε παραχώρηση κάτι που δεν επιδοκιμάζεται από το εκλογικό σώμα.²¹ Το κύριο ερώτημα είναι: ποίο μοντέλο θα μπορούσε να οδηγήσει στην επανένωση διατηρώντας

²¹ Για τους Ελληνοκύπριους το κύριο ζήτημα είναι η Τουρκία και όχι οι Τουρκοκύπριοι. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια οι Ελληνοκύπριοι πιστεύουν ότι η αντίπαλος τους είναι η Τουρκία και όχι οι Τουρκοκύπριοι. Με αυτή την έννοια υπάρχει ένα μεγάλο ανισοζύγιο δυνάμεως.

ταυτόχρονα τη διακοινοτική ειρήνη, ασφάλεια και συνεργασία;²² Οι συνομιλίες διεξάγονταν στη βάση ενός διζωνικού, δικοινοτικού και συναινετικού μοντέλου ομοσπονδίας. Η εμπειρία με τέτοια μοντέλα δεν είναι και πολύ ενθαρρυντική. Η Βοσνία για παράδειγμα, αντιμετωπίζει σήμερα σοβαρά προβλήματα²³ ενώ το Βέλγιο έχει επανειλημμένα αντιμετωπίσει κυβερνητικές κρίσεις. Και δεν πρέπει να ξεχνούμε τη Τσεχοσλοβακία η οποία επέλεξε το βελούδινο διαζύγιο το 1993.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η Κύπρος πρέπει να επιδιώξει τη διχοτόμηση. Είναι σημαντικό να αντιληφθούμε ότι η Κύπρος δεν είναι πια μια δικοινοτική χώρα. Απεναντίας υπάρχουν σημαντικοί αριθμοί κατοίκων από την ΕΕ και από άλλες τρίτες χώρες. Πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι υπάρχουν περίπου 180.000 Τούρκοι έποικοι στο βόρειο κατεχόμενο μέρος της Κύπρου και 70.000 παράνομοι μετανάστες στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση περιοχές.²⁴

Μια πολυπεριφερειακή λειτουργική ομοσπονδία στηριζόμενη σε μια ενοποιητική προσέγγιση μπορεί πράγματι να οδηγήσει σε ένα βιώσιμο ενωμένο κράτος. Και όμως, αυτή η επιλογή δεν βρίσκεται στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Για χρόνια τώρα η βάση των συνομιλιών ήταν η διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία της οποίας ο ορισμός και η ερμηνεία αποτέλεσαν αντικείμενο σοβαρών ενδοκοινοτικών και διακοινοτικών

²² A. Theophanous, *The Political Economy of a Cyprus Settlement: The Examination of Four Scenarios*, PRIO, Nicosia, 1/2008.

²³ P. McMahon and J. Western, "The Death of Dayton: How to Stop Bosnia from Falling Apart", *Foreign Affairs*, 88(5), 2009, pp. 69-83.

²⁴ Η επίσημη θέση της Κυπριακής Κυβέρνησης είναι ότι οι έποικοι αποτελούν πολιτικό ζήτημα και ότι στα πλαίσια μιας λύσης του κυπριακού προβλήματος θα πρέπει να επιστρέψουν στην Τουρκία. Γίνεται κατανοητό ότι για ανθρωπιστικούς και πρακτικούς λόγους μερικοί από αυτούς θα παραμείνουν.

διαφωνιών.²⁵ Επιπλέον, όπως ήδη αναφέρθηκε, ο ρόλος της Τουρκίας στην εξίσωση του Κυπριακού είναι σαρωτικός. Πράγματι, τα διλήμματα για την Κυπριακή Δημοκρατία σε σχέση με τη μορφή λύσης είναι τεράστια.

Η Κύπρος πρέπει επίσης να επανεξετάσει τις προκλήσεις και τις προτεραιότητες της εξωτερικής της πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας. Για χρόνια η Κύπρος παραμένει προσκολλημένη στο δόγμα της αδέσμευτης πολιτικής και της αποστρατικοποίησης ενώ η Τουρκία διατηρεί 40.000 στρατιώτες κατοχής και ενώ ακόμα δύο βρετανικές κυρίαρχες βάσεις λειτουργούν στη Μεγαλόνησο συχνά προσφέροντας διευκολύνσεις στο NATO και τις ΗΠΑ.

Η Κυπριακή Δημοκρατία φιλοδοξεί να ασκήσει μια επιτυχημένη Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ την οποία ανέλαβε την 1^η Ιουλίου 2012 (περισσότερα στο μέρος 3.4.). Αυτή η προοπτική ενισχύει τον διάλογο για τη θέση και το ρόλο της Κύπρου στην περιοχή, στην ΕΕ και τη διεθνή κοινότητα. Μέσα σε ένα πλαίσιο καινούργιων εξελίξεων η Κύπρος βελτίωσε τις σχέσεις της με το Ισραήλ διατηρώντας ταυτόχρονα τους παραδοσιακούς δεσμούς της με τον Αραβικό κόσμο. Επίσης η Ρωσία παραμένει ένας στρατηγικός εταίρος της Κύπρου. Μέσα στο μετά-ψυχροπολεμικό διεθνές περιβάλλον τέτοιες σχέσεις δεν είναι μόνο συμβατές με την ιδιότητα του μέλους της ΕΕ, αποτελούν πράγματι κανόνα.

²⁵ Δεν αποτελεί έκπληξη ότι υπάρχουν διαφωνίες σε σχέση με τη μορφή λύσης. Οι πλείστοι των Ελληνοκυπρίων θα ήθελαν μια ενοποιητική προσέγγιση ενώ οι πλείστοι των Τουρκοκυπρίων θα επέλεγαν μια χαλαρή σχέση. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι οι δύο κοινότητες δεν είναι μονολιθικές.

3.2. Οικονομικοί Στρατηγικοί Στόχοι

Για χρόνια η Κύπρος υπερηφανευόταν για το “οικονομικό θαύμα” το οποίο συνετέλεσε μετά την τουρκική εισβολή και τις ολέθριες συνέπειες της. Στην πορεία η Κυπριακή οικονομία μετατράπηκε σε μια κατ’ εξοχή οικονομία υπηρεσιών με σχετικά μεγάλους τομείς τουρισμού και εμπορίου, και πιο πρόσφατα με ένα ραγδαία αναπτυσσόμενο τομέα χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Οι έντονες διακυμάνσεις της οικονομικής δραστηριότητας μειώθηκαν αλλά η έκθεση της οικονομίας σε εξωγενείς επιδράσεις μεγάλωσε καθώς το μέγεθος του εξωτερικού τομέα της οικονομίας και η διεθνής επέκταση του τραπεζικού τομέα αναπτύχθηκαν σημαντικά. Οι τομείς των διεθνών τραπεζικών και επιχειρηματικών υπηρεσιών είχαν σημαντική συνεισφορά στην οικονομική μεγέθυνση των τελευταίων ετών.

Η Κύπρος εισήλθε σε ύφεση το 2009 από μια ισχυρή σχετικά τότε χρηματοοικονομική θέση. Μετά την ένταξη στην ΕΕ το 2004 και την εισαγωγή στο Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών το καλοκαίρι του 2005, οι προσπάθειες για δημοσιονομική περισυλλογή εντάθηκαν. Ως αποτέλεσμα τα ιστορικά μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα μετατράπηκαν σε πλεονάσματα το 2007 και 2008. Ωστόσο, τα μέτρα τα οποία πάρθηκαν στο ξεκίνημα της κρίσης και η οικονομική ύφεση που ακολούθησε οδήγησαν στη ραγδαία επιδείνωση της δημοσιονομικής θέσης της χώρας ανεβάζοντας σημαντικά και το δημόσιο χρέος. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της κυβέρνησης, τα μέτρα δημοσιονομικής περισυλλογής που πάρθηκαν προς το τέλος του 2011 αν εφαρμοσθούν πλήρως πιθανό να μειώσουν το έλλειμμα κάτω από το 3% του ΑΕΠ το 2012.

Ο τραπεζικός τομέας παρουσιάζει κινδύνους ως αποτέλεσμα μεγέθους και βαθμού συγκέντρωσης καθώς επίσης και λόγω της μεγάλης έκθεσής του στην Ελλάδα. Το σύνολο των στοιχείων ενεργητικού είναι ίσο περίπου με οκτώ φορές το ΑΕΠ της χώρας το 2011, καταδεικνύοντας πόσο μεγάλος είναι ο χρηματοοικονομικός τομέας σε σχέση με το μέγεθος της οικονομίας. Ο τραπεζικός τομέας παρουσιάζει επίσης μεγάλο βαθμό συγκέντρωσης: τρεις τράπεζες κυριαρχούν. Ως αποτέλεσμα τα προβλήματα του τραπεζικού τομέα μπορούν γρήγορα να αποκτήσουν συστημικές διαστάσεις με σοβαρές οικονομικές συνέπειες.

Η ανάπτυξη της οικονομίας την περίοδο 2006-2008 ήταν εν πολλοίς αποτέλεσμα έντονης πιστωτικής επέκτασης υποστηριζόμενης από ψηλές πραγματικές μισθολογικές αυξήσεις, χαμηλό ποσοστό ανεργίας, σημαντικές άμεσες ξένες επενδύσεις στην αγορά ακινήτων και ένα βελτιούμενο επιχειρηματικό κλίμα. Οι ψηλοί ρυθμοί πιστωτικής επέκτασης ήταν κυρίως αποτέλεσμα υπερβάλλουσας ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα. Μετά την απόφαση για την ένταξη της Κύπρου στη ζώνη του ευρώ τον Ιανουάριο 2008, η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου μείωσε τα επιτόκια της και τις απαιτήσεις αποθεματικών και προληπτικής ρευστότητας για τις καταθέσεις σε ευρώ. Η Κεντρική Τράπεζα επίσης μείωσε το ελάχιστο ποσοστό ρευστότητας στις καταθέσεις σε νομίσματα εκτός του ευρώ από 75% σε 70%. Η πιστωτική επέκταση κατά την περίοδο αυτή επηρεάσθηκε επίσης από τις εισροές καταθέσεων από μη κατοίκους και από μια επεκτατική δημοσιονομική πολιτική.

Η υπερθέρμανση της οικονομίας την περίοδο 2006-2008 δημιούργησε αρκετές αδυναμίες. Το χρέος του ιδιωτικού τομέα, των δανείων των εταιρειών και των νοικοκυριών, σε σχέση με το ΑΕΠ είναι πάρα πολύ ψηλό. Οι εγχώριες πιστώσεις σε σχέση με το ΑΕΠ αυξήθηκαν στο 297% το 2011, σε σύγκριση με 185% του ΑΕΠ το 2000 και 140% το 1995. Το ποσοστό των εταιρικών δανείων ως προς το ΑΕΠ αυξήθηκε στο 159% το 2011, σε σύγκριση με περίπου 90% το 2001. Ο δανεισμός των νοικοκυριών την ίδια στιγμή αυξήθηκε στο 132% του ΑΕΠ το 2011 από 90% περίπου το 2001.

Ο χρηματοοικονομικός τομέας κατάφερε να αντεπεξέλθει της διεθνούς οικονομικής κρίσης το 2008-2009 με σχετική επιτυχία. Οι καταθέσεις κατοίκων και μη κατοίκων παρέμειναν σταθερές την περίοδο αυτή. Ωστόσο οι μεγάλες κυπριακές τράπεζες, με σημαντικά στοιχεία ενεργητικού στην Ελλάδα, υπέστησαν μεγάλο πλήγμα από τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους της χώρας. Ως αποτέλεσμα οι κυπριακές τράπεζες σήμερα αντιμετωπίζουν σημαντικές κεφαλαιακές ανάγκες για να ικανοποιήσουν τους όρους της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η κυβέρνηση ανέλαβε ως ανάδοχος στην έκδοση δικαιωμάτων αγοράς σε όφελος της δεύτερης μεγαλύτερης τράπεζας της Κύπρου, της Λαϊκής Τράπεζας, για ποσό μέχρι €1,8δισ ή σχεδόν 10% του ΑΕΠ.

Η κυπριακή οικονομία παραμένει εκτεθειμένη σε σοβαρούς κινδύνους: αυτοί περιλαμβάνουν την επιδείνωση των συνθηκών στην Ελλάδα, την όξυνση της κρίσης χρέους στην Ευρώπη, και πιθανές δυσμενείς εξελίξεις σε σχέση με το παγκόσμιο εμπόριο και τη δημοσιονομική προσαρμογή. Η συνολική έκθεση της Κύπρου στην Ελλάδα σε ό, τι αφορά δάνεια στον ιδιωτικό τομέα και επενδύσεις σε κρατικά ομόλογα πριν την πρόσφατη

αναδιάρθρωση του χρέους ανερχόταν περίπου στα €30 δις ποσό που αντιστοιχεί περίπου με το 150% του ΑΕΠ. Η περαιτέρω επιδείνωση των συνθηκών στην Ελλάδα και στην υπόλοιπη Ευρώπη, θα είχε επίδραση στις κυπριακές τράπεζες και κατ'επέκταση στην πραγματική οικονομία. Ελπίζουμε όμως ότι αυτό το σενάριο δεν θα πραγματοποιηθεί.

Εν πάση περιπτώσει, το μοντέλο που εφάρμοσε η Κύπρος με επιτυχία για χρόνια τώρα χρειάζεται ουσιαστική αναδόμηση. Η Κύπρος πρέπει να αντιμετωπίσει τα διαρθρωτικά της προβλήματα. Για παράδειγμα, η σύνθεση της αγοράς εργασίας έχει αλλάξει δραστικά. Μια σημαντική πτυχή αυτής της αλλαγής είναι το γεγονός ότι τα τελευταία 25 χρόνια ο αριθμός των Ελληνοκυπρίων νέων που ακολουθεί ανώτερη εκπαίδευση διπλασιάστηκε έτσι ώστε σήμερα περισσότεροι από δύο στους τρεις είναι κάτοχοι τέτοιων πτυχίων διαφόρων επιπέδων. Έχουν έτσι υψηλές προσδοκίες σε σχέση με τις προοπτικές εργοδότησης τους τις οποίες το υφιστάμενο μοντέλο δεν μπορεί να ικανοποιήσει.²⁶

Η Κύπρος χρειάζεται επίσης να αντιμετωπίσει τις εσωτερικές οικονομικές ανισοσκελίες της. Μετά από πολύμηνες διαβουλεύσεις κάποια μέτρα συμφωνήθηκαν τον Δεκέμβριο του 2011 για μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος. Μολαταύτα, απαιτούνται ακόμα επιπρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα για την αποκατάσταση των δημοσίων οικονομικών και για να μπορέσει η κυβέρνηση να ανακτήσει την πρόσβασή της στις αγορές. Για να το πετύχει αυτό η κυβέρνηση

²⁶ Η ισχύουσα οικονομική κατάσταση χαρακτηριζόμενη από σημαντικές ανισοσκελίες, δε δημιουργεί ικανοποιητική ανάπτυξη που θα δημιουργούσε νέες θέσεις εργασίας. Ως αποτέλεσμα η οικονομική δραστηριότητα επιβραδύνεται και το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται. Όχι μόνο είναι αναγκαίο να διορθωθούν οι ανισοσκελίες και να παραχθεί ανάπτυξη, είναι επίσης σημαντικό να επιτευχθεί η περαιτέρω διεύρυνση της οικονομίας σε δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας περιλαμβανομένου της παιδείας και της υγείας.

χρειάζεται να μειώσει το μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων σε σχέση με τις υπόλοιπες δαπάνες και να πετύχει καλύτερη στόχευση των κοινωνικών παροχών. Πρέπει επίσης να επανεξετάσει το σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων και των συντάξεων των δημοσίων υπαλλήλων. Μόνο όταν αυτά τα ζητήματα θα έχουν αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά θα είναι δυνατό να αποκατασταθούν τα δημόσια οικονομικά και να επανακτήσει η κυβέρνηση την αξιοπιστία της.

Επιπλέον δεν πρέπει να υποτιμούνται τα οικονομικά ζητήματα και οι προκλήσεις που σχετίζονται με την επανένωση του νησιού στην περίπτωση επίλυσης του κυπριακού προβλήματος. Αυτά τα ζητήματα εκτείνονται από την κοινωνικοοικονομική σύγκλιση, μέχρι την νομοθετική εναρμόνιση και τις διευθετήσεις του περιουσιακού.²⁷ Εκτός αυτού η Κύπρος έχει ακόμα να αντιμετωπίσει την παράνομη μετανάστευση που έχει πια καταστεί ένα σοβαρό πρόβλημα. Σχεδόν όλοι οι παράνομοι μετανάστες έρχονται στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση περιοχές από το κατεχόμενο βόρειο τμήμα του νησιού. Παρά τις δυσκολίες της επιτήρησης της διαχωριστικής γραμμής που εκτείνεται σε μήκος 180 χιλιομέτρων, η Κύπρος δεν έχει ακόμα αιτηθεί την ένταξή της στη Ζώνη Σένγκεν λόγω των αντιλήψεων περί πολιτικών δυσκολιών και επιπλοκών.

3.3. Ενεργειακοί Στρατηγικοί Στόχοι

Ο τομέας της ενέργειας μετέρχεται σημαντικών μεταβολών σε παγκόσμια κλίμακα που απορρέουν από τις αλλαγές που συντελούνται στο μίγμα των ενεργειακών αποθεμάτων, της γεωπολιτικής

²⁷ Α. Θεοφάνους, *Ευρωπαϊκή Κύπρος – Πολιτειακή Δομή, Οικονομία και Κοινωνία: Η Ένταξη και τα Σενάρια Λύσης*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2002, Α. Theophanous, *The Political Economy of a Cyprus Settlement: The Examination of Four Scenarios*, PRIO, Nicosia, 1/2008.

αβεβαιότητας και των κλιματικών αλλαγών. Οι πρόσφατες ανακαλύψεις αποθεμάτων φυσικού αερίου στην περιοχή του Λεβάντ και οι συνεχιζόμενες έρευνες, χωρίς αμφιβολία θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομική δυναμική της περιοχής.

Τα αποθέματα φυσικού αερίου στην περιοχή δύναται να είναι σημαντικά. Σύμφωνα με έκθεση Γεωλογικής Έρευνας των ΗΠΑ που δημοσιεύθηκε τον Μάρτιο του 2010,²⁸ η Λεκάνη του Λεβάντ που εκτείνεται από την χερσόνησο του Σινά μέχρι τα βόρεια σύνορα της Συρίας και από και από τις ακτές της Μεσογείου Θάλασσης μέχρι τη δυτική πλευρά της Κύπρου, δυνατόν να περιέχει 1.7 δισεκατομμύρια βαρέλια ανακτήσιμου πετρελαίου και 122 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια ανακτήσιμου φυσικού αερίου.

Η ανακάλυψη αποθεμάτων φυσικού αερίου στην Αποκλειστική οικονομική Ζώνη της Κύπρου (ΑΟΖ) συνεπώς, δυνητικά ενδέχεται να μεταβάλει τη δυναμική της οικονομικής ανάπτυξης στη Μεγαλόνησο. Η αμερικάνικων συμφερόντων εταιρεία Noble Energy με έδρα το Χιούστον, η οποία διεξήγαγε έρευνες σε κυπριακά ύδατα μετά τον πρώτο γύρο αδειοδότησης του 2007, ανακοίνωσε τον Δεκέμβριο του 2011 την ανακάλυψη 5 έως 8 τρισεκατομμυρίων κυβικών ποδιών φυσικού αερίου.²⁹ Ο δεύτερος γύρος αδειοδότησης για έρευνα και εξόρυξη στην κυπριακή ΑΟΖ ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2012. Σε αυτό τον γύρο εκδηλώθηκε σημαντικό ενδιαφέρον από διεθνείς εταιρείες ενέργειας.

²⁸ United States Geological Surveys (USGS), *Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province Eastern Mediterranean*, Fact Sheet 2010-3014, US Department of the Interior, 2010.

²⁹ S. Kasinis, *The Status of Hydrocarbon Exploration in Cyprus*, παρουσίαση στο 1^ο Ενεργειακό Συνέδριο Κύπρου, Λευκωσία, 26 Ιανουαρίου 2012.

Μια μεταστροφή στο φυσικό αέριο ως την πρωτογενή πηγή ενέργειας θα έχει ευρύτατες επιπτώσεις. Θα επηρεάσει τη παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, θα βελτιώσει το εμπορικό ισοζύγιο καθώς η χώρα θα μετατρέπεται σε εξαγωγέα φυσικού αερίου, και θα μειώσει σημαντικά τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Επίσης, η ενεργειακή και οικονομική ασφάλεια θα βελτιωθούν όταν η χώρα θα καταστεί παραγωγός ενέργειας και εξαγωγέας φυσικού αερίου.

Στο παρόν στάδιο η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στην Κύπρο τροφοδοτείται από πετρέλαιο ενώ το φυσικό αέριο δεν διαδραματίζει σχεδόν κανένα ρόλο. Η μετατροπή της βάσης παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στο φυσικό αέριο θα αποτελέσει μια τεράστια επένδυση που πιθανό να χρειασθεί πολλά χρόνια για να υλοποιηθεί. Η εταιρεία Noble Energy διερευνά την πιθανότητα κατασκευής σταθμού υδροποίησης στην Κύπρο για την αξιοποίηση των όποιων αποθεμάτων φυσικού αερίου για σκοπούς εξαγωγών στην Ευρώπη και την Ασία. Επιπρόσθετα ωφελήματα θα προκύψουν από τον διαχωρισμό επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και τη δημιουργία νέων εταιρειών.

Ο σταθμός υδροποίησης φυσικού αερίου θα αποτελέσει τεράστια επένδυση για τα μεγέθη της Κυπριακής οικονομίας. Η ανάπτυξη του τεμαχίου, η κατασκευή των αγωγών μέχρι τα ακτές του νησιού και η κατασκευή επίσης του τερματικού υδροποίησης θα στοιχίσει περίπου \$10 δισεκατομμύρια σύμφωνα με τη Noble Energy. Η κατασκευή του σταθμού θα δημιουργήσει ένα ενεργειακό κόμβο στη Κύπρο καθιστώντας έτσι το νησί κλειδί, από πλευράς τοποθεσίας στον ενεργειακό χάρτη της Μεσογείου. Τα έσοδα για την Κυπριακή Δημοκρατία θα είναι σημαντικά σε μακροπρόθεσμη βάση.

Το περιφερειακό ενδιαφέρον για την ανάπτυξη ενεργειακών πόρων δημιουργεί ευκαιρίες για συνεργασία μεταξύ των χωρών της περιοχής σε διμερές ή πολυμερές επίπεδο. Ο Ισραηλινός Πρωθυπουργός Benjamin Netanyahu, ήρθε σε επίσημη επίσκεψη στην Κύπρο, στις 16 Φεβρουαρίου 2012, η πρώτη τέτοια επίσκεψη που έγινε ποτέ από Ισραηλινό Πρωθυπουργό. Οι συνομιλίες που είχε επικεντρώθηκαν κυρίως στη στενότερη συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών σε σχέση με έρευνες φυσικού αερίου και την ανάπτυξη του αντίστοιχου τομέα. Ενδέχεται να κατασκευασθούν αγωγοί που να ενώνουν το φυσικό αέριο από τις αντίστοιχες πηγές των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών των δύο χωρών. Υγροποιημένο αέριο θα μπορεί να εξάγεται στην Ευρώπη ή/και την Ασία. Το Ισραήλ και η Κύπρος θα μπορούν επίσης να ενώσουν το ενεργειακό τους δυναμικό δεδομένης της πρότασης που έγινε από τον Ισραηλινό Υπουργό Ενέργειας και Υδάτων και με την προϋπόθεση ότι το έργο είναι τεχνικά πραγματοποιήσιμο και οικονομικά βιώσιμο. Επίσης ο Υπουργός Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής της Ελλάδας, είπε ότι Ελλάδα και Κύπρος μπορούν να εξετάσουν τις χρηματοοικονομικές και τεχνικές πτυχές για την ένωση του ενεργειακού δικτύου της Κύπρου με εκείνου της Κρήτης, του μεγαλύτερου νησιού της Ελλάδας, με την προοπτική ένωσης του ενεργειακού δικτύου της Κρήτης με εκείνου της ηπειρωτικής Ελλάδας.

Εκτός από το Ισραήλ, η Κύπρος υπέγραψε επίσης συμφωνίες διαχωρισμού των Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών με την Αίγυπτο και τον Λίβανο. Αυτή η μορφή συνεργασίας θέτει τις βάσεις για συμμαχίες στο μέλλον. Πρέπει να σημειωθεί όμως ότι η Τουρκία δεν αναγνωρίζει την ΑΟΖ της Κύπρου, κάτι το οποίο έχει ήδη αρχίσει να δημιουργεί επιπλοκές.

3.4. Η Κυπριακή Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ

Οκτώ χρόνια μετά την ένταξή της η Κύπρος ανέλαβε τα ηνία της ΕΕ για πρώτη φορά, την 1^η Ιουλίου 2012. Η πρόκληση είναι τεράστια δεδομένων των δυσκολιών που περνά σήμερα η Ένωση και δεδομένου επίσης του συνεχιζόμενου πολιτικού προβλήματος το οποίο αντιμετωπίζει η Κύπρος.

Παρόλα αυτά η Κυπριακή Προεδρία θα κληθεί να διαχειρισθεί μερικά από τα πιο κρίσιμα ζητήματα για το μέλλον της Ένωσης. Έχοντας θέσει το κεντρικό θέμα της Προεδρίας της *Δουλεύοντας για μια Καλύτερη Ευρώπη*, στη βάση της αρχής της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής, η Κύπρος, με πρακτικούς όρους, θα έχει να διαχειρισθεί πρώτα το Πολυετές Χρηματοοικονομικό Πλαίσιο, στη βάση των συνεχιζόμενων εντατικών διαπραγματεύσεων για την επίτευξη τελικής συμφωνίας.

Η Κύπρος επίσης θα επικεντρωθεί στην Στρατηγική Ευρώπη 2020, που στοχεύει στην αποδοτικότητα πόρων, προβάλλοντας τη σημασία μιας περισσότερο ανταγωνιστικής Ένωσης στη βάση χαμηλών εκπομπών και μιας πράσινης οικονομίας. Επιπρόσθετα το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασυλίας αποτελεί προτεραιότητα όπως επίσης και η επανεκκίνηση της Πολιτικής της Ενοποιημένης Ναυτιλίας. Ένα επίσης επείγον και περίπλοκο ζήτημα-πρόκληση είναι η αντιμετώπιση της αυξανόμενης ανεργίας, ειδικότερα ανάμεσα στους νέους. Η Κυπριακή Προεδρία της ΕΕ θα εστιάσει σε ενέργειες που προάγουν τη δημιουργία θέσεων εργασίας με ειδική έμφαση τους νέους.

Μόλις μέρες πριν από την ανάληψη της Προεδρίας της ΕΕ, η Κύπρος αναγκάστηκε να προσφύγει στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας. Από μια άλλη οπτική γωνία αυτή η εξέλιξη αποτελεί ευκαιρία για να γίνουν οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις.

Τον Ιούλιο 2012 η Κυπριακή κυβέρνηση αιτήθηκε επιπρόσθετο δάνειο από την Ρωσία ύψους €5 δις. Η κυπριακή κυβέρνηση πήρε επιπρόσθετο δάνειο ύψους €2.5 δις το 2011. Η αριστερή κυβέρνηση της Κύπρου δεν επιθυμεί να συνδεθεί με μέτρα λιτότητας τα οποία αναπόφευκτα θα αποτελούν μέρος του σταθεροποιητικού προγράμματος.

Είναι ενδιαφέρον ότι αυτή η ενέργεια της κυπριακής κυβέρνησης ήγειρε ερωτήματα σε αρκετές Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες για τις επιπτώσεις που μπορούν να υπάρξουν στις σχέσεις Κύπρου και Ρωσίας σε ένα χρονικό σημείο όπου η γεωπολιτική σημασία της Ανατολικής Μεσογείου αυξάνεται. Παρόλα αυτά, όπως ήδη σημειώσαμε, και παρά το γεγονός ότι υπάρχουν έντονες πολιτιστικές, ιστορικές, οικονομικές και πολιτικές διασυνδέσεις μεταξύ των δύο χωρών, δεν δημιουργείται σύγκρουση συμφερόντων σε ό,τι αφορά τις δεσμεύσεις της Κύπρου προς την ΕΕ.

Συμπερασματικά Σχόλια

Είναι σπάνιο μια χώρα να βρίσκεται σε τέτοια θέση όπου υπάρχει τόσο μεγάλη απόκλιση μεταξύ του βέλτιστου πιθανού και του χειρίστου αποτελέσματος. Από την τουρκική εισβολή του 1974 και μετά, το 38% του εδάφους της Κύπρου παραμένει υπό κατοχή. Το 1974 υπήρξε μια τεράστια καταστροφή αλλά στη συνέχεια η οικονομία εισήλθε σε τροχιά ανάπτυξης και θεαματικής προόδου.

Από τη μερική άρση των περιορισμών στην ελεύθερη διακίνηση κατά μήκος της γραμμής κατάπαυσης του πυρός των Ηνωμένων Εθνών, στις 23 Απριλίου 2003, υπήρξε περισσότερη αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο κοινοτήτων και διευρυμένες οικονομικές σχέσεις. Ωστόσο, το νέο περιβάλλον δεν αποτελεί ελεύθερη διακίνηση εργασίας και κεφαλαίου και οι ενοποιητικές δυνάμεις δεν αφήνονται να πάρουν τον δρόμο τους. Η πλέον σημαντική πρόκληση για την Κυπριακή Δημοκρατία μετά την ένταξη στην ΕΕ και την εισαγωγή του ευρώ, είναι η αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας.

Η Κύπρος αποτελεί μια δοκιμασία για την Τουρκία και τη δυνατότητα της να κινηθεί προς τα εμπρός με νέα αντίληψη.³⁰ Η Τουρκία δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μια αληθινά δημοκρατική χώρα ενόσω εξακολουθεί να κατέχει το βόρειο τμήμα της Κύπρου και να επιδιώκει τον στρατηγικό έλεγχο ολόκληρου της Μεγαλονήσου.

³⁰ Η άκαμπτη στάση της Τουρκίας σε σχέση με την Κύπρο είναι ένα σύνθετο φαινόμενο. Δεν είναι μόνο ζήτημα παραδοσιακής πολιτικής θεώρησης και εθνικής υπερηφάνειας. Πράγματι Τούρκοι αξιωματούχοι έχουν επανειλημμένα δηλώσει ότι για γεωπολιτικούς λόγους η Κύπρος θα εθεωρείτο σημαντική για την Τουρκία και αν ακόμα δεν υπήρχαν Τουρκοκύπριοι στο νησί.

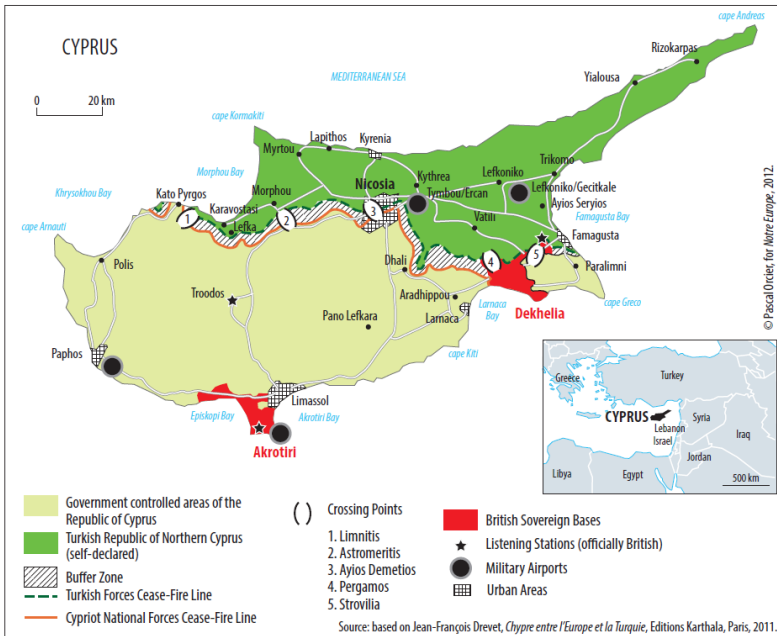
Παρά τις αποτυχίες του παρελθόντος, η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ σε συνδυασμό με την επιθυμία της Τουρκίας για ένταξη ή ακόμα για συμφωνία μιας στρατηγικής συνεταιρικής σχέσης, προσφέρει το πλαίσιο για διάσπαση του αδιεξόδου. Σε μια εποχή πολλαπλών ταυτοτήτων, η ΕΕ προσφέρει το πλαίσιο για μια κοινή Ευρωπαϊκή ταυτότητα που θα επέτρεπε σε μια ενωμένη Κύπρο να λειτουργήσει. Την ίδια στιγμή, Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι θα μπορούν επίσης να διατηρούν τις δικές τους εθνικές και πολιτιστικές ταυτότητες. Με αυτή την έννοια η ΕΕ θα μπορέσει να διαδραματίσει το δικό της εποικοδομητικό ρόλο αν και δεν έχει ακόμα αποκτήσει την πλήρη δυναμική της για την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση σημαντικών περιφερειακών και διεθνών προβλημάτων.

Δεδομένων των πολλών αποτυχημένων προσπαθειών κατά σειρά ετών, για μια συνολική διευθέτηση, είναι σημαντικό να εξετάσουμε άλλες δυνατότητες: από το μοντέλο της διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας στο οποίο η εξουσία είναι συγκεντρωμένη στα δύο συνιστούντα κράτη, στο ενοποιητικό μοντέλο μιας λειτουργικής ομοσπονδίας. Ωστόσο, για να πραγματοποιηθεί αυτό το σενάριο, επιπρόσθετα από τη συναίνεση της τουρκοκυπριακής πλευράς, είναι άκρως σημαντικό η Τουρκία τελικώς να αναγνωρίσει το δικαίωμα ύπαρξης της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η Κύπρος πρέπει επίσης να αντιμετωπίσει νέες οικονομικές προκλήσεις. Επιπρόσθετα από την τρέχουσα οικονομική κρίση, είναι σημαντικό η Κύπρος να μετατοπισθεί προς ένα καινούργιο υπόδειγμα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η δημοσιονομική περισυλλογή είναι απαραίτητη προϋπόθεση καθώς επίσης και η ανάπτυξη νέων τομέων οικονομικής δραστηριότητας. Ο αναδυόμενος τομέας της ενέργειας αποτελεί μια

αξιόλογη πρόκληση με οικονομικές και πολιτικές διαστάσεις. Είναι επίσης σημαντικό η Κύπρος να τοποθετηθεί με τρόπο που θα της επιτρέψει να διαδραματίσει ένα αναβαθμισμένο ρόλο στην περιοχή και στην ΕΕ.

Πενήντα δύο χρόνια μετά την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, η ανάληψη της Προεδρίας της ΕΕ αποτελεί τεράστιο βήμα προς την κατεύθυνση της 'ενηλικίωσης' της. Η ανάληψη της Προεδρίας κάτω από δύσκολες περιστάσεις βοηθά στην επαναβεβαίωση της κυριαρχίας και του κύρους της. Η κυβέρνηση έχει επανειλημμένα τονίσει ότι το κυπριακό πρόβλημα δε θα υπεισέλθει στην εξάσκηση της Προεδρίας και ότι θα χειρίζεται θέματα τα οποία αφορούν την Τουρκία με απόλυτο αίσθημα αντικειμενικότητας. Είναι πλήρως κατανοητό πως αν η Κυπριακή κυβέρνηση διαχειρισθεί την Προεδρία αποτελεσματικά θα της προσδώσει αξιοπιστία και μελλοντικά οφέλη για τους δικούς της στόχους.

Επίλογος

από την Aziliz Gouez, (Συνεργάτιδα-ερευνήτρια, Notre Europe)

Χαραγμένη στις πλαγιές του Πενταδακτύλου, η σημαία της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείου Κύπρου», επιβάλλεται στην ματιά όσων σεργιανίζουν στους δρόμους της Ελληνικής πλευράς της Λευκωσίας. Η αίσθηση που δημιουργείται γίνεται ακόμα πιο δραματική το απόβραδο: φωτισμένο για πρώτη φορά την 28^η Οκτωβρίου 2003, την ημέρα της εθνικής εορτής της Ελλάδας, και φωταγωγημένο από τότε κάθε βράδυ, από χιλιάδες φανάρια, το Τουρκικό άστρο και μισοφέγγαρο φαντάζει να επιπλέει πάνω από την πόλη. Σε γραπτή ερώτηση προς το Συμβούλιο, ημερομηνίας 21 Οκτωβρίου 2009, ένας Κύπριος Ευρωβουλευτής δίδει την πλήρη έκταση του αδικήματος: με ένα μέγεθος μήκους 425 μέτρων και πλάτους 250 μέτρων, συνοδευόμενη από το Κεμαλικό σλόγκαν *Ne mutlu Turkum diyene* [‘Ευτυχής εκείνος που αποκαλεί τον εαυτό του Τούρκο’], η γιγάντια σημαία καλύπτει μια επιφάνεια μεγαλύτερη από 200,000 τετραγωνικά μέτρα. Ένας μπορεί να χαμογελάσει μπροστά σε μια τόσο επιμελημένη ακρίβεια.

Ακόμα πιο λυπηρό είναι ότι η Κυπριακή Δημοκρατία, της οποίας μέρος του εδάφους της είναι υπό κατοχή από μια τρίτη χώρα, η οποία είναι και υποψήφια για ένταξη στην ΕΕ – δηλαδή την Τουρκία - διακρίνεται ως μια μοναδική περίπτωση στην Ευρώπη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Επίσης, η διαίρεση του νησιού μας παίρνει πίσω σε μια ανεκπλήρωτη υπόσχεση: εκείνη της δυνατότητας της Ευρωπαϊκής ενοποίησης να αμβλύνει εδαφικές διαμάχες και εθνικιστικές εξάρσεις – στην Κύπρο και αλλού. Γιατί έτσι, η κατάσταση στην κυπριακή συνοριακή πόλη, αφυπνίζει άλλες παγωμένες διαμάχες του Ευρωπαϊκού

Νότου και Ανατολής. Στη Μόσταρ, ο τεράστιος Καθολικός σταυρός που βρίσκεται στην κορυφή του όρους Χούμ, στη Δυτική πλευρά του ποταμού Νερέτβα, ερμηνεύεται ως πρόκληση από τον Μουσουλμανικό πληθυσμό. Στα Σκόπια, ο σταυρός της Χιλιετίας που εμφυτεύτηκε από την Μακεδονική Ορθόδοξη εκκλησία στο όρος Βόδνο, είναι αντικείμενο δυσaráεσκείας ανάμεσα στην Αλβανική μειονότητα. Το τεράστιο έφιππο άγαλμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου στο κέντρο του Πλόσταδ Μακεδονία, ανυψώνεται από τα νώτα και αψηφά με τόλμη τη γειτονική Ελλάδα, που διεκδικεί το μερίδιο της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας στην Ελληνιστική κληρονομιά, και φράσσει γι' αυτό τον λόγο την πρόοδο της στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την ΕΕ.

Τέτοια συμβολικά τεχνάσματα, τα οποία προσμετρούν το ισοζύγιο εθνικής ταυτότητας με το κιλό από μπρούντζο ή με το τετραγωνικό μέτρο άγονης γης, βρίσκονται σε αντίθεση με το υπερεθνικό ιδεώδες που καλλιεργεί το Ευρωπαϊκό όραμα. Η ανάληψη της Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ από την Κυπριακή Δημοκρατία για πρώτη φορά, θα μπορούσε να ήταν ευκαιρία για ένα μεγάλο διάλογο για το μέλλον αυτών των 'προαστείων της Ευρώπης'. Αντί αυτού, η νέα Προεδρία ξεκίνησε στο μέσο μιας αναταραχής που επηρεάζει τις τράπεζες του νησιού, και αμέσως μετά που η Λευκωσία κατέθεσε αίτημα για οικονομική στήριξη τις τελευταίες μέρες του Ιουνίου 2012. Ποιος νοιάζεται για την τύχη της Βόρειας Κύπρου, της Βοσνίας-Ερζεκοβίνης ή της Σερβίας όταν η καρδιά της Ένωσης βρίσκεται υπό άλωση; Η Κυπριακή Δημοκρατία είναι η Πέμπτη χώρα της Ευρωζώνης που ζητεί εξωτερική βοήθεια, αλλά διακρίνεται από το γεγονός ότι δεν περιορίζεται στην αίτησή της προς την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Ο Πρόεδρος Χριστόφιας, ο μόνος κομμουνιστής αρχηγός κράτους στην ΕΕ, και ένας δεδηλωμένος

θαυμαστής των καθεστώτων της Κίνας και της Ρωσίας, το έκανε γνωστό ότι εξετάζει σοβαρά την πιθανότητα αίτησης δανείου από αυτές τις δύο χώρες.

Αυτό ήταν ιδιαιτέρως ατυχές, όταν προκύπτει σε μια συγκυρία όπου η Ευρωπαϊκή κρίση χρέους υπογραμμίζει την ευπάθεια της έννοιας της Ευρωπαϊκής ταυτότητας, και όταν τα εθνικά στερεότυπα που φέρνουν σε αντίθεση Βόρειους και Νότιους επανεμφανίζονται. Κατά πόσο η Κυπριακή Προεδρία θα μπορέσει να αναπληρώσει την προβληματική της πρώτη αρχή μέσα στους επόμενους μερικούς μήνες που τις απομένουν στην Προεδρία, παραμένει ένα ανοικτό ερώτημα.

Επιλεκτική Βιβλιογραφία

Κείμενο Jean-François Drevet

Attalides M., *Cyprus, Nationalism and International Politics*, Q Press Ltd, Edimbourg, 1979, 226 pp.

British Government, *Report of the Parliamentary Select Committee on Foreign Affairs on Cyprus*, published 8 April 1976.

British Government, *Securing Britain in an Age of Uncertainty: Strategic Defence and Security Review (SDSR)*, October 2010.

Clerides G., *Cyprus: My Deposition*, Volumes 1, 2, 3, 4, Alithia publishing Co. Ltd, Nicosia, 1989.

Davutoğlu A., *Strategic Depth*, 2001.

Eichengreen B., Faini R., von Hagen J. and Wyplosz C., *Economic Aspects of the Annan Plan for the Solution of the Cyprus Problem*, Report to the Government of the Republic of Cyprus by, 17 February 2004, 73 pp.

ECHR, *Case of Cyprus v. Turkey*, 25781/94, Judgment of 10 May 2001.

- European Council, *Conclusions of the Helsinki European Council*, December 2009.
- European Council, *Conclusions of the Seville European Council*, June 2002.
- Hannay D., *Cyprus, The Search for a Solution*, I.B. Tauris, London & New York, 2007, 256 pp.
- Hatay M., 'Is the Turkish Cypriot population shrinking? An Overview of the Ethno-Demography of Cyprus in the Light of the Preliminary Results of the 2006 Turkish-Cypriot Census', International Peace Research Institute (PRIO), Oslo, 2007, 65 pp.
- House of Commons, Foreign Affairs Committee, *Second report* (22 February 2005): Written evidence submitted by Dr Claire Palley.
- Lordos A., Kaymak E. and Tocci N., *A people's peace in Cyprus: testing public opinion for a comprehensive settlement*, Centre for European Policy Studies, Brussels, 2003-2004.
- Mallinson W., *Cyprus, Diplomatic History and the Clash of Theory in International Relations*, I.B. Tauris, Londres & New York, 2009, 228 pp.
- Mavroyiannis A. D. , 'Cyprus and Europe hostages to Turkey', published in the daily newspaper *Kathimerini*, in Athens, 18 April 2004, 8 pp.
- Palley C., *An International Relations Debacle: the UN Secretary General's Mission of Good Offices in Cyprus 1999-2004*, Hart Publishing, Oxford & Portland Oregon 2005, 395 pp. Translation of quotation: *Notre Europe*
- Treaty of Guarantee*, 16 August 1960.
- World Bank, *World Development Report 2006*.

Κείμενο Ανδρέα Θεοφάνους

Annan Plan. 2004.

http://www.unannanplan.agrino.org/Annan_Plan_MARCH_30_2004.pdf

Bahcheli, T. 2000. Searching for a Cyprus Settlement: Considering Options for Creating a Federation, a Confederation, or Two Independent States. *Publius: The Journal of Federalism*, 30(1-2): 203-216.

Χριστοδούλου, Μ. Η Πορεία μιας Εποχής: Ελλάδα, η Κυπριακή Ηγεσία και το Κυπριακό Πρόβλημα, Ιωάννης Φλώρος, Αθήνα 1987.

Κληρίδης, Γλ., Η Κατάθεση μου (Τόμος 4), Εκδόσεις «Αλήθεια» Λευκωσία 1991.

Coufoudakis, V. 2008. *International Aggression and Violations of Human Rights: The Case of Turkey in Cyprus*. Minnesota Mediterranean and East European Monographs: Modern Greek Studies, University of Minnesota.

Δεκλερής, Μ., Κυπριακό 1972-1974: Η Τελευταία Ευκαιρία (Εστία, Αθήνα 1981).

Department of Statistics and Research, Ministry of Finance. 2011. *Population and Social Conditions*. Nicosia: Republic of Cyprus.

Department of Statistics and Research, Ministry of Finance. 1994. *Historical Data on the Economy of Cyprus 1960-1991*. Nicosia: Republic of Cyprus.

Hitchens, Ch. 1997. *Hostage to History: Cyprus from the Ottomans to Kissinger*. London/New York: Verso Press.

Holland, R. 1998. *Britain and the Revolt in Cyprus 1954-1959*. Oxford: Oxford University Press.

Ioannides, Ch. P. 1991. *In Turkey's Image: The Transformation of Occupied Cyprus into a Turkish Province*. New Rochelle NY: Aristide D. Caratzas.

- Kasinis, S. 2012. *The Status of Hydrocarbon Exploration in Cyprus*, presentation in the 1st Energy Symposium Cyprus, Nicosia (26 January).
- Keefe, E. et. al. 1971. *Area Handbook of Cyprus*. Washington DC: U.S. Government Printing Office.
- Kyriakides, S. 1968. *Cyprus: Constitutionalism and Crisis Government*. Philadelphia: Univ. of Pennsylvania Press.
- Lijphart, A., (Ed.). 1977. *Democracy in Plural Societies*. New Haven and London: Yale University Press.
- Macris, N. D., (Ed.). 2003. *The 1960 Treaties on Cyprus and Selected Subsequent Acts*. Mannheim und Möhnesee: Bibliopolis.
- McMahon, P. and Western, J. 2009. The Death of Dayton: How to Stop Bosnia from Falling Apart. *Foreign Affairs*, 88(5): 69-83.
- Michael, S. M. 2009. *Resolving the Cyprus Conflict: Negotiating History*. Palgrave: Macmillan.
- O' Malley, B. and Craig, I. 1999. *The Cyprus Conspiracy: America, Espionage and the Turkish Invasion*. London/New York: I.B. Tauris.
- Palley, C. 2005. *An International Relations Debacle: The UN Secretary-General's Mission of Good Offices in Cyprus 1999-2004*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing.
- Republic of Cyprus. 1960. *Constitution of the Republic of Cyprus*. Nicosia: PIO.
- Theophanous, A. 2008. *The Political Economy of a Cyprus Settlement: The Examination of Four Scenarios*. Nicosia: PRIO 1/2008.
- Theophanous, A. 2004. *The Cyprus Question and the EU: The Challenge and the Promise*. Nicosia: Intercollege Press.
- Θεοφάνους, Α., Ευρωπαϊκή Κύπρος – Πολιτειακή Δομή, Οικονομία και Κοινωνία: Η Ένταξη και τα Σενάρια Λύσης (Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2002).

Theophanous, A. 2000. Prospects for Solving the Cyprus Problem and the Role of the European Union. *Publius, The Journal of Federalism*, 30(1-2): 217-241.

Theophanous, A. 1991. Economic Growth and Development in Cyprus 1960-1984. *Modern Greek Studies Yearbook*, 7: 105-132.

United States Geological Surveys (USGS). 2010. *Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province Eastern Mediterranean*. US Department of the Interior, Fact Sheet 2010-3014.

Xydis, S. G. 1973. *Cyprus: Reluctant Republic*. The Hague/Paris: Mouton Press.

Επιλεγμένες Δημοσιεύσεις *Notre Europe*

[European solidarity in the Eurozone crisis: another “Irish success story”?](#), Yves Bertoncini, *Tribune*, 4 May 2012.

[Estrangements](#), Aziliz Gouez, *Study No. 83*, August 2010.

[European encounters: 13 interviews on European Identity](#), Aziliz Gouez, *Study No. 82*, July 2010.

[Where is Germany heading?](#), Renaud Dehousse and Elvire Fabry, dir., Timo Behr, Janis Emmanouilidis, Almut Möller, William E. Paterson, Daniela Schwarzer, Stefan Seidendorf and Henrik Uterwedde, *Study No. 79*, July 2010.

[Karlsruhe’s Europe](#), Katrin Auel and Julio Baquero Cruz, *Study No. 78*, July 2010.

[Styles, strategies and influence potential of France’s European policy: analysis of a remarked presidency](#), Martin Koopmann and Joachim Schild, *Study No. 72*, June 2009.

[The Czech EU Presidency: Background and Priorities](#), Petr Drulák, *Study No. 67*, December 2008.

[What is the real room for manoeuvre of an EU Presidency?](#), Ana Mar Fernández, *Policy Brief No. 9*, September 2008.

[A Star Pupil Playing it Safe in the EU: An Inside View of the First Slovenian EU Council](#)

Presidency, January-June 2008, Manja Klemencic, *Study No. 61*, December 2007.

An Open Europe in a Multipolar World: Lessons from the Portuguese Experience, Alvaro de Vasconcelos, *Study No. 60*, October 2007.

Germany and Europe: New Deal or Déjà vu?, Ulrike Guérot, *Study No. 55*, December 2006.

A Transition Presidency? An Inside View of Finland's Second Presidency of the EU, Teija Tiilikainen, *Study No. 51*, July 2006.

An Honest Broker in Difficult Times: Austria's Presidency of the EU, Sonja Puntscher-Riekmann, Isabella Eiselt and Monika Mokre, *Study No. 46*, December 2005.

The best Laid Plans: Britain's Presidency of the Council of European Union, Anand Menon and Paul Riseborough, *Study No. 42*, June 2005.

Luxembourg at the Helm: Experience, Determination and Self Denial, Mario Hirsch, *Study No. 37*, December 2004.

The Netherlands 2004 presidency of the EU, Anand Menon, *Study No. 34*, January 2004.

Ireland and Europe: Continuity and change, the 2004 presidency, Brigid Laffan, *Study No. 30*, December 2003.

Italy and Europe 2003 Presidency, Roberto Di Quirico, *Study No. 27*, July 2003.

Greece, the European Union and 2003 Presidency, George Pagoulatos, *Study No. 21*, December 2002.

The Danes, the European Union and the forthcoming Presidency, Soren Dosenrode, *Study No. 18*, June 2002.

The Domestic Basis of Spanish European Policy and the 2002 Presidency, Carlos Closa, *Study No. 16*, December 2001.

The Belgian Presidency 2001, Lieven de Winter and Huri Türsan, *Study No. 13*, June 2001.

The European Debate in Sweden, Olof Petersson, *Study No. 12*, December 2000.

The French and Europe: the State of the European Debate at the Beginning of the French Presidency, Jean-Louis Arnaud, *Study No. 10*, July 2010.

Portugal 2000: the European way, Alvaro de Vasconcelos, *Study No. 9*, January 2000.

The Finnish Debate on the European Union, Esa Stenberg, *Study No. 8*, August 1999.

The Intellectual Debate in Britain on the European Union, Stephen George, *Study No. 5*, October 1998.

**Όλες οι δημοσιεύσεις μας είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα μας:
www.notre-europe.eu**

Νομικές Διατυπώσεις

*Με τη στήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής:
στήριξη προς ενεργούς φορείς σε Ευρωπαϊκό επίπεδο στο πεδίο της
ενεργούς Ευρωπαϊκής ιθαγένειας*

**Πρόγραμμα
Η Ευρώπη για τους Πολίτες**

Ούτε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ούτε η Notre Europe μπορούν να καταστούν υπεύθυνοι για τον τρόπο με τον οποίο οι πληροφορίες στο παρόν κείμενο τυχόν χρησιμοποιηθούν. Το κείμενο μπορεί να αναπαραχθεί νοουμένου επίκλησης των πηγών.

Η Notre Europe επίσης απολαμβάνει της οικονομικής στήριξης της Γαλλικής Κυβέρνησης, της Compagnia di San Paolo, της Macif και του Μέγα Δουκάτου του Λουξεμβούργου.

Νόμιμη Κατάθεση

© Notre Europe, Σεπτέμβριος 2012

Jean-Francois DREVET

Απόφοιτος του Γαλλικού Ecole Normale Superieure και κάτοχος πτυχίου στη γεωγραφία, ο Jean-Francois Drevet διετέλεσε ανώτερος αξιωματούχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Περιφερειακή Πολιτική, Διεύθυνση) από το 1989 μέχρι το 2005.

Ανδρέας ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

Ο Ανδρέας Θεοφάνους είναι Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας και Πρόεδρος του Τμήματος Ευρωπαϊκών Σπουδών και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, καθώς και του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων.

Η Κύπρος και η ΕΕ: Αξιολόγηση και Προκλήσεις

Από την 1^η Ιουλίου 2012, η Κύπρος έχει αναλάβει την εξάμηνη Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ για πρώτη φορά αφότου εντάχθηκε στην ΕΕ ως πλήρες μέλος τον Μάιο του 2004. Αυτό αποτελεί μια τεράστια πρόκληση για αυτή τη χώρα, η οποία έχει επηρεαστεί σημαντικά από την χρηματοοικονομική κρίση που μαστιάζει την Ελλάδα και την Ευρώπη, και μέρος της οποίας κατέχεται από μια άλλη χώρα, που και αυτή η ίδια είναι υποψήφια χώρα για ένταξη στην ΕΕ.

Μια ενδιαφέρουσα διάσταση του παρόντος Κειμένου Πολιτικής είναι να αντιπαραθέσει μια 'εξωτερική' και μια 'εσωτερική' οπτική γωνία του κυπριακού ζητήματος. Περιλαμβάνει δύο συνεισφορές, του Jean-Francois Drevet και του Ανδρέα Θεοφάνους, που δίδουν μια αξιολόγηση της κατάστασης στην Κύπρο και παρουσιάζουν τις κύριες προκλήσεις τις οποίες το νησί έχει να αντιμετωπίσει.

Οι συνεισφορές καταπιάνονται με το παρελθόν, από την γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας μέχρι την ένταξη της στην ΕΕ, λαμβανομένων υπόψη οικονομικών και πολιτικών πτυχών. Εξετάζουν επίσης τους κύριους στρατηγικούς στόχους της Κυπριακής Δημοκρατίας, παρουσιάζουν το πρόγραμμα της Κυπριακής Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ και αξιολογούν την δυνατότητα πραγματοποίησης της επανένωσης του νησιού.